

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina PODRŽAJ

DOŽIVLJANJE BREZPOSELNOSTI

Diplomsko delo

Mentor: prof.dr.Ivan Svetlik

Ljubljana, 2003

ZAHVALA

Iskrena zahvala mentorju prof. dr. Ivanu Svetliku za vsestransko pomoč in vzpodbude, sponzorjem Republiškem zavodu za zaposlovanje, ISCG-ju in KADIS-u in vsem, ki ste reševali vprašalnik in brez katerih bi bila izvedba raziskave nemogoča. Iskrena hvala prijateljem za vse vzpodbude, razprave ter praktično pomoč.

KAZALO VSEBINE

UVOD	5
1. METODA	7
1.1. ANKETIRANCI	7
1.2. KONSTRUKCIJA VPRAŠALNIKA	7
1.3. PRIPOMOČKI IN GRADIVA	8
1.4. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	8
1.5. METODE DELA IN METODOLOŠKI PRIPOMOČKI	8
1.6. STRUKTURA ANKETIRANCEV	8
2. ZGODOVINSKI POGLED POJMOVANJ O DELU	14
3. BREZPOSELNOST IN DOŽIVLJANJE BREZPOSELNOSTI	17
3.1. IZZIVI DELOVNE ETIKE SREDNJEGA RAZREDA	18
3.2. PSIHOLOGIJA BREZPOSELNOSTI	19
3.2.1. PSIHOLOŠKE FUNKCIJE ZAPOSLENOSTI	19
4. POSLEDICE BREZPOSELNOSTI	22
4.1. POSLEDICE ZA DRUŽBO	22
4.2. POSLEDICE ZA POSAMEZNIKA	23
4.3. FAZE V PRILAGAJANJU NA STANJE DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI	23
4.4. HARRISONOV CIKEL - FAZNI MODEL	32
4.5. PRITISKI NA BREZPOSELNE	33
4.5.1. FINANČNI	33
4.5.2. ORGANIZIRANJE VSAKODNEVNEGA ŽIVLJENJA	38
4.5.3. ZMANJŠEVANJE SAMOSPOŠTOVANJA	44
4.5.4. DOBITI DRUGO SLUŽBO	44
4.6. MORALA	50
4.6.1. OBČUTEK LASTNE VREDNOSTI	50
4.6.1.1. Aktivnost	52
4.6.1.2. Samopodoba	53
4.6.1.3. Samozavest	56
4.6.1.3. Vztrajnost	58
4.6.2. MORALA BREZPOSELNIH	60
5. ZAKLJUČEK	65

6. LITERATURA **67**

7. PRILOGE **69**

7.1. PRILOGE A - TABELE **69**

7.2. PRILOGE B – DOPIS **88**

7.3. PRILOGE C – VPRAŠALNIK **89**

UVOD

Človek kot delovno, predvsem pa "dejavno" bitje, je v vsej svoji zgodovini razvoja svoje življenje gradil na osnovi lastnega dela. Delo mu je pomenilo podlago za preživljanje, za materialno in duhovno eksistenco, za zagotavljanje socialne varnosti, za uresničevanje potreb.

S položajem v procesu dela in s človekovim poklicem je povezan položaj človeka v družbi in družbene vloge. Človek gradi svojo identiteto na delu, na poklicni vlogi in z njo povezani družbeni koristnosti. Z izgubo dela človek izgubi podlago, na kateri je gradil svoje delovno, osebno in družbeno življenje.

Res je, da se je z razvojem postindustrijske in informacijske družbe začelo izpostavljanje, da je "kult dela" potrebno zamenjati z razvijanjem različnih "dejavnosti", ki bodo sestavni del človekovega življenja. Dejansko je ta proces šele v razvoju. Ideje, da je potrebno skrajševati delovni čas, povečevati prosti čas in spreminjati človekovo življenje z razvijanjem različnih dejavnosti in preseganjem odvisnosti človekovega bivanja le od dela - zaposlitve, je prehitela naraščajoča brezposelnost, ki je tiste, ki so na trgu delovne sile v najslabšem položaju, zatekla nepripravljene na te razmere.

Socialnopsihološke raziskave kažejo, da brezposelnost pušča usodne posledice na psihični strukturi osebnosti. Te spremembe se kažejo navzven kot izguba samozaupanja, samospoštovanja, depresivnost in apatija, zoženje socialnih stikov. Daljša brezposelnost oz. nezmožnost najti zaposlitev sčasoma povzroči negativen odnos do družbe nasploh.

Rezultati novejših socialnopsiholoških raziskav, ki kažejo posledice brezposelnosti za posameznika, so v naših knjižnicah omejeni oz. nedostopni. Dosegljiva literatura obravnava problem brezposelnosti predvsem iz vidika ugotavljanja ekonomskih, gospodarskih in drugih vzrokov za nastanek brezposelnosti in prikazuje statistične podatke in obdelave.

Izobraževalni sistem daje mladim malo informacij o delovanju trga delovne sile in aktivnem nastopu na njem.

Ukrepi aktivne politike zaposlovanja, po moji oceni, zaradi svojega normativnega značaja prepozno vključijo brezposelne osebe v programe aktivne politike zaposlovanja.

Zavedanje brezposelnih o pomembnosti prevzemanja lastne iniciative na trgu delovne sile je majhna.

Tudi zato je eden izmed glavnih namenov diplomskega dela, preko izvedene primarne raziskave, prikazati psihosocialne posledice, ki jih brezposelnost pusti na posamezniku. Delo je zastavljeno kot sociološka študija, vendar problem obravnavam tudi z drugih zornih kotov, med katere zagotovo sodita ekonomski in psihološki.

V diplomskem delu bom skozi teorijo predstavila zgodovinski pogled pojmovanj o delu. Razmere brezposelnosti v Sloveniji bom predstavila s primerjanjem strukture registrirane brezposelnosti z vzorcem anketirancev. Za pojasnitev posledic brezposelnosti za posameznika bom v poglavju doživljanja brezposelnosti podala teorijo delovne etike srednjega razreda in v okviru psihologije brezposelnosti prikazala psihološke funkcije zaposlenosti, ki jih potrjujem tudi z nizom rezultatov empiričnega dela. V nadaljevanju prikazujem posledice brezposelnosti

za družbo in nadaljujem s posledicami za posameznika, kjer se osredotočim na prikaz faznega modela, oziroma bolj poznanega Harrisonovega cikla. Pritiske, katerim so brezposelne osebe izpostavljene prikazujem iz teoretičnega zornega kota, ki jih poskušam potrditi z dobljenimi rezultati raziskave. Predzadnje poglavje je namenjeno opredelitvi morale podprto z rezultati rezultatov raziskave, kateremu sledijo sklepne misli.

V diplomskem delu preverjam naslednje hipoteze, ki so bile zastavljene na podlagi ugotovitev Harrisonovega cikla:

1. **V času brezposelnosti so osebe podvržene naslednjim pritiskom oziroma posledicam:**
 - Finančnim pritiskom
 - Slabšanju zdravstvenega stanja
 - Depresivnim stanjem
 - Dolgočasju
2. **Morala brezposelnih oseb se giblje v skladu s Harrisonovim ciklom (šok, optimizem, pesimizem in fatalizem).**
3. **Pričakujem pomembne razlike pri gibanju morale med skupinami glede na:**
 - Starost
 - Stopnjo strokovne izobrazbe
 - Spol
 - Zakonski stan

1. METODA

1.1. ANKETIRANCI

V vzorec je bilo izbranih 1200 brezposelnih oseb prijavljenih na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, Območna enota v Ljubljani. Vzorčenje je bilo slučajno iz registrirano brezposelnih na Območni enoti v Ljubljani in pripravljeno na Zavodu RS za zaposlovanje, Območna služba v Ljubljani. Pri pripravi diplomskega dela sem želela delati z velikim številom brezposelnih oseb zaradi pridobitve reprezentativnega vzorca, iz katerega lahko rezultate posplošujem na populacijo.

1.2. KONSTRUKCIJA VPRAŠALNIKA

Vprašalnik je strukturiran in ga sestavlja več delov:

- Splošni demografski podatki (spol, starost, leta šolanja, zaključena šola, zakonski stan, število oseb v skupnem gospodinjstvu, čas in vzrok prenehanja zadnje zaposlitve in oblika zadnjih dveh zaposlitev)
- Podatki o finančnem stanju posameznika in gospodinjstva ter predvidevanje o možnosti za najem posojila.
- Sklop trditev o pričakovanju zaposlitve in aktivnostih, ki jih anketiranci uporabljajo na trgu delovne sile.
- Sklop trditev za ugotavljanje aktivnosti, samozaupanja in samozavesti. Anketiranci ocenjujejo trditve na 5-stopenjski lestvici.
- Podatki o prostem času in aktivnostih, ki jih brezposelne osebe opravljajo v prostem času. Anketiranci odgovarjajo na vprašanja z izbiro ustrezne trditve.
- Sklop trditev o medsebojnih odnosih, ki se nanašajo na odnose z družino.
- Sklop trditev o zdravstvenem stanju. Anketiranci izbirajo najustreznejšo trditev.
- Sklop trditev za ugotavljanje anksioznosti in depresije. Anketiranci ocenjujejo trditve na 5-stopenjski lestvici.
- Sklop podatkov o vprašalniku.

Odgovori predstavljajo širši okvir za izvedbo empiričnega dela raziskave.

Neodvisne spremenljivke oz. variable so dejavniki, ki vplivajo na zaznavanje lastne brezposelnosti:

- trajanje brezposelnosti
- starost
- stopnja strokovne izobrazbe
- spol
- zakonski stan

Odvisne spremenljivke oz. variable:

- ocena finančnega stanja - denar
- nivo aktivnosti / motivacija za iskanje zaposlitve, delo okrog hiše
- časovna struktura – organizacija vsakdana, dolgčas
- družbeni kontakti - dolgčas

- osebna identiteta – občutek lastne vrednosti, koristnosti, sposobnosti (samopodoba)
- pričakovanja glede zaposlitve – vrednote, interesi, motivacija

1.3. PRIPOMOČKI IN GRADIVA

Vprašalnik je bil tiskan v 1210. izvodih na navadnem papirju bele barve, formata A5. Na prvi strani vprašalnika je naslov raziskave, kratek tekst o vsebini in namenu raziskave ter priimek in ime nosilke raziskovalne naloge. Vprašalnik obsega 12 strani.

1.4. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Vprašalnik je bil poslan po pošti s strani Centralne službe Zavoda RS za zaposlovanje iz sledečih razlogov:

- zagotavljanje anonimnosti anketirancev,
- bolj verodostojnih odgovorov in
- večje odzivnosti .

Vsi brezposelni, izbrani v vzorec, so v začetku oktobra 2001 prejeli dopis Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (glej priloge), v katerem smo predstavili namen in cilj raziskave, število izbranih anketirancev v raziskavo in način njihovega izbora, vprašalnik in priloženo kuverto s plačano poštnino za vračilo izpolnjenega vprašalnika. V spremnem dopisu je bil naveden rok za vračilo vprašalnika, ki je bil datiran na 26.10.2001.

Kuverte z izpolnjenimi in vrnjenimi vprašalniki mi je Centralna služba neodprte izročila.

1.5. METODE DELA IN METODOLOŠKI PRIPOMOČKI

Osnovno metodo dela predstavlja statistična analiza podatkov, zbranih na osnovi ankete. Analizo sem opravila s programom SPSS, kjer sem uporabljala metodo frekvenčnih porazdelitev FREQUENCIES, DESCRIPTIVES, CROSSTABS, CORRELATE, s katerimi sem ugotavljala povezanost med spremenljivkami, One-Way ANOVA za ugotavljanje razlik med skupinami in GRAPHS za pripravo grafov.

1.6. STRUKTURA ANKETIRANCEV

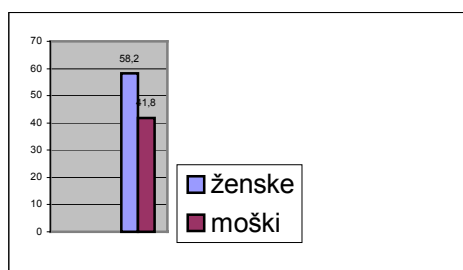
Anketa, ki je bila pripravljena za raziskovalni del naloge (glej priloge), je bila poslana vsem zajetim v vzorec. Vrnjenih je bilo 474 vprašalnikov, kar predstavlja odzivnost v višini 39,42%. Strukturo opredeljujem glede na trajanje brezposelnosti, spol, starost, stopnjo strokovne izobrazbe in zakonski stan.

Struktura realiziranega vzorca glede na spol

Vzorec raziskovalnega dela obsega 474 brezposelnih oseb.

Izpolnjeno anketo je vrnilo 273 žensk (58,20%) in 196 moških (41,79%). Iz petih (0,01%) vprašalnikov ni bilo mogoče razbrati spola anketirane brezposelne osebe.

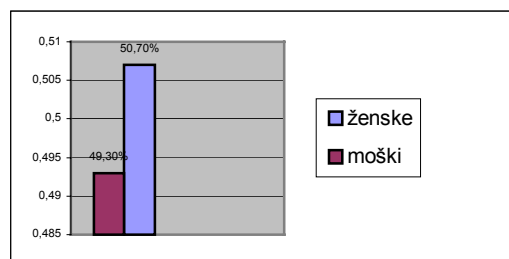
Graf 1.1.: Struktura anketirancev v vzorcu glede na spol

Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb

Povprečno je bilo v letu 2000 brezposelnih 106.601 oseb, od tega 54.047 žensk, njihov delež pa je predstavljal 50,70%.

Graf 1.2.: Spolna struktura registrirano brezposelnih

(Vir: Letno poročilo ZRSZ 2000)

Struktura realiziranega vzorca anketirancev glede na spol odstopa v korist žensk glede na spolno strukturo registrirano brezposelnih oseb. Tako v celotni populaciji, kot v vzorcu prevladujejo ženske. V obeh primerih pa je odstotek žensk nad polovico.

Struktura realiziranega vzorca glede na starost

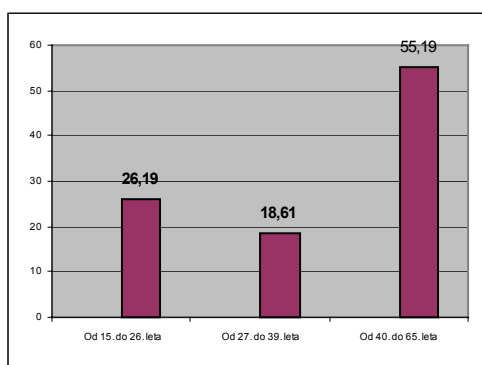
Za potrebe statistične obdelave podatkov sem odgovore o starosti anketirance uvrstila v skupine.

V prvo skupino sem uvrstila anketirance stare od 15. do vključno 26. leta starosti. Ta skupina predstavlja mlade iskalce zaposlitve, znotraj katere so zajeti tudi prvi iskalci zaposlitve po zaključenem ali prekinjenem šolanju.

Druga skupina so anketiranci stari med 27. in 39. letom starosti. Po predvidevanjih imajo zaključeno redno šolanje in s tem pridobljen osnovni poklic ter določeno število let delovnih izkušenj. Povpraševanje delodajalcev po delu je po statističnih podatkih za to skupino iskalcev zaposlitve največje.

Sledi tretja skupina anketirancev, ki jih tako statistika Zavoda RS za zaposlovanje kot tudi delodajalci uvrščajo med starejše iskalce zaposlitve. V to skupino sem uvrstila anketirance stare od vključno 40 do 65 let.

Graf 1.3: Struktura anketirancev v vzorcu glede na starost

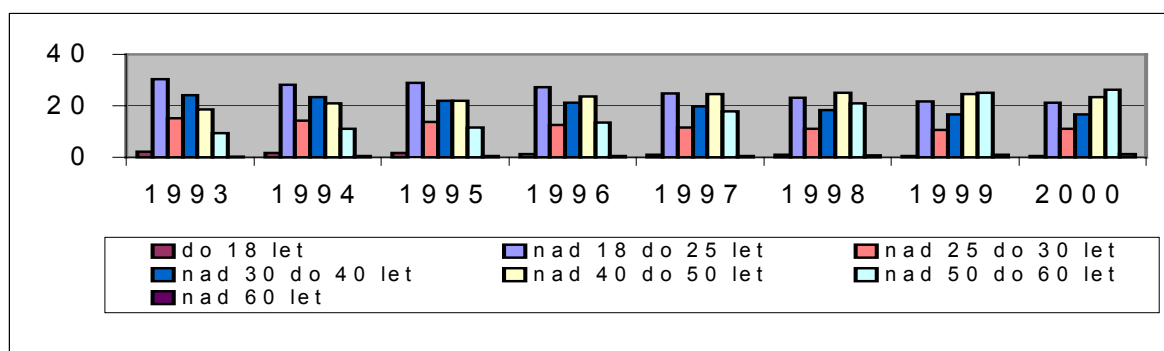
121 oz. 26,19% anketirancev je starih od 15 do 26 let, 86 (18,61%) je starih od 27 do 39 let in 255 (55,19%) je starih od 40 do 65 let.

Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb

Hitra rast števila odpuščenih delavcev je v začetku desetletja izrazito spremenila starostno strukturo brezposelnih. Število starejših brezposelnih oseb je v tem obdobju naglo naraščalo, priliv iskalcev prve zaposlitve pa se ni povečeval, zato se je posledično v brezposelnosti dvignil delež starejših, znižal pa delež mladih. V letu 2000 se je delež starejših brezposelnih oseb še naprej povečeval. Razlog za njegovo nadaljnjo rast je bil tako priliv novih starejših brezposelnih oseb kot tudi dejstvo, da je večina oseb, ki jih uvrščamo v to starostno kategorijo, za delodajalce manj zanimiva. Starejši brezposelni se težje zaposlijo tudi zaradi pogosto prenizke ali neustrezne izobrazbe ter premajhne motiviranosti za nadaljnje izobraževanje in delo.

Povprečna registrirana brezposelna oseba postaja iz leto v leto starejša. V letu 2000 je bilo več kot polovico to je 50,7% registriranih brezposelnih oseb starejših od 40 let. Na drugi strani je bilo istega leta med brezposelnimi 23,4% brezposelnih mlajših od 26 let.

Graf 1.4: Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb

(Vir: Letno poročilo ZRSZ 2000)

Tabela 1.1: Prikaz starostne strukture vzorca in populacije

Starostna skupina	Vzorec %	Populacija %
od 15 do 26 let	26,19	23,40
od 27 do 39 let	18,61	25,90
od 40 do 65 let	55,19	50,70

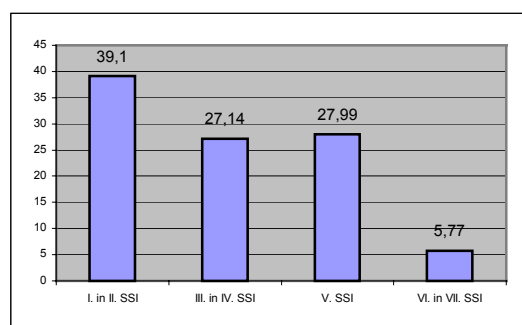
Iz tabele 1.1 je razvidno, da je največje razhajanje vzorca od populacije v starostni skupini od 27. do 39. leta starosti in sicer za 7,29 odstotne točke. Predvidevamo lahko, glede na predhodno razlago, da gre za skupino brezposelnih oseb, ki so za delodajalce najbolj zanimivi, zato na anketo niso odgovarjali.

Struktura realiziranega vzorca glede na stopnjo strokovne izobrazbe

Stopnjo strokovne izobrazbe (v nadaljevanju SSI) sem anketirancem določila glede na obkrožen odgovor na vprašanje o zaključeni šoli ne glede na redni ali izredni študij.

Pri razvrščanju sem upoštevala metodologijo iz Šifranta poklicne in strokovne izobrazbe (ZRSZ, str. 5-10).

Graf 1.5: Struktura anketirancev v vzorcu glede na stopnjo strokovne izobrazbe

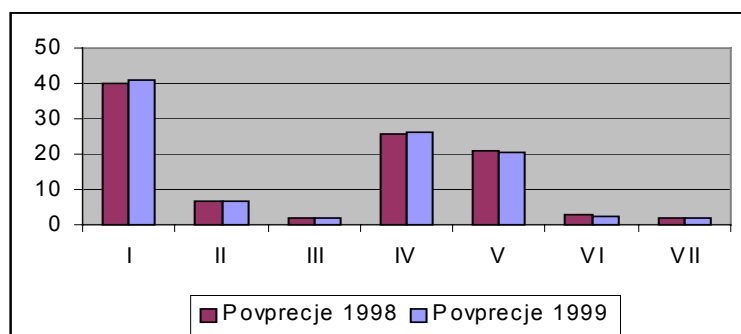

39,1% anketirancev ima I. in II. stopnjo strokovne izobrazbe, 27,14 III. in IV. stopnjo, V stopnjo strokovne izobrazbe ima 27,99 anketirancev in 5,77 % VI in VII stopnjo strokovne izobrazbe

Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb

Med vsemi brezposelnimi, ki so bili v letu 1999 prijavljeni na zavodu, je bilo 47,5% oseb s I-II. stopnjo strokovne izobrazbe, 27,2% s III. – IV., 20,6% s V., 2,5 s VI. ter 1,8% s VII. stopnjo strokovne izobrazbe. V primerjavi z izobrazbeno strukturo brezposelnih v letu 1998 se je povečal delež brezposelnih s I.-II. Stopnjo, nespremenjen je ostal delež brezposelnih s III.-IV., minimalno pa se je zmanjšal delež brezposelnih s V., VI. in VII. stopnjo strokovne izobrazbe.

Graf 1.6: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb

(Vir: Letno poročilo ZRSZ 2000)

Tabela 1.2: Prikaz strukture vzorca in populacije glede na stopnjo strokovne izobrazbe

Stopnja strokovne izobrazbe	Vzorec %	Populacija %
I. in II.	39,10	47,50
III. in IV.	27,14	27,20
V.	27,99	20,60
VI in VII.	5,77	4,30

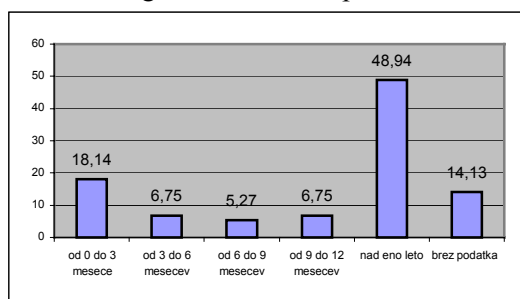
Struktura anketirancev glede na stopnjo strokovne izobrazbe se deloma pokriva z izobrazbeno strukturo v celotni populaciji. Največje odstopanje je pri anketirancih s I. in II. stopnjo strokovne izobrazbe. Predvidevamo lahko, da je to odstopanje rezultat dokaj obsežnega vprašalnika, skozi katerega brezposelne osebe z nizko stopnjo strokovne izobrazbe niso prišle in ga zato niso izpolnile in vrnile. To je le predvidevanje.

Struktura realiziranega vzorca glede na čas brezposelnosti

Čas brezposelnosti sem razvrstila v pet skupin:

- v prvi skupini so anketiranci, ki so brez zaposlitve od 0 do 3 mesece
- druga skupina anketirancev je brez zaposlitve od 3 do 6 mesecev
- v tretji skupini brezposelnost traja od 6 do 9 mesecev
- v četrto skupino so razvrščeni anketiranci v vzorcu katerih brezposelnost traja od 9 do 12 mesecev in
- v peto skupino anketiranci z več kot enim letom brez zaposlitve.

Graf 1.7: Struktura anketirancev v vzorcu glede na čas brezposelnosti

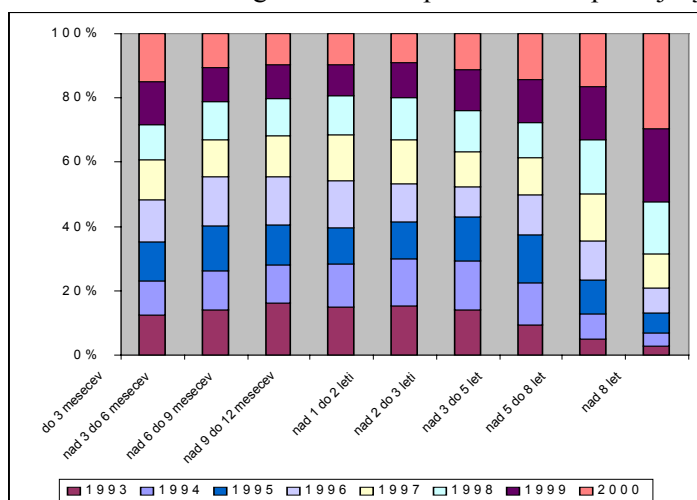
18,14% anketirancev je brezposelnih od 0 do 3 mesece, od 3 do 6 mesecev je brezposelnih 6,75% anketirancev, 5,27% je brezposelnih od 6 do 9 mesecev, 6,75% od 9 do 12 mesecev in kar 48,94% anketirancev je brezposelnih nad eno leto. 14,13% anketirancev ni odgovorilo na vprašanje o času brezposelnosti.

Struktura registrirano brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti

Vedno večji delež težje zaposljivih oseb med brezposelnimi vpliva na povprečno trajanje brezposelnosti, ki se iz leta v leto podaljšuje.

Med dolgotrajno brezposelne osebe se štejejo tisti, ki so brezposelni že več kot eno leto. V primerjavi z letom 1999 se je število dolgotrajno brezposelnih oseb zmanjšalo za 1,4 odstotne točke, vendar gre ta zasluga predvsem povečanemu vključevanju težje zaposljivih oseb v programe javnih del.

Graf 1.8: Struktura registrirano brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti

(Vir: Letno poročilo ZRSZ 2000)

Tabela 1.3: Prikaz strukture vzorca in populacije glede na trajanje brezposelnosti

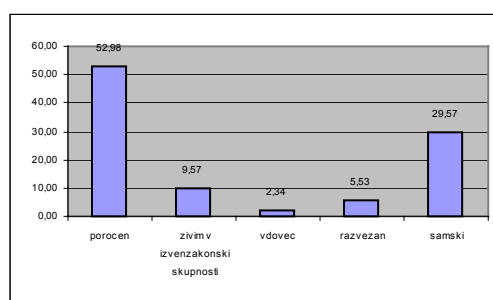
Trajanje brezposelnosti	Vzorec %	Populacija %
Od 0 do 3 mesece	18,14	17,90
Od 3 do 6 mesecev	6,75	10,00
Od 6 do 9 mesecev	5,27	5,50
Od 9 do 12 mesecev	6,75	5,2
Nad eno leto	48,94	61,50

Z izjemo skupine, ki je brezposelna nad eno leto se vzorec anketirancev dobro pokriva s populacijo. Bistvenih odstopanj ni. Za skupino dolgotrajno brezposelnih pa lahko sklepamo, da v izpolnjevanju ankete in sodelovanju pri raziskavi ni videla smisla in rešitve njihovega problema – brezposelnosti.

Struktura vzorca glede na zakonski stan

Anketiranci so odgovarjali na vprašanje o zakonskem stanu, kjer so obkrožali ustrezen odgovor. Na voljo so imeli odgovore o tem, da so poročeni, samski, razvezani, da živijo v izvenzakonski zvezi, so vdovci ali vdove.

Graf 1.9: Struktura anketirancev v vzorcu glede na zakonski stan

Več kot polovico anketirancev je poročenih, 29,57% samskih, 9,57%

anketirancev živi v izvenzakonski skupnosti, 2,34% je vdov oz. vdovcev in 5,53 % anketirancev je razvezanih.

2. ZGODOVINSKI POGLED POJMOVANJ O DELU

Grint (Haralambos M.;1999) sklepa, da je delo družbeno opredeljeno, zato mora biti vsaka definicija značilna za določeno družbo ob določenem času. Navaja, da je “potemtakem delo v fizičnih značilnostih in jezikovnih opisih družbeno opredeljeno...so vidiki družbenih dejavnosti, ki jih razlagamo kot delo in to obsega družbeno organizacijo”.

Kljub različnim pojmovanjem dela je čista misel in iz nje izvirajoča modrost za **antiko** najvišja vrednota in najvišje dobro. Na njej temelji tudi človekova nrvnost, zakaj samo čista misel je lahko nesebična, medtem ko je praktična misel vedno pristranska.

Smisel človekovega življenja ni niti delo, niti bogastvo, ampak modrost, ki jo dosežeš z razmišljanjem. Delo je nevedno ker:

- utruja in deformira telo,
- zasušnjuje duha s tem, da ga usmerja v iskanje dobička,
- potiska posameznika v odvisnost od drugih,
- posamezniku ne dovoli, da bi se posvečal prijateljem in politiki in
- razdružuje ljudi in ustvarja konkurenco med njimi.

Homerjevi bogovi so podobni človeku: počno vse kar počno ljudje, le delajo ne. Rus navaja, da je za Platona in Arhimeda dragocena le modrost oziroma čista misel. Vse ostalo je manjvredna dejavnost, to velja celo za umetnost. Aristotel delo opravičuje le sužnjem, svobodnim ljudem ne. Kdor dela, je odvisen od drugih in ker ni samostojen, tudi ne more imeti državljskih pravic, ne sme upravljati države.

Stare **orientalske** religije so univerzalne, zato priznavajo vrednost slehernega človeka ne glede na to ali je mislec ali pa delavec. Delo samo postane vrednota, ker premaguje zle sile in ustvarja dobre. Gre torej za bistveno različno pojmovanje dela kot v antiki, v kateri je dobra le modrost, delo pa le nujno zlo.

Zaratustra zatrjuje, da svet uravnava dva principa: princip dobrega in princip zla. Dobro je vse, kar služi kopičenju življenja, kar pomaga življenjski rasti. Delo posvečuje življenje in je s tem v službi dobrega. “Kdor seje pšenico, seje dobro...kjer daje zemlja sadeže in kjer se plode živali, tam ni zlih duhov” (Rus V.,1998/1999).

Delo ima v **krščanstvu** predvsem moralno, nima pa ekonomske funkcije. Delo nas odvrča od skušnjav. Za krščanstvo je predvsem važen smoter dela ne pa vrsta dela. Delo mora služiti Bogu ne pa bogastvu in iz tega sledi enakovrednost vseh vrst dela, kar pomeni bistveni napredek v pojmovanju dela.

V raju poteka življenje v brezdelju. Delo je prekletstvo in kazen za izvorni greh. Poleg tega ima delo v krščanstvu tudi moralno funkcijo. Je sredstvo samoočiščevanja. Bistvo omejitev je v tem, da si z delom ne pridobiš božjega kraljestva, ampak le z molitvijo, zveličanja se ne da pridelati, ampak le z molitvijo izprositi.

Tudi v meniških rodovih delu ni bilo cilj gospodarsko pridobivanje, ampak moralno očiščevanje. Smoter dela je bil v premagovanju obupa in skušnjav ter lek za lenobo in

napuh. Ker je bila funkcija dela izrazito moralna, niso delali razlik med posameznimi vrstami dela.

Sholastiki, katerega najizrazitejši predstavnik je Tomaž Akvinski (Rus V.,1998/1999) so v delu videli kristjanovo dolžnost, ker delo služi ohranitvi življenja. Kdor je premožen, mu ni treba delati, ima pa dolžnost (usmiljenje, ljubezen,...). Delo katerega smoter je kopičenje bogastva je greh, saj izpričuje lakomnost.

Namesto antične modrosti in krščanske molitve stopi v **renesansi** v ospredje ustvarjalno delo, delo, ki daje tako osebi kot tudi družbi višjo in žlahtnejšo vrednost. Funkcija dela ni niti religiozna niti ekonomska, ampak kulturna. Delo, ki ne poraja kulturnih vrednot, ampak samo materialne dobrine, je manjvredno mehanično oziroma reproduktivno delo. Izjema med renesančnimi misleci je Campanella, ki demokratizira heroično pojmovanje dela s tem, da ne dela razlik med ustvarjalnim in reproduktivnim delom in zahteva od slehernika, da se posveča obema vrstama dela. Je tudi eden prvih mislecev, ki zahteva aktivno in delovno vzgojo namesto religiozne oziroma zgolj duhovne vzgoje.

S **protestantizmom** postane delo centralna vrednota evropske civilizacije. Povišano v službo božjo postane celoživljenjska posvetitev, ki jo mora posameznik kar se da skrbno opravljati. Poklic postane ena osrednjih vrednot, takorekoč osebna legitimacija človeka. Kljub tej revolucionarni spremembi v pojmovanju dela v reformaciji pa obstajata dve bistveni omejitvi:

- bogastvo je znak božje izvoljenosti. Ekonomski dosežki posameznika so hkrati tudi moralna in religiozna odrešitev,
- individualizem. Smisel dela ni v združevanju posameznikov v skupnost, ampak v tem, da vsak zase skozi delo odkriva svojo usodo.

V kolikor pa ta religiozni smisel dela odpade, se delo sprevrže v brezobzirno pehanje za lastnim uspehom. Tedaj postane delo zgolj sredstvo za lastno uveljavljanje, s tem pa tudi razdruževalni proces, ki se konča z individualno agonijo.

Osemnajsto stoletje je stoletje racionalizma, ki skuša reševati probleme človeka izven religioznih okvirov. Osnovni problem te dobe je razvoj civilizacije in njen vpliv na naravo človeka.

Rousseau (Rus V.,1998/1999) trdi, da civilizacija kvari ljudi. V času, ko so ljudje živeli še v naravnem stanju so bili svobodni in enaki med seboj. Zavrača industrijo, ker ne zadovoljuje bistvenih človeških potreb, ustvarja pa vedno nove, doslej nepoznane potrebe. Ogreva se za obrtniško delo, ker zadovoljuje bolj splošne in bolj neizogibne potrebe. Kljub temu priznava vrednost vsakemu delu, ki vodi človeka k naravnemu stanju.

Voltaire civilizacijo podpira, ker po njegovem mnenju civilizacija pospešuje razvoj. V jedru civilizacije je človekovo delo. Delo je vrednota tudi zaradi preprečevanja dolgočasje, moralnih razvad in pretiranih potreb.

Ne glede na različna stališča, vidi racionalistična misel v delu vir civilizacije in vir napredka.

Z razvojem kapitalizma postaja delo vse bolj sredstvo za kopičenje bogastva. Razvoj družbe se meri z dvigom materialnega bogastva. Tako postane delo izključno ekonomski

faktor, sredstvo za proizvodnjo materialnih oziroma ekonomskih dobrin. Kulturna, moralna, socialna in personalna funkcija dela stopijo v ozadje. Važen je samo še ekonomski rezultat dela, ne pa delovni proces.

Socialne teorije dela v 19. stoletju hkrati s širjenjem delavskega gibanja širijo tudi spoznanje, da ima delo daljnosežno družbeno in ne samo ekonomsko funkcijo. Dozoreva ideja o tem, da je delo kot družbeni proces vir celotnega družbenega dogajanja tudi ekonomskega. Zato naj bi delo postalo princip nove družbene ureditve. Vse ostreje se postavljajo zahtevki po:

- pravici do dela,
- delovni obveznosti in
- pravici na proizvode dela.

Prudhon (v Rus V., 1997-1998) delo postavlja kot najvišjo vrednoto, njej so podrejeni vsi ostali kriteriji. Suverenost dela se kaže v tem, da je:

- edina dejavnost, ki je po zasnovi celovita in v realizaciji svobodna (življenjska suverenost dela),
- edina možnost za uveljavljanje posameznikove vrednosti in njegovih pravic (moralna suverenost dela),
- edina dejavnost, v kateri se razvije inteligenca; ne v igri, ne v fantaziji (intelektualna suverenost dela).

Ker je delo suvereno po naravi, je nujno, da postane suvereno tudi v družbi.

V nasprotju z utilitarizmom, poudarjajo socialne teorije, da je ekonomska funkcija dela podrejena družbeni in življenjski funkciji dela. Ta razlika je bistvena tudi za socialistično pojmovanje dela; medtem ko kapitalizem ekonomizira delo, ga socializem skuša socializirati. V tem je tudi njegova kulturno – zgodovinsko poslanstvo.

Narava človekovega dela se spreminja s človekovo rastjo in razvojem. Ta se spreminja v skladu s posameznikovimi vlogami in odgovornostjo ter kulturo in družbo v kateri živi.

V najširšem smislu je delo zavestna in namenska človekova aktivnost, ki je družbeno potrebna in koristna, za posledico ima vrednost materialne ali duhovne narave. Z delom navadno vzdržujemo sebe in življenje svojih domačih. Tako je delo izraz človekove samostojnosti in svobode. Delo je potrebno tako nagrajevati, da so človeku dane možnosti za dostojno gnotno, socialno, kulturno in duhovno življenje.

3. BREZPOSELNOST IN DOŽIVLJANJE BREZPOSELNOSTI

Če se nekoliko povrnemo v zgodovino, lahko ugotovimo, da se je termin brezposelnosti začel pojavljati v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se začne širiti ideja, da ima delo daljnosežno družbeno in ne samo ekonomsko funkcijo.

Prve analize brezposelnosti so bile ob pregledu evidenc o zaposlenosti, ki so jih že zgodaj začeli voditi sindikati. Državne statistike so se s tem problemom začele ukvarjati pozneje, potem ko so bile v začetku tega stoletja ustanovljene prve državne službe za zaposlovanje.

Registracija brezposelnih pri službah za zaposlovanje in redno javljanje tem službam je še danes osnovni način za pridobitev statusa brezposelne osebe.

Stopnja brezposelnosti pomeni delež brezposelnih v celotni delovni sili. Delovno silo predstavljajo vse zaposlene in brezposelne osebe. Pojav, ko na trgu delovne sile nastajajo presežki, imenujemo brezposelnost.

Struktura brezposelnih prebivalcev se ugotavlja glede na spol, starost in izobrazbo brezposelnih oseb. Struktura brezposelnih oseb se med državami običajno bolj ali manj razlikuje in je odvisna zlasti od ekonomske in tehnološke razvitosti in usmerjenosti nacionalnega gospodarstva in od izobrazbene in poklicne usposobljenosti prebivalstva (Bubnov-Škoberne, 1997: 20)

Brezposelnost v Sloveniji do konca osemdesetih let ni povzročala večjih težav, ob koncu tega obdobja pa so se s poglobljanjem gospodarske krize in prehodom v nov gospodarski sistem začele spreminjati tudi razmere na trgu delovne sile. Strukturne spremembe v gospodarstvu so povzročile stečaje in velika odpuščanja presežnih delavcev.

Brezposelnost je zagotovo ena od situacij, ki zahteva podrobnejši samopremislek in načrtovanje nadaljnega življenja posameznika. Spremembe in spreminjanje sta edini trdni dejstvi v življenju slehernega živega bitja, zato je tudi na brezposelnost treba gledati kot na del življenjskega procesa, ki ima lahko za posameznika pozitiven vidik. Zato je izgubo delovnega mesta treba sprejeti kot dejstvo, ne da bi se pretirano ukvarjali z vzroki, saj nam to le jemlje dragoceno energijo. Pogled je treba usmeriti v prihodnost, kar pa za marsikoga predstavlja velik problem, kar je po moji oceni tudi posledica delovanja socialističnega sistema. Dogovorno zaposlovanje, ki je veljalo v socialističnem sistemu, je delovno silo obravnavalo na neekonomski ravni in zagotavljalo, na račun velike stopnje podzaposlenosti, zaposlitev vsemu delavno aktivnemu prebivalstvu. Posamezniki so bili svobodni ponudniki delovne sile, vendar jim ni bilo potrebno prevzemati nase velikih tveganj. Njihovo zaposlitev je varoval institut trajne zaposlenosti oz. institut prepovedi odpuščanja iz tehnoloških ali ekonomskih razlogov. "Tak sistem upravičeno imenujemo sistem neposredne varnosti oz. sistem varnosti brez tveganja" (Svetlik; 1992; 10-15).

Ob prehodu na tržno regulacijo zaposlovanja je za vselej konec polne zaposlitve. Realnost so fleksibilne oblike zaposlovanja in fleksibilno vstopanje in izstopanje iz dela. Za to realnost pa moramo zagotoviti ustrezno usposabljanje in izobraževanje. Zagotoviti socialno varnost, perspektivo in upanje, da bo brezposeln človek še lahko s svojim delom zaslužil za

svoje preživljanje, ter da se bodo obdobja brezposelnosti in dela pogosto prepletala, bi morala biti osnovna strategija nadaljnega razvoja institucij, ki vzgajajo in izobražujejo, tako mlade, ki na trg delovne sile vstopajo prvič, kot odrasle, ki izkušnje z zaposlitvami že imajo.

Posameznikovo predhodno doživljanje dela vpliva na način, na katerega doživlja brezposelnost. Ljudje iz različnih segmentov trga delovne sile doživljajo brezposelnost na zelo različne načine.

Če izgubi službo zdravnik, ki mu je delo osrednji življenjski interes, je doživljanje gotovo drugačno od doživljanja delavca na tekočem traku, ki mu je delo dolgočasno, monotono in fizično zahtevno. Imenujejo jo delovna etika srednjega razreda, ker je to pogled na delo, kot je predstavljen v medijih in ustreza izkušnjam velikega dela srednjega razreda in tudi delu delavskega razreda, vendar ne celotnemu prebivalstvu.

Delovna etika srednjega razreda vsebuje tri glavne elemente:

1. Običajno enači delo z zaposlitvijo. Seveda je med obema velika razlika: gospodinja dela, vendar ni zaposlena. Ljudje so v podjetju lahko zaposleni, ni pa nujno, da zanj tudi opravijo kakšno delo. Vendar v naši vsakodnevni uporabi besede delo razlika med obema velikokrat izginja.
2. Opravičuje neenako razdelitev prihodka. Osnova za to je načelo, da so najbolje nagrajeni tisti, ki v družbi tudi največ prispevajo. To mnenje pravno podpira razporeditev sredstev po načelih tržnega mehanizma.
3. Predpostavlja, da delo pomeni uspešno kariero ali sledenje nekemu notranjemu klicu. Ta element ima svoje osnove v protestantski etiki, a je danes splošno sprejet. Vsebuje idejo, da naj bi ljudje skozi svoje delo dosegli lastno izpopolnitev. Sodobna teorija o poklicnosti temelji na mnenju, da naj bi bilo delo sredstvo, preko katerega posamezniki razvijejo svoje sposobnosti ali, v jeziku teoretikov, uresničijo predstavo o samem sebi (Ashton D.;1986). Posameznike vzpodbujajo, da podpirajo primerne vrednote, kot so težko delo, samodisciplina in lojalnosti, da bi na ta način lahko dobili delo, ki jim bo omogočilo, da se izkažejo, pa naj bo to z uspešno kariero, ki vodi k vodstvenim nalogam, ali kot dobri znanstveniki ali strokovnjaki, ki dosežejo priznanje za svoje delo med sodelavci.

3.1. IZZIVI DELOVNE ETIKE SREDNJEGA RAZREDA

Ashton navaja, da ta lista vrednot ni vsepovsod sprejeta. Obstajajo številne skupine, za katere te vrednote niso vedno smiselne. Najprej so tu tisti iz nižjih poklicnih segmentov, polkvalificirani in nekvalificirani delavci, tako moški kot ženske. Njihovo delo za tekočim trakom ali čiščenje ulic, bolnišnic in toaletnih prostorov je življenjskega pomena za delovanje družbe, vendar daje delavcu malo osebnega zadovoljstva. Delo pogosto natančno in strogo nadzorujejo, obsega lahko fizično zahtevne dejavnosti v neprijetnih okoliščinah in daje le omejene možnosti za lastno izpopolnitev in osebni razvoj. Velika večina nima niti možnosti za napredovanje. Verjetno ima še večji pomen nivo in način plačevanja. To niso le najslabše plačana dela, tudi način plačila – plačilo za opravljeno delo, plačilo glede na rezultat in po urnih postavkah – skupaj z naključno in nezanesljivo naravo večine takšnega dela pomenijo, da je prihodek, ki ga to delo daje, nereden in nepredvidljiv. V teh okoliščinah so vrednote delovne etike srednjega razreda brezpredmetne, saj je nemogoče,

da bi bili težko delo, samodisciplina in lojalnost nagrajeni v obliki višjega dohodka ali izboljšane statusa. Tem delavcem kaže logika njihove situacije drugam; k ustvarjanju kultur, ki slavijo spontanost, brezskrbno življenje in odpor avtoritetam (Ashton, 1986). V taki situaciji je delo pogosto sprejeto kot vrsta nevzdržnih, stresnih dejavnosti, v katerih se posameznik kot član delovne skupine glede organizacije dela znajde v situaciji nasproti vodstvu organizacije. Vodstvo poizkuša izvajati kontrolo, tako skozi kontrolo tehnologije (npr. s povečanjem hitrosti produkcijske linije) kot s pomočjo nadzora. V odgovor poizkušajo delavci zadržati moč vodstva in vsiliti svojo lastno obliko kontrole (Burawoy; Edwards; Gordon et al; Benyon; v Ashton 1986). V takšnem okolju ustvarijo alternativne definicije sveta dela, v katerem slavijo vrednote kolektivnega delovanja in spontanost. Zadovoljstvo in predanost delu ne izhajata iz opravljenih nalog, ampak iz denarja, ki ga prejmejo ob koncu tedna (Goldthorp et al, v Ashton 1986). Takšen alternativni pogled na svet dela redko najde pot v medije ali v šolo, morali so ga odkriti sociologi (Sabel v Ashton, 1986).

Gospodinje so naslednja skupina, za katero delovna etika srednjega razreda ni vedno prepričljiva. Njihovo delo, vzdrževanje gospodinjstva, pripravljanje obrokov, čiščenje, pranje perila in vzgajanje otrok, ni plačano. Če je to le mogoče, morajo nagrado poiskati v delu samem. Raziskava je pokazala, da se jim zdijo ta opravila monotona, dolgočasna, rutinska in jih izolirajo (Oakley, v Ashton, 1986). Ker je delo, ki ga opravljajo kot gospodinje, izven glavnih mehanizmov tržišča, je neplačano in tako nepriznано. Z delom znotraj gospodinjstva lahko bolj uspešno uporabijo v družini dosegljiva sredstva, toda če jih želijo pomembno povečati, morajo ženske vstopiti na trg delovne sile. Za žene zaposlenih mož ima lahko delovna etika srednjega razreda smisel skozi doživljanje njenega moža, če že ne skozi njeno lastno situacijo. Vendar za žene nekvalificiranih delavcev celo to ne velja.

Dodatni izziv delovni etiki srednjega razreda izhaja tudi iz dejstva, da trg delovne sile ni edini mehanizem za pridobivanje sredstev. Državne podpore omogočijo alternativni način razporejanja sredstev, ki ni zasnovan na prispevanju posameznika družbi, ampak na osnovi osebne potrebe. V tem sistemu ne dobi sredstev nekdo, ki najbolj trdo dela, temveč nekdo, čigar stiska je največja. Na ta način direktno nasprotuje principu trga kot metodi za pridobivanje sredstev. To je posebno očitno med nekvalificiranimi in slabše plačanimi delavci, kjer je pripadnost delovni etiki srednjega razreda najbolj šibka in kjer je zanašanje na sistem državne podpore bolj razširjeno.

3.2. PSIHOLOGIJA BREZPOSELNOSTI

Raziskovalci, ki proučujejo brezposelnost in posledice, ki jih brezposelnost pusti na posamezniku, dajejo velik poudarek na psihološke funkcije zaposlenosti.

3.2.1. Psihološke funkcije zaposlenosti

Dva od znanih psihologov, ki sta delala na problemu brezposelnosti v Britaniji, sta Jahoda in Warr (Jahoda M.; 1981), ki sta zapisala, da psihološki vpliv brezposelnosti ne more biti

popolnoma razumljen, če prej ne upoštevamo funkcij zaposlenosti. Warr spoznava šest glavnih funkcij:

Denar

Plačana služba je najpomembnejši način prihodka, preko katerega imamo dostop do družbenih sredstev. Brez tega dohodka so sredstva omejena in finančna stiska je velika.

Nivo aktivnosti

Zaposlitev poskrbi za porabo energije in lahko ustvari pogoje za razvoj in uporabo spretnosti in odgovornosti. Brez zaposlitve so možnosti za razvoj spretnosti izredno zmanjšane.

Raznovrstnost

Delo podpira načine vedenja, ki so posameznikom dovoljeni. Ljudje gredo iz svojega omejenega domačega okolja in imajo dostop do možnosti in vedenja, ki jim drugače ne bi bilo omogočeno. Posebno denar omogoči razne dejavnosti, obiske in počitnice, ki jih drugače ne bi bilo. Brezposelnost močno zmanjša obseg in dostopnost do teh dejavnosti.

Časovna struktura

Delo vsiljuje redno časovno strukturo dneva. Ritem dela z njegovimi fiksnimi urniki in odmori za obroke in počitek vsiljuje strukturo in cilje delovnega dne. Odsotnost dela ustvari veliko psihološko breme, dolgčas postane problem in brezposelni izgubi občutek za čas; ne uspe se držati zmenkov, ker čas izgubi pomen.

Družbeni kontakti

Plačano delo preskrbi največ kontaktov z ljudmi izven družine. To je naš glavni način sodelovanja v delovnem procesu, na ta način preskrbimo osnovo za skupne aktivnosti in delimo občutek smisla. Če nam je delo odvzeto, se možnosti za takšne skupne aktivnosti zmanjšajo in ljudje postanejo bolj odvisni od svoje družine za čustvene povezave, izgubijo mirnejšo čustveno klimo odnosov pri delu.

Osebna identiteta

Večina ljudi ceni družbeno pozicijo, ki jo daje zaposlitev. Plačano delo je velikokrat ocenjeno kot naš prispevek družbi. Dodatno je moškimi dohodek od dela ena od njihovih glavnih prispevkov pri vzdrževanju gospodinjstva. Za nekatere, posebno iz skupin z višjim statusom, ima poklicna vloga pomemben prispevek pri oblikovanju njihove identitete in lastne vrednosti. V takšnem položaju lahko izguba dela povzroči grožnjo identiteti.

Pomen funkcije zaposlenosti med brezposelnimi osebami sem v diplomskem delu ugotavljala na podlagi trditev o pomembnosti zaposlitve.

Anketiranci so odgovarjali na vprašanje, kaj jim zaposlitev omogoča. Ocenjevali so pomembnost na petstopenjski ocenjevalni lestvici.

Tabela 3.1: Zaposlitev mi omogoča

	M	SD	N
Socialno varnost	4,14	1,32	375
Socialni stiki	3,48	1,33	320
Neodvisnost	4,21	1,12	345
Status	3,5	1,34	313
Moč in vpliv	2,98	1,43	308
Ugled	3,24	1,41	316
Samospoštovanje	4,12	1,12	336
Samoizpopolnjevanje	3,91	1,24	323

Iz tabele 3.1 je razvidno, da anketirancem zaposlitev v prvi vrsti omogoča neodvisnost, socialno varnost, samospoštovanje, samoizpopolnjevanje, status, socialne stike, ugled in na zadnjem mestu moč in vplivnost.

Tabela 3.2: Povezanost funkcij zaposlitve s časom brezposelnosti

		Čas brezposelnosti	Socialna varnost	Socialni stiki	Neodvisnost	Status	Moč in vpliv	Ugled	Samospoštovanje	Samoizpopolnjevanje
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	0,107	0,075	0,012	-0,036	-0,132*	-0,071	0,063	-0,046
	Socialna varnost	0,107	1,000	0,430**	0,502**	0,310**	0,103	0,097	0,321**	0,241**
	Socialni stiki	0,075	0,430**	1,000	0,340**	0,312**	0,194**	0,251**	0,276**	0,193**
	Neodvisnost	0,012	0,502**	0,340**	1,000	0,436**	0,203**	0,281**	0,408**	0,350**
	Status	-0,036	0,310**	0,312**	0,436**	1,000	0,607**	0,553**	0,379**	0,404**
	Moč in vpliv	-0,132*	0,103	0,194**	0,203**	0,607**	1,000	0,737**	0,291**	0,323**
	Ugled	-0,071	0,097	0,251**	0,281**	0,553**	0,737**	1,000	0,450**	0,381*
	Samospoštovanje	0,063	0,321**	0,276**	0,408**	0,379**	0,291**	0,450**	1,000	0,633*
	Samoizpopolnjevanje	-0,046	0,241**	0,193**	0,350**	0,404**	0,323**	0,381**	0,633**	1,000
	Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti		0,055	0,213	0,834	0,554	0,031	0,236	0,283
Socialna varnost		0,055		0,000	0,000	0,000	0,073	0,086	0,000	0,000
Socialni stiki		0,213	0,000		0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,001
Neodvisnost		0,834	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Status		0,554	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
Moč in vpliv		0,031	0,073	0,001	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000
Ugled		0,236	0,086	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000
Samospoštovanje		0,283	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000
Samoizpopolnjevanje		0,446	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	

* $p < 0,05$

S primerjanjem povezanosti pomena funkcij zaposlitve s trajanjem brezposelnosti se je pokazala statistično pomembna negativna povezanost spremenljivke moči in vpliva. Iz tega lahko sklepamo, da anketiranci, ki so dalj časa brezposelni dajo manjši poudarek na funkcijo moči in vpliva. Blizu statistično pomembne povezanosti je spremenljivka socialne varnosti. Negativni trendi, ki statistično niso pomembni so se pokazali pri spremenljivkah za ocenjevanje statusa, ugleda in samoizpopolnjevanja. Iz dobljenih rezultatov lahko potrdimo Maslowo teorijo hierarhije potreb, ki poudarja zadovoljitev fizioloških potreb, potreb po varnosti, ljubezni in pripadnosti. Po zadovoljitvi teh osnovnih potreb lahko zadovoljujemo še potrebe po ugledu in uveljavljanju ter potrebe po samoaktualizaciji.

4. POSLEDICE BREZPOSELNOSTI

“Ljudje brez dela se počutijo majhne in nepomembne. Z novim delovnim mestom si do neke mere znova pridobijo samozaupanje, toda nezaupanje in cinizem do družbe jim ostaneta.” (Braginsky D. / Braginsky B. v Bohak: 516).

4.1. POSLEDICE ZA DRUŽBO

Mandić v svojem prispevku navaja, da je brezposelnost eden od najtežjih stanj, ki zahteva korenite spremembe v ekonomiji, politiki in družbenem življenju posamezne države. Brezposelnost kot družbeni fenomen predstavlja pojav, ki spremlja vse države (Mandić Slavko; 1977, 1020-1039).

Raziskovalci posledice brezposelnosti obravnavajo kot družbeno škodljive. Adrian Sinfield (Sinfield v Haralambos Michael; 1999; 254-255) trdi, da brezposelnost razvrednoti oziroma zniža standard oziroma kakovost življenja v družbi. Meni, da to deluje na naslednje načine:

1. Tisti, ki ohranijo delovno mesto, se počutijo manj varne in njihov življenjski standard je lahko ogrožen. Deloma je to posledica krajšega delovnega časa in zmanjšane števila nadur deloma pa posledica slabše pogajalske moči delavcev, kar vodi do manjšega pritiska na mezde.
2. Delovna sila je vse manj pripravljena zapustiti nezadostno ali nezadovoljivo delovno mesto zaradi strahu, da jim ne bo uspelo najti nove zaposlitve. Postane manj mobilna in poveča se število razočaranih in odtujenih delavcev.
3. Verjetno bodo naraščale delitve znotraj družbe. Brezposelni in tisti z nezadovoljnimi službami lahko za svoje probleme krivijo šibkejšie skupine. Delavci, navajeni na službo s polnim delovnim časom, lahko na primer brezposelnost pripišejo poročenim ženskam, ki stopajo na trg delovne sile. Priseljenci in etične manjšine lahko postanejo grešni kozli in tako se povečajo rasne napetosti.
4. Meni, da visoka brezposelnost zmanjšuje priložnost, da bi dosegli enake možnosti. Pri višku delovne sile se delodajalcem ni treba več truditi, da bi novačili ženske, etične manjšine, mlade, starejše, invalidne in osebe s posebnimi potrebami ali nekdanje zapornike ali duševno prizadete.

Povezanost med brezposelnostjo in široko paleto družbenih problemov so ugotavljali tudi akademiki, politiki, novinarji, Bolezen, prezgodnja smrt, poskusi samomora in dejanski samomori, razpad zakonske zveze, pretepanje otrok, rasni spori in nogometno huliganstvo so le nekateri izmed takih primerov. Vsi ti primeri vplivajo na družbo. Če brezposelnost dejansko povzroči ali prispeva k tem problemom, lahko ogrozi stabilnost družbe s spodkopavanjem družine in povzročanjem rasne napetosti ter kriminalitete (Bohak, 1982). Reševanje teh problemov povzroči tudi ekonomske stroške v smislu povečanja stroškov za zdravstvo, zviševanje izdatkov za nadomestila in pomoči za čas brezposelnosti, itd.

4.2. POSLEDICE ZA POSAMEZNIKA

“Ugotavljamo, da se vsi pisci, ki opisujejo potek brezposelnosti, strinjajo v naslednjih točkah: prvič, najprej je šok, ki mu sledi aktiven lov za zaposlitvijo, v tem času je posameznik še vedno optimističen in odločen. Še vedno zadrži trden odnos. Drugič, ko vsa prizadevanja propadejo, postane posameznik pesimističen, zaskrbljen, in trpi močno prizadetost. To je najbolj kritično stanje od vseh. In tretjič, posameznik postane fatalističen in se prilagodi svojemu novemu položaju, toda v ožjem okvirju. Njegov odnos je zlomljen“ (Harrison Richard, 1976).

Harrison povzema dva glavna zaključka o vplivu trajne brezposelnosti:

1. Nujno je razumeti, da postanejo brezposelni *posamezniki* – s svojimi posebnimi osebnostnimi lastnostmi, pričakovanji, prejšnjimi izkušnjami in z določeno mrežo odnosov. Njihove reakcije bodo očitno različne tako glede dejstva in glede nadaljnega procesa.
2. Nekatera posploševanja so seveda možna. Nekatero prepoznane skupine so zaradi različnih razlogov bolj sposobne spoprijemati se z brezposelnostjo kot druge in zato niso zelo prizadete zaradi te izkušnje. Vendar večina, posebno tisti, ki so stari med 25 in 45 let in so bili redno zaposleni, preživljajo niz šok → optimizem → pesimizem → obup, ko prvič doživljajo dolgotrajno brezposelnost. Jasno je, da dolgotrajna brezposelnost postavi mnoge ljudi pred dejstvo, ko se morajo soočiti z akutnimi osebnimi dilemami in osnovnimi vprašanji o svoji lastni identiteti in o vrednosti družbe.

4.3. FAZE V PRILAGAJANJU NA STANJE DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI

Blum (v Bohak, 1982) poroča o treh doživljajskih stopnjah pri večini brezposelnih:

- doživetje šoka, kot prva faza, ki nastopi ne glede na morebitna prejšnja svarila o grozeči brezposelnosti. V tem obdobju posameznik pregleda potek dogodkov, ki so privedli do njegovega sedanjega položaja – stanja. Pogosto si privoščijo dopust, med tem pa že snuje načrte, kako bo našel drugo delo.

Anksioznost je zapleten pojav, zato se izraz navadno uporablja v dveh pomenih:

- kot anksiozno stanje, za katerega je značilno začasno povečanje ravni vzburjenja. V zmerni obliki predstavlja normalno reakcijo na stres, pri čemer se mobilizira energija organizma. Subjektivno jo spremlja emocionalno doživljanje, ki je neprijetno, občutek napetosti, ki se mu navadno pridruži zaskrbljenost. Izraz anksioznost se navadno uporablja tedaj, ko vzrok posameznikove napetosti ni dostopen zavedanju.
- kot osebna poteza, ki jo označujejo kot nagnjenost k anksioznem reagiranju v velikem številu situacij.

Neoanalitični avtorji so obravnavali predvsem tiste vrste anksioznosti, ki so posledica neustreznega procesa socializacije. Imenovali so jo sekundarna anksioznost, ki naj bi nastala kot posledica nezadovoljenosti temeljnih potreb kot so potreba po varnosti, navezanosti, zaščiti, itd. Temu se pridruži še zavedanje lastne nemoči in odvisnosti (Lamovec, 1988; 266 – 286).

Spremenljivke za merjenje anksioznosti sem povzela po Spielbergu (Lamovec, 1988; 266 – 286). Anketiranci so na trditve odgovarjali na petstopenjski lestvici, kjer 1 pomeni, da trditev sploh ne drži in 5, da trditev popolnoma drži.

Tabela 4.1: Ocenjevanje anksioznosti

Anksioznost	N	M	SD
Sem umirjen, hladnokrvn in zbran.	383	2,822	1,334
Zadovoljen sem s svojim življenjem.	394	3,048	1,329
Sem stabilna, trdna osebnost.	389	3,239	1,305

Anketiranci ocenjujejo, da so dokaj stabilne in trdne osebnosti, da so manj zadovoljni s svojim življenjem in najmanj, da so umirjeni, hladnokrvni in zbrani.

Tabela 4.2: Povezanost anksioznosti s časom brezposelnosti

Anksioznost		Čas brezposelnosti	Sem umirjen, hladnokrvn in zbran.	Zadovoljen sem s svojim življenjem.	Sem stabilna, trdna osebnost.
Pearson Correlation	Čas brezposelnosti	1,000	-0,034	-0,064	-0,088
	Sem umirjen, hladnokrvn in zbran.	-0,034	1,000	0,372**	0,497**
	Zadovoljen sem s svojim življenjem.	-0,064	0,372**	1,000	0,474**
	Sem stabilna, trdna osebnost.	-0,088	0,497**	0,474**	1,000
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,542	0,238	0,106
	Sem umirjen, hladnokrvn in zbran.	0,542	,	0,000	0,000
	Zadovoljen sem s svojim življenjem.	0,238	0,000	,	0,000
	Sem stabilna, trdna osebnost.	0,106	0,000	0,000	,

** $p < 0,01$ * $p < 0,05$

Rezultati tabele 4.2, ki prikazuje povezanost spremenljivk za merjenje anksioznosti s časom brezposelnosti ne pokažejo statistično pomembnih povezav, razviden pa je negativni trend pri vseh spremenljivkah.

Tabela 4.3: Testiranje razlik anksioznosti med skupinami z različnim časom brezposelnosti

Izvor variabilnosti		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Anksioznost	Med skupinami	4,124	4	1,031	0,944	0,438
	Znotraj skupin	343,832	315	1,092		
	SKUPAJ:	347,955	319			

Tabela 4.4: Aritmetične sredine in standardne deviacije na spremenljivkah za merjenje anksioznosti in skupin z različnim časom brezposelnosti.

ANKSIOZNOST			
Čas brezposelnosti	N	M	SD
od 0 do 3 mesece	75	3,084	1,040
od 3 do 6 mesecev	29	3,356	0,811
od 6 do 9 mesecev	20	3,017	1,046
od 9 do 12 mesecev	27	3,025	1,004
nad eno leto	169	2,961	1,087
SKUPAJ:	320	3,034	1,044

Rezultati tabel 4.3 in 4.4 niso pokazali statistično pomembnih razlik med anksioznostjo in skupinami z različnim časom brezposelnosti. Najmanjša stopnja anksioznosti je pri brezposelnih osebah od 3 do 6 mesecev, v času optimizma. V tem času brezposelne osebe v skladu s Harrisonovim ciklom aktivno iščejo zaposlitev, verjamejo v hitro rešitev problema brezposelnosti, zato je njihov strah pred prihodnostjo manjši. S stalnimi zavrnitvami vlog za zaposlitev s strani delodajalcev, se strah oz. anksioznost povečuje in raste.

- za drugo fazo navaja Blum (v Bohak, 1982), da si brezposelni dejavno iščejo zaposlitev. V tem obdobju je brezposelna oseba še vedno podjetna in aktivna. Pričakuje, da bo v kratkem času dobila boljšo ali vsaj zadnji podobno zaposlitev.

Tabela 4.5: Verjetnost zaposlitve in čas zaposlitve

Čas zaposlitve	Verjetnost zaposlitve	V manj kot enem mesecu	V roku enega meseca	V roku dveh mesecev	V roku pol leta	V roku enega leta	Je ne bom dobil	SKUPAJ
Zelo verjetno	f	12	8	23	18	12		73
	%	16,44	10,96	31,51	24,66	16,44		100
Verjetno	f		3	16	51	29	1	100
	%		3	16	51	29	1	100
Ne preveč verjetno	f			5	9	29	12	55
	%			9,09	16,36	52,73	21,82	100
Zelo malo je verjetno	f			1	1	10	199	211
	%			0,47	0,47	4,74	94,31	100
SKUPAJ:	f	12	11	45	79	80	212	439
	%	2,73	2,51	10,25	18,00	18,22	48,29	100

Spearman Correlation = 0,882

Signifikanca = 0,000

Iz tabele 4.5 je razvidno, da skoraj polovico anketirancev ali 48,29% ocenjuje, da zaposlitve ne bo dobilo.

Tabela 4.6: Verjetnost zaposlitve glede na čas brezposelnosti

Verjetnost zaposlitve		Zelo verjetno	Verjetno	Ne preveč verjetno	Zelo malo je verjetno	SKUPAJ
Čas brezposelnosti						
od 0 do 3 mesece	f	33	26	10	16	85
	%	38,82	30,59	11,76	18,82	100
od 3 do 6 mesecev	f	5	15	4	7	31
	%	16,13	48,39	12,90	22,58	100
od 6 do 9 mesecev	f	7	7	3	8	25
	%	28	28	12	32	100
od 9 do 12 mesecev	f	5	12	6	9	32
	%	15,63	37,50	18,75	28,13	100
nad 1 leto	f	13	30	26	153	222
	%	5,86	13,51	11,71	68,92	100
SKUPAJ:	f	63	90	49	193	395
	%	15,95	22,78	12,41	48,86	100

Spearman Correlation= 0,495; Signifikanca = 0,000

Anketiranci, ki so brezposelni od 0 do 3 mesece v 69,41% ocenjujejo, da bodo zaposlitev zelo verjetno in verjetno dobili. 64,52% brezposelnih v trajanju od 3 do 6 mesecev v verjetnost zaposlitve verjame. Da bo zaposlitev zelo verjetno ali verjetno dobila ocenjuje 56% anketirancev, ki so brezposelni od 6 do 9 mesecev, % zaupanja v skupini brezposelnih od 9 do 12 mesecev pade na 53,13% in se v zadnji skupini spusti pod polovico in sicer na 19,37% anketirancev.

Iz ocen anketirancev in visoke vrednosti Spearmanovega koficienta korelacije lahko z veliko verjetnostjo sklepamo, da s trajanjem brezposelnosti verjetnost zaposlitve brezposelnih oseb pada.

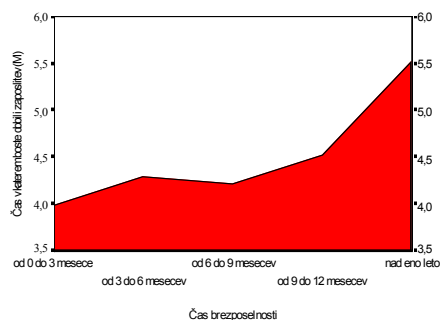
Tabela 4.7: Čas zaposlitve glede na čas brezposelnosti

Čas zaposlitve		V manj kot enem mesecu	V roku enega meseca	V roku dveh mesecev	V roku pol leta	V roku enega leta	Je ne bom dobil	SKUPAJ
Čas brezposelnosti								
od 0 do 3 mesece	f	6	4	21	25	13	16	85
	%	7,06	4,71	24,71	29,41	15,29	18,82	100
od 3 do 6 mesecev	f	1	1	5	12	5	7	31
	%	3,23	3,23	16,13	38,71	16,13	22,58	100
od 6 do 9 mesecev	f	3	1	3	5	3	8	23
	%	13,04	4,35	13,04	21,74	13,04	34,78	100
od 9 do 12 mesecev	f	1		5	7	9	7	29
	%	3,45		17,24	24,14	31,03	24,14	100
nad 1 leto	f	2	1	5	22	34	152	216
	%	0,93	0,46	2,31	10,19	15,74	70,37	100
SKUPAJ:	f	13	7	39	71	64	190	384
	%	3,39	1,82	10,16	18,49	16,67	49,48	100

Spearman Correlation= 0,525; Signifikanca = 0,000

Podobno kot nam kažejo rezultati predhodne tabele, zmanjševanje verjetnosti zaposlitve glede na čas brezposelnosti, tudi iz tabele 4.7 vidimo statistično pomembno povezanost med časom, v katerem anketiranci pričakujejo zaposlitev s časom brezposelnosti. Čim se čas brezposelnosti podaljšuje, anketiranci pričakujejo novo zaposlitev v kasnejšem času oz. jih kar 49,48% ocenjuje, da zaposlitve sploh ne bo dobilo.

Graf: 4.1. Čas za pridobitev nove zaposlitve glede na čas brezposelnosti

Legenda odgovorov:

1. V manj kot enem mesecu
2. V roku enega meseca
3. V roku dveh mesecev
4. V roku pol leta
5. V roku enega leta
6. Je ne bom dobil

- tretjo in zadnjo stopnjo brezposelnosti opredeljuje Blum (v Bohak, 1982) kot človekov zlom. To je obdobje čustvene otopelosti, malodušja in brezciljnosti. Pojavijo se občutki zapuščenosti, neredko depresivnosti, prežeti z občutkom krivde. Včasih se ta čustva sprevržejo v obtoževanje in agresivnost do vsega, kar jih obdaja – staršev, prijateljev ali širše družbe. Ker ne najde dela, se ga polasti strah, črnogledje in začne izgubljeni upanje. Hill (v Svetlik 1985) dodaja v vmesni fazi dolgočasje in podcenjevanje. Brezposelne osebe dela ne iščejo več intenzivno. Vse bližje so skupini apatičnih delavcev.

Ker je to obdobje opredeljeno, med drugimi tudi kot faza otopelosti in brezciljnosti, me je zanimalo zdravstveno stanje anketirancev v času zadnjih 12. mesecev. Anketiranci so odgovarjali na sklop vprašanj o boleznih in težavah in sicer:

S1: Glavobol, migrena

S2: Bolečine v ramenih, križu, prsih, rokah, revmatične bolezni

S3: Težave s srcem, previsok ali prenizek krvni pritisk, razširjene vene, otekline na nogah, vrtoglavica

S4: Težave s prebavo, želodcem, mehurjem, ledvicami, žolčem ali jetri

S5: Splošna utrujenost

S6: Nespečnost

S7: Živčne težave, anksioznost, nemir, napetost

Na izbiro so pri vsaki trditvi imeli tri odgovore; ne, da, manjše težave in da, večje težave. Odgovori so prikazani v naslednji tabeli :

Tabela 4.8: Ocena zdravstvenega stanja

Zdravstveno stanje		Ne	Da, manjše težave	Da, večje težave	SKUPAJ
Glavobol, migrena	f	156	180	73	409
	%	38,14	44,01	17,85	100,00
Bolečine v ramenih, križu, prsih, rokah, revmatične bolezni	f	146	130	149	425
	%	34,35	30,59	35,06	100,00
Težave s srcem, previsok ali prenizek krvni pritisk, razširjene vene, otekline na nogah, vrtoglavica	f	208	118	93	419
	%	49,64	28,16	22,20	100,00
Težave s prebavo, želodcem, mehurjem, ledvicami, žolčem ali jetri	f	216	125	74	415
	%	52,05	30,12	17,83	100,00
Splošna utrujenost	f	113	210	89	412
	%	27,43	50,97	21,60	100,00
Nespečnost	f	178	138	89	405
	%	43,95	34,07	21,98	100,00
Živčne težave, anksioznost, nemir, napetost	f	159	129	131	419
	%	37,95	30,79	31,26	100,00

Glavobol ali migreno kot manjšo ali večjo težavo prepoznava 61,86% anketirancev, 65,65% ima bolečine v ramenih, križu, prsih, rokah ali ima revmatična obolenja, težave s srcem previsok ali prenizek krvni pritisk, razširjene vene, otekline na nogah, vrtoglavico ima 50,36% anketirancev, nad težavami s prebavo, želodcem, mehurjem, ledvicami, žolčem ali jetri se pritožuje 47,95% vprašanih, 72,57% anketirancev ocenjuje, da je bolj ali manj splošno utrujenih, 56,05% vprašanih ima težave s spanjem in živčne težave, anksioznost, nemir, napetost prepoznava 62,05% anketirancev.

Tabela 4.9: Povezanost zdravstvenega stanja s časom brezposelnosti

Zdravstveno stanje		Čas brezposel.	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	0,167	0,274**	0,283**	0,109*	0,191**	0,224**	0,222**
	S1	0,167**	1,000	0,436**	0,408**	0,314**	0,367**	0,354**	0,376**
	S2	0,274**	0,436**	1,000	0,510**	0,332**	0,476**	0,418**	0,418**
	S3	0,283**	0,408**	0,510**	1,000	0,368**	0,441**	0,444**	0,463**
	S4	0,109*	0,314**	0,332**	0,368**	1,000	0,401**	0,343**	0,358**
	S5	0,191**	0,367**	0,476**	0,441**	0,401**	1,000	0,554**	0,551**
	S6	0,224**	0,354**	0,418**	0,444**	0,343**	0,554**	1,000	0,575**
	S7	0,222**	0,376**	0,418**	0,463**	0,358**	0,551**	0,575**	1,000
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,002	0,000	0,000	0,040	0,000	0,000	0,000
	S1	0,002	,	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	S2	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	S3	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000	0,000
	S4	0,040	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000
	S5	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000
	S6	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,	0,000
	S7	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,

** p < 0,01 * p < 0,05

Legenda: S1: Glavobol, migrena
 S2: Bolečine v ramenih, križu, prsih, rokah, revmatične bolezni
 S3: Težave s srcem, previsok ali prenizek krvni pritisk, razširjene vene, otekline na nogah, vrtoglavica
 S4: Težave s prebavo, želodcem, mehurjem, ledvicami, žolčem ali jetri
 S5: Splošna utrujenost
 S6: Nespečnost
 S7: Živčne težave, anksioznost, nemir, napetost

Pri ugotavljanju povezanosti zdravstvenega stanja s časom brezposelnosti se je pokazala pri vseh spremenljivkah statistično pomembna povezanost. Iz dobljenih rezultatov lahko, z veliko verjetnostjo, sklepamo na slabšanje zdravstvenega stanja oseb, ki so brezposelni dalj časa.

V vprašalnik sem vključila tudi sklop vprašanj za merjenje depresije brezposelnih oseb.

Depresivno razpoloženje je opredeljeno kot znižanje duševne in telesne vitalnosti, kar pomeni, da je posameznikovo delovanje pod ravniyo običajnega ravnovesja. Vsak človek doživlja odklone od običajnega razpoloženja, tako v pozitivno kot v negativno smer, zato je občasno depresivno razpoloženje normalen pojav. Navadno nastopi kot odziv na dogodek, ki posameznika osebno prizadene ali pa kot posledica telesne ali duševne izčrpanosti, oziroma dolgotrajnega stresa (Lamovec, 1988; 287-305).

Spremenljivke za merjenje depresije so povzete po Beckovi (Lamovec, 1988) lestvici depresivnosti. Anketiranci so odgovarjali na trditve, navedene v tabeli št. 4.10 na petstopenjski lestvici, kjer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjajo, 5 pa, da se s trditvijo v celoti strinjajo.

Tabela 4.10: Ocenjevanje depresivnosti

Spremenljivka		N	M	SD
S1	Tako sem nesrečen, da občutim to kot bolečino.	396	2,210	1,412
S2	Menim, da iz mojih skrbi ni več izhoda.	391	2,059	1,343
S3	Dozdeva se mi, da sem slabše uspel kakor drugi ljudje.	398	2,807	1,384
S4	V ničemer več ne najdem zadovoljstva.	394	2,284	1,346
S5	Občutek krivde me teži.	385	2,179	1,355
S6	Mislím, da bi se mi lahko zgodilo kaj hudega.	387	2,158	1,377
S7	Ne prenašam se več.	383	1,927	1,306
S8	Brez tuje pomoči se ne morem nič več odločiti.	386	2,039	1,325
S9	Zjutraj se prebujam bolj utrujen, česar prej ni bilo.	400	2,520	1,500

Iz aritmetičnih sredin posamezne spremenljivke za merjenje depresivnosti je nemogoče sklepati na stopnjo depresivnosti brezposelnih oseb. Razberemo lahko le to, da se anketiranci v večji meri strinjajo s tem, da so slabše uspeli kakor drugi ljudje in da se zjutraj prebujajo bolj utrujeni kot prej, medtem ko se s trditvijo, da se ne prenašajo več, ne strinjajo toliko. Veliko bolj zanimiva je tabela 4.11, ki prikazuje povezanost spremenljivk za merjenje depresivnosti in trajanjem brezposelnosti.

Tabela 4.11: Povezanost spremenljivk za merjenje depresivnosti s časom brezposelnosti

Depresivnost		Čas brezposelnosti	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	0,175**	0,179**	0,135**	0,121*	0,173**	0,102*	0,128**	0,011	0,161**
	S1	0,175**	1,000	0,693**	0,488**	0,557**	0,362**	0,512**	0,560**	0,435**	0,506**
	S2	0,179**	0,693**	1,000	0,435**	0,650**	0,359**	0,521**	0,607**	0,501**	0,551**
	S3	0,135**	0,488**	0,435**	1,000	0,422**	0,320**	0,330**	0,391**	0,195**	0,329**
	S4	0,121*	0,557**	0,650**	0,422**	1,000	0,412**	0,541**	0,633**	0,471**	0,519**
	S5	0,173**	0,362**	0,359**	0,320**	0,412**	1,000	0,391**	0,379**	0,392**	0,399**
	S6	0,102*	0,512**	0,521**	0,330**	0,541**	0,391**	1,000	0,627**	0,502**	0,490**
	S7	0,128**	0,560**	0,607**	0,391**	0,633**	0,379**	0,627**	1,000	0,533**	0,519**
	S8	0,011	0,435**	0,501**	0,195**	0,471**	0,392**	0,502**	0,533**	1,000	0,451**
	S9	0,161**	0,506**	0,551**	0,329**	0,519**	0,399**	0,490**	0,519**	0,451**	1,000
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,001	0,001	0,012	0,025	0,002	0,062	0,019	0,836	0,003
	S1	0,001	,	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	S2	0,001	0,000	,	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	S3	0,012	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	S4	0,025	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	S5	0,002	0,000	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000	0,000
	S6	0,062	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000	0,000
	S7	0,019	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,	0,000	0,000
	S8	0,836	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,	0,000
	S9	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	,

** p < 0,01 * p < 0,05

Rezultati povezanosti spremenljivk za merjenje depresivnosti s časom brezposelnosti kažejo pomembno statistično povezanost, razen spremenljivke S8 – brez tuje pomoči se ne morem več odločiti. Iz tega lahko sklepamo, da tiste brezposelne osebe, ki so brez zaposlitve dalj časa, ocenjujejo svoje stanje bolj depresivno, kot tiste, ki so brez zaposlitve krajši čas, kar je razvidno tudi iz tabele 4.12 s katero ugotavljam razlike med skupinami.

Tabela 4.12: Testiranje razlik depresivnosti med skupinami z različnim časom brezposelnosti

Izvor variabilnosti		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DEPRESIJA	Med skupinami	11,985	4	2,996	3,703	0,006
	Znotraj skupin	245,991	304	0,809		
	SKUPAJ:	257,975	308			

Tabela 4.13: Aritmetične sredine in standardne deviacije na spremenljivki depresija za skupine z različnim časom brezposelnosti.

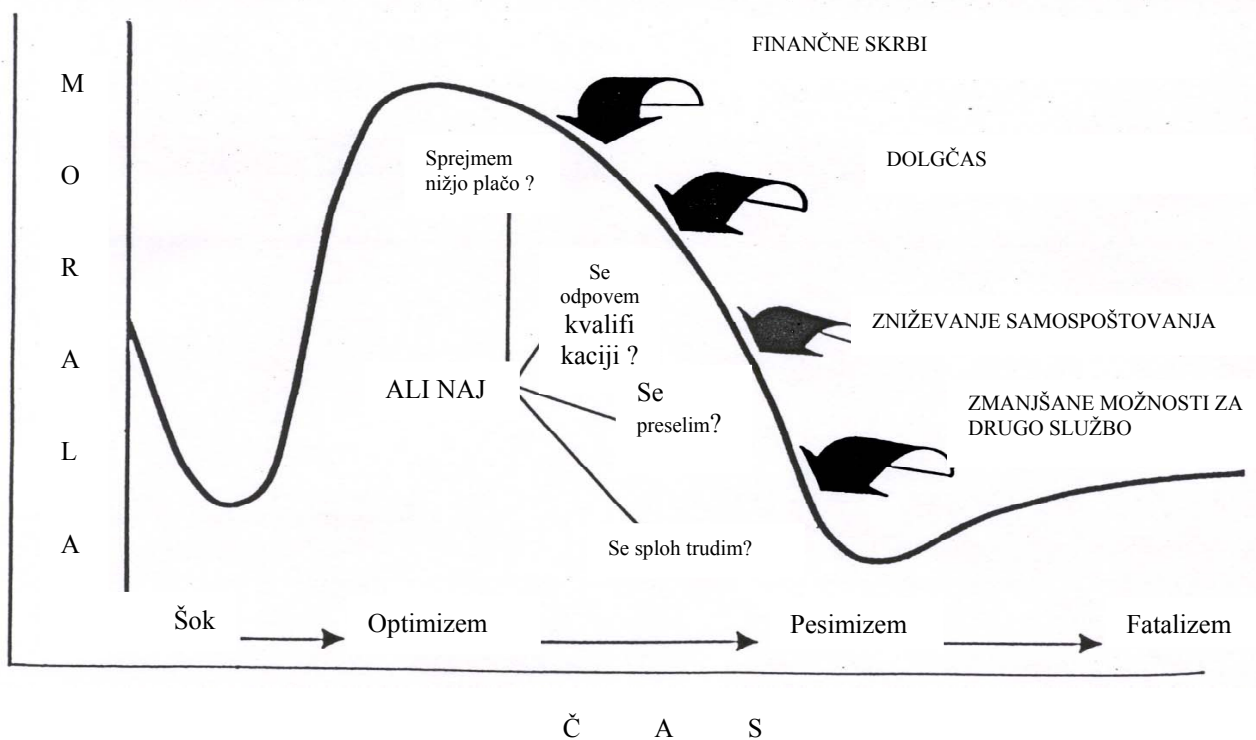
Depresivnost			
Čas brezposelnosti	N	M	SD
od 0 do 3 mesece	73	1,848	0,757
od 3 do 6 mesecev	27	1,918	0,782
od 6 do 9 mesecev	19	2,257	0,836
od 9 do 12 mesecev	24	2,194	0,987
nad eno leto	166	2,297	0,966
SKUPAJ:	309	2,147	0,915

Rezultati tabel 4.12 in 4.13 pokažejo na statistično pomembne razlike depresivnega stanja med skupinami z različno dolgim časom brezposelnosti. Na podlagi dobljenih rezultatov lahko sklepamo, da se s trajanjem brezposelnosti, depresivna stanja brezposelnih oseb poslabšujejo.

4.4. HARRISONOV CIKEL - FAZNI MODEL

Fazni model je pomemben za osvetlitev dejstva, da mnogi ljudje doživljajo brezposelnost kot travmo ali šok in da grede mnogi od njih pri ukvarjanju z brezposelnostjo pogosto skozi serijo različnih faz, ko se prilagajajo svoji novi situaciji. Model izhaja iz dela, ki je bilo opravljeno v zgodnjih tridesetih letih v povojnem obdobju. Iz razgovorov z brezposelnimi v Britaniji in Avstriji je izgledalo, da večina doživi psihološki efekt brezposelnosti na zelo podoben način.

Ko je povzel večino zgodnjih del s tega področja, je Harrison (1976) predstavil fazni model z diagramom.

Vir: Harrison, 1976

Ta prikazuje brezposelnega delavca, kako se giblje skozi štiri faze. Hayes in Nutman (v Ashton David, 1986) sta naredila naslednji povzetek: najprej nastopi faza šoka in otrplosti, ko jih sprememba v osebnem življenju prevzame. Po prvem zavedanju, da so brezposelni, tega ne morejo dojeti. V tem primeru, kot pri večini šokov, morala pade. Temu pogosto sledi poizkus zmanjšati resnost dogodka, kot da se ne bi bil dogodil – na primer z odlašanjem oddaje vloge za podporo ali pa, da si omislijo dopust, kot da se ne bi nič zgodilo.

Za Hayes-a in Nutman-a je na tej točki najpomembnejše, da se posameznik sprizajni s tem, da dosežki v preteklosti ne morejo biti več kriterij za zadovoljstvo nad dosežki v sedanjosti in sprejme nove standarde. Pri dolgo trajajoči brezposelnosti lahko to pomeni, da sprejme fatalistični pogled na situacijo, zmanjša željo po zaposlitvi in prevzame popolnoma drugačen niz aktivnosti in pogledov na svet, ki na mnoge načine pomeni, da ga vidi kot

nekaj izven lastne kontrole. Hayes in Nutman se ukvarjata s tem kot enotnim vidikom bolj splošne psiho-socialne tranzicije. Takšne tranzicije so lahko potencialno travmatične, ker vključujejo odpovedovanje eni vrsti dejavnosti in odnosov, ki so zelo cenjene, in vstopanje v novo situacijo, kamor so vključene nove dejavnosti in odnosi, ki postavljajo temu posamezniku drugačne zahteve. To je takšne vrste položaj, ki nastopi pri prehodu iz šole v delo, od dela v upokojitev, pa tudi od dela v brezposelnost. Na abstraktnem nivoju ta splošni prehod predstavlja teoretično osnovo za fazni model.

Glavni principi te teorije so, da v naših vsakodnevnih dejavnostih postanemo privajeni medsebojnemu delovanju z relativno majhno skupino ljudi v omejenem številu situacij. Okoliščine teh vsakodnevnih odnosov oblikujejo naše ideje in poglede na svet (na kar se nanašajo naše predstave na svet). Tako je popolnoma logično za učitelja, da vidi delo kot področje za samo-izpopolnitev in napredovanje v karieri, saj poklic ponuja možnosti povečanja prihodka in napredovanja. Ker so tudi drugi učitelji v isti situaciji ni presenetljivo, da tudi oni mislijo podobno. Ker je vsak učitelj nagnjen k temu, da deli takšne predpostavke z drugimi v svojem bližnjem okolju, jih ponavadi ne spreminjajo in ne spodbijajo. Le ko nastopijo radikalne spremembe pri ljudeh, s katerimi sodelujejo, se jih zavedajo. V takšni situaciji so lahko ljudje prisiljeni spremeniti svoje ideje o svetu in o sebi, kar je potencialno boleč proces. Opažamo, da se to dogaja, ko ljudje postanejo brezposelni.

Izguba zaposlitve jih prikrajša za prihodek, za delovni prostor in za družbo sodelavcev. Za učitelja se bo njegovo videnje sebe kot osebe, ki je sposobna prispevati družbi in zaslužiti precejšen dohodek, spremenilo. Njegovo videnje sebe kot relativno bistre osebe, ki je sposobna napraviti kariero in se povzpeti v življenju, se bo spremenilo. Njegova pričakovanja za prihodnost in tudi pričakovanja njegove družine se bodo spremenila. Verjetno bodo sedaj morali prodati svoj avto in se bodo morda morali preseliti. Učiteljev pogled nase kot na moža, sposobnega da preskrbuje svojo družino, je lahko ogrožen. Če ne najde dela, se nadaljuje proces popuščanja in opuščanja ene vrste vrednot in s tem povezane lastne vrednosti in sprejemanje drugih, kar lahko vključuje velike travme. Ta proces dviga podobnosti v tranzicijskih doživljanjih.

4.5. PRITISKI NA BREZPOSELNE

4.5.1. Finančni

Izgleda, da delujejo štiri glavne vrste pritiskov, ki naraščajo, ko brezposelnost traja. Prvi in najbolj očiten je finančni.

J. Kenyon (Ashton 1986) razpravlja, da vedno močnejši finančni pritisk odseva strukturo socialnega varnostnega sistema. Na splošno se prvih šest mesecev izplačuje podpora glede na prejšnje dohodke, povprečna podpora celo prvo leto brezposelnosti, in dodatne podpore, ki jih lahko izplačujejo poleg prvih dveh.

Povprečni človek, ki se sooča z brezposelnostjo, je zaščiten šest mesecev – in to je nevarnost podpore, ki temelji na prejšnjih dohodkih: večina je brezposelna za kratek čas, pod šestimi meseci, in ko odidejo iz vrst brezposelnih imajo vtis, da sploh ni tako slabo. Toda če si na podpori celo leto ali če je podpora sploh ukinjena, izčrpaš dodatne podpore,

in potem te kruta realnost brezposelnosti udari v obraz. Oblačila se začnejo obrabljati; v hiši je treba kaj zamenjati.

Izkušnje dolgotrajno brezposelnih iz Shieldsa kažejo na to, da je položaj slabši za tiste, ki niso nikoli imeli dovolj dobro plačanega rednega dela, da bi si lahko preskrbeli pomembno zaslužku-podobno podporo ali zavarovanje za brezposelnost. Preden so ukinali blokiranje plače je Adrian Sinfield (v Ashton, 1986) zapisal:

“Za večino teh ljudi je bilo to obdobje brezposelnosti le eno od mnogih. Njihovi prihranki in varnost v delu so bili tako neprimerni, da je izgledalo, da so ujeti v revščini, ali pa v najboljšem primeru vedno na meji revščine. Izgledalo je, da jim delovanje obstoječega socialnega varnostnega sistema le malo koristi, v nekaterih gospodinjstvih so namenoma zmanjšali prihodek pod njegov prejšnji nizek nivo ...”

Na splošno je bilo tako, boljšo plačo je imel človek v službi, boljša je bila podpora v času brez dela, ki jo je lahko preskrbel zase in jo lahko dobil od socialno varnostnega sistema. Obstoječi varnostni sistem je najbolje deloval za tiste, ki so redko in kratkotrajno brezposelni; tisti, ki so pogosto ali trajno brez dela so bili odvisni od sosedске pomoči. Obstajal je konflikt v izplačevanju podpore med statutarno obveznostjo, zadovoljiti potrebe, in skrbjo o zniževanju dajatev, kar bi se po mnenju nekaterih dalo doseči z zmanjšanimi izplačili. Tisti, ki so podpirali družine, so bili finančno zelo prizadeti, zaradi nujnih potreb in zaradi večjih omejitev pomoči.

Michael Hill (v Ashton, 1986) je našel med brezposelnimi, ki jih je spraševal, majhno skupino, katerih prihodki so padli močno pod nivo, ki ga je predpisal Parlament, in ni dvomil, da je vzrok temu nesposobnost sistema pomoči, ki prisiljuje posameznike, da morajo vedno znova pisati posebne vloge in pojasnjevati vzroke, zaradi katerih potrebujejo pomoč.

Tabela 4.14: Poglavitni vir za preživljanje

	f	%
Nadomestilo za čas brezposelnosti	108	24,22
Denarna pomoč priznana s strani ZRSZ ali ZPIZ	71	15,92
Socialna podpora	65	14,57
Zakonec, partner	121	27,13
Drugi družinski člani	46	10,31
Občasno delo	32	7,17
Drugo	3	0,67
SKUPAJ:	446	100

Poglavitni vir za preživljanje anketirancev je predvsem zakonec oz. partner - 27,13%. 24,22% anketirancev prejema nadomestilo za čas brezposelnosti, denarno pomoč s strani ZRSZ ali ZPIZ prejema 15,92% anketirancev, socialno podporo prejema 14,57% anketirancev, drugi družinski člani podpirajo 10,31% anketirancev, z občasnim delom zasluži le 7,17% anketirancev.

Tabela 4.15: Ali bi za svojo družino lahko rekli, da

	f	%
Vam ničesar posebej ne primanjkuje	51	11,11
Ste bolj varčni in se omejujete v manj pomembnih stvareh	55	11,98
Morate zelo skrbno gospodariti in se omejujete pri nakupih opreme, obleke, ipd.	184	40,09
Se močno omejujete, tudi pri nakupih hrane	79	17,21
Živite v pomanjkanju osnovnih dobrin	49	10,68
Živite v revščini	41	8,93
SKUPAJ:	459	100,00

Skoraj polovica anketirancev – 40,09% je odgovorila, da mora družina zelo skrbno gospodariti in se omejuje pri nakupih opreme, obleke, ipd. Omejitve, tudi pri nakupih hrane ima 17,21% družin, v pomanjkanju osnovnih dobrin živi 10,68% družin in kar 8,93% anketirancev ocenjuje, da družina živi v revščini.

Tabela 4.16: Ocena materialnih razmer

Čas brezposelnosti	Ocena materialnih razmer										SKUPAJ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
od 0 do 3 mesece	f	3	4	10	12	13	13	16	6	5	2	84
	%	3,57	4,76	11,90	14,29	15,48	15,48	19,05	7,14	5,95	2,38	100
od 3 do 6 mesecev	f	2	1	6	4	11	3		1	2	2	32
	%	6,25	3,12	18,75	12,5	34,38	9,37		3,12	6,25	6,25	100
od 6 do 9 mesecev	f	2	1	3	4	5		3	2	3	1	24
	%	8,33	4,17	12,5	16,67	20,83		12,5	8,33	12,5	4,17	100
od 9 do 12 mesecev	f	2	2	7	4	9	1	2	3		1	31
	%	6,452	6,45	22,58	12,9	29,03	3,226	6,45	9,68		3,23	100
nad 1 leto	f	33	24	37	34	56	16	9	10		9	228
	%	14,47	10,53	16,23	14,91	24,56	7,018	3,95	4,39		3,95	100
SKUPAJ:	f	42	32	63	58	94	33	30	22	10	15	399
	%	10,53	8,02	15,79	14,54	23,56	8,27	7,52	5,51	2,51	3,76	100

Spearman Correlation= -0,250; Signifikanca = 0,000

Iz tabele je razvidno, da je ocena materialnega stanja družine statistično pomembna glede na čas brezposelnosti. Anketiranci, ki so brezposelni dalj časa, materialno stanje družine ocenjujejo kot slabo. Kar 56,14% anketirancev brezposelnih nad eno leto je materialno stanje družine ocenilo z oceno od 1 do vključno 4 in z isto oceno le 34,52% brezposelnih od 0 do 3 mesece.

Tabela 4.17: Prikaz mesečnega neto dohodka vseh članov gospodinjstva

	f	%			
Manj kot 20.000,00 SIT	2	0,51	160.001,00 do 179.999,00 SIT	27	6,92
20.001 do 39.999,00 SIT	19	4,87	180.001,00 do 199.999,00 SIT	24	6,15
40.001,00 do 59.999,00 SIT	24	6,15	200.000,00 do 219.999,00 SIT	39	10,00
60.001,00 do 79.999,00 SIT	38	9,74	220.000,00 do 239.999,00 SIT	11	2,82
80.001,00 do 99.999,00 SIT	38	9,74	240.000,00 do 259.999,00 SIT	20	5,13
100.001,00 do 119.999,00 SIT	28	7,18	260.000 do 279.999,00 SIT	6	1,54
120.001,00 do 139.999,00 SIT	29	7,44	280.000,00 do 299.999,00 SIT	3	0,77
140.001,00 do 159.999,00 SIT	50	12,82	300.000,00 in več tolarjev	32	8,21
			SKUPAJ:	390	100,00

Iz gornje tabele je razvidno, da je mesečni dohodek po višini neto prejemka zelo različen. 2 anketiranca oz. 0,51% odgovarjata, da njihova družina prejema mesečno manj kot 20.000,00 SIT in kar 32 ali 8,21% anketirance meni, da družina prejme več kot 300.000,00 tolarjev. Rezultati v tabeli sami po sebi ne povedo veliko, le to, da so razlike med dohodki družin, znotraj katerih so bile brezposelne osebe anketirane, velike. Predvidevamo lahko, da v 45 anketiranih družinah ni zaposlene osebe, ki bi prejela plačo. Trenutna minimalna plača za poln delovni čas je 101.611,00 tolarjev bruto (Informacije - julij 2002). Po odbitku prispevkov in davkov je neto plača približno 70.000,00 tolarjev in tega zneska ne doseže 11,53% anketirancev oz. njihovih družin.

Tabela 4.18: Mesečni neto dohodek na osebo

	f	%			
Manj kot 20.000,00 SIT	126	33,25	120.001,00 do 139.999,00 SIT	1	0,26
20.001 do 39.999,00 SIT	95	25,07	140.001,00 do 159.999,00 SIT	3	0,79
40.001,00 do 59.999,00 SIT	90	23,75	160.001,00 do 179.999,00 SIT	2	0,53
60.001,00 do 79.999,00 SIT	43	11,35	180.001,00 do 199.999,00 SIT	1	0,26
80.001,00 do 99.999,00 SIT	12	3,17	220.000,00 do 239.999,00 SIT	1	0,26
100.001,00 do 119.999,00 SIT	3	0,79	260.000 do 279.999,00 SIT	2	0,53
			SKUPAJ:	379	100

Kot sem predvidevala, je iz tabele razvidno, da 82,07% družin anketirancev prejema neto mesečni dohodek na osebo, ki je nižji od 60.000,00 tolarjev. Iz tega rezultata dejansko lahko potegnemo zaključek, da je ocena anketirancev o tem kako gospodari njihova družina z prejetim denarjem, realen. Tabela 4.15 prikazuje namreč, da se 36,82% družin omejuje pri nakupih hrane, živi v pomanjkanju osnovnih dobrin ali živi v revščini.

Povprečna letno porabljena denarna sredstva gospodinjstev na člana gospodinjstva za leto 2000 je 1.006.690,00 tolarjev (Statistični letopis RS 2001). Mesečna povprečna poraba na osebo je 83.890,00 tolarjev in iz rezultatov tabele 4.18 vidimo, da v 92,42% družinah anketirancev prejema mesečni dohodek na osebo, ki je nižji od slovenskega povprečja porabe.

Tabela 4.19: Prikaz aritmetičnih sredin ocenjevanja omejevanja pri nakupih

Šifra lestvice	Dohodek na osebo	N	M	SD
1	Manj kot 20.000,00 SIT	122	3,861	1,375
2	20.001 do 39.9999,00 SIT	95	3,126	1,223
3	40.001,00 do 59.999,00 SIT	87	3,138	1,091
4	60.001,00 do 79.999,00 SIT	41	2,707	1,289
5	80.001,00 do 99.999,00 SIT	12	2,417	0,793
6	100.001,00 do 119.999,00 SIT	2	1,500	0,707
7	120.001,00 do 139.999,00 SIT	1	5,000	
8	140.001,00 do 159.999,00 SIT	3	3,333	2,517
9	160.001,00 do 179.999,00 SIT	2	2,500	0,707
10	180.001,00 do 199.999,00 SIT	1	5,000	
11	220.000,00 do 239.999,00 SIT	1	3,000	
12	260.000 do 279.999,00 SIT	2	2,000	0,000
	SKUPAJ:	369	3,295	1,322

Tabela 4.20: Testiranje razlik pri ocenjevanju omejevanja med skupinami glede na mesečni dohodek na osebo v skupnem gospodinjstvu

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ocena omejevanja	Med skupinami	84,271	11	7,661	4,897	0,000
	Znotraj skupin	558,531	357	1,565		
	SKUPAJ:	642,802	368			

Rezultati testiranja razlik med skupinami z različnim mesečnim dohodkom na osebo in oceno posameznikov za omejevanje pri nakupih je pokazala statistično pomembne razlike, kar je bilo tudi pričakovano (tabeli 4.19 in 4.20). Pričakovana statistično pomembna povezanost med prejetim dohodkom na osebo v skupnem gospodinjstvu in časom brezposelnosti se je izkazala za dejstvo. Ta povezanost je negativna, kar pomeni, da se s trajanjem brezposelnosti znižuje dohodek na člana gospodinjstva.

Tabela 4.21: Povezanost dohodka na osebo s časom brezposelnosti

		Dohodek na osebo	Čas brezposelnosti
Spearman's rho	Dohodek na osebo	1	-0,108
	Čas brezposelnosti	-0,108*	1
Sig. (2-tailed)	Dohodek na osebo		0,047
	Čas brezposelnosti	0,047	
N	Dohodek na osebo	474	338
	Čas brezposelnosti	338	474

p>0,05

4.5.2. Organiziranje vsakodnevnega življenja

Drugi problem, ki ga srečujejo brezposelni, je organiziranje svojega vsakodnevnega življenja. Pilgrim Trust (v Ashton 1986) je v študiji iz leta 1930 izpostavil:

“Delo za večino ljudi določa življenjski vzorec, in ko ta vzorec izgubijo, je nanje naložena odgovornost, za katero se večina brezposelnih v svojem delovnem življenju ni usposobila, odgovornost za organiziranje lastnega bivanja.”

Študije v zadnjem času nakazujejo, da je problem v začetku manjši in postaja sčasoma težji. V začetku se odlično počutiš. Je kot da bi zapustil podganjo dirko, nisi več vključen, lahko gledaš in si misliš, zakaj se ljudje trudijo.

Ko to mine se začne proces iskanja službe – pisanje pisem, čakanje na razgovore, letanje za možnostmi in govoricami – vse zahteva svoj čas in rutina pisanja vlog in dviganja podpore postane pomemben dogodek. Nekateri ljudje dodatno prostovoljno delajo, drugi berejo knjige, ki so jih že leta želeli prebrati, mnogi opravljajo dela okoli hiše – prenavljanje, pleskanje in barvanje in tako dalje.

Toda pride čas, ko ni več kaj postoriti, razen če sprejmeš absurdni sklep, da podreš vse, kar si do sedaj storil. Razen tega tudi če delaš sam, material za gradnjo stane precej denarja.

Dolga obdobja brezdelja okoli hiše lahko povzročijo težave s spanjem – posebno pri ljudeh, ki so vajeni težkega fizičnega dela – in lahko spravijo pod pritisk družinsko življenje. Najnovejše raziskave so to bolj podrobno raziskale:

V družinah, kjer so si bili prej blizu, so do neke mere z veseljem sprejeli dodatni čas, ki so ga zaradi brezposelnosti lahko preživeli skupaj ... Drugi pari so odkrili, da je žena bolj svobodna in lahko pusti otroke in gre nakupovat, če je mož doma.

Razporejanje dnevnega časa

Aktivnost in razporeditev dnevnega časa testiram z vprašanjem o tem, koliko ur dnevno v povprečju posvetijo iskanju zaposlitve, izobraževanju, družini in družinskim obveznostim, spanju, prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim ter družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje).

Tabela 4.22: Prikaz aritmetičnih sredin spremenljivk za razporeditev dnevnega časa v urah

	N	M	SD
Iskanju zaposlitve	359	2,236	3,012
Izobraževanju	323	1,451	2,107
Družini in družinskim obveznostim	367	7,793	6,277
Spanju	357	7,143	2,449
Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	346	2,686	2,444
Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)	313	0,649	1,486

Brezposelne osebe največ dnevnega časa namenijo družini in družinskim obveznostim, kar 7,79 ure dnevno in spanju 7,14 ure. Znatno manj dnevnega časa posvetijo prijateljem, hobiju, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim, iskanju zaposlitve,

izobraževanju in manj kot uro dnevno družabnim dejavnostim. Predvsem iz nizkih aritmetičnih sredin zadnjih dveh spremenljivk lahko sklepamo na socialno izključenost brezposelnih oseb. Možnost dostopa do glavnih družbenih institucij, ki omogočajo pridobitev izobrazbe in kvalifikacij jim je zmanjšana v primerjavi z ostalimi (Graham Room v Abrahamson, 1995). Socialna izključenost je individualni, subjektivni in psihološki fenomen. (Abrahamson, 1995).

Tabela 4.23: Povezanost razporeditve dnevnega časa anketirancev in časa brezposelnosti

		Čas brezposelnosti	Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini	Spanju	Hobi	Prostočasne dejavnosti
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	-0,099	-0,149*	0,273**	-0,115*	-0,078	0,043
	Iskanju zaposlitve	-0,099	1,000	0,095	-0,051	-0,119*	-0,036	0,070
	Izobraževanju	-0,149*	0,095	1,000	-0,310**	0,013	0,155**	0,177**
	Družini	0,273**	-0,051	-0,310**	1,000	-0,082	-0,122*	-0,042
	Spanju	-0,115*	-0,119*	0,013	-0,082	1,000	0,160**	-0,094
	Hobi	-0,078	-0,036	0,155**	-0,122*	0,160*	1,000	0,133*
	Prostočasne dejavnosti	0,043	0,070	0,177**	-0,042	-0,094	0,133*	1,000
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,081	0,012	0,000	0,041	0,174	0,482
	Iskanju zaposlitve	0,081	,	0,095	0,359	0,032	0,518	0,228
	Izobraževanju	0,012	0,095	,	0,000	0,816	0,006	0,002
	Družini	0,000	0,359	0,000	,	0,134	0,026	0,461
	Spanju	0,041	0,032	0,816	0,134	,	0,004	0,101
	Hobi	0,174	0,518	0,006	0,026	0,004	,	0,020
	Prostočasne dejavnosti	0,482	0,228	0,002	0,461	0,101	0,020	,

** p < 0,01 * p < 0,05

Iz tabele 4.23 je razvidna statistično pomembna povezanost porabe dnevnega časa za družino in družinske obveznosti in trajanja brezposelnosti. Iz tega lahko zaključimo, da dolgotrajno brezposelne osebe svoj čas v večji meri posvečajo družini. Izobraževanje in spanje sta negativno povezana s trajanjem brezposelnosti. Negativni trendi, ki pa statistično niso pomembni, so razvidni tudi pri času za iskanje zaposlitve in pri času, ki ga posvetijo hobiju, športu, rekreaciji in sprostitvi.

Rezultati kažejo (tabeli 2 in 3 v prilogah A), da obstajajo statistično pomembne razlike med brezposelnimi z različno dolgim časom brezposelnosti in razporeditvijo dnevnega časa za izobraževanje, družino in spanje. Največ časa za izobraževanje porabijo anketiranci, ki so brezposelni od 3 do 6 mesecev, družini in družinskim obveznostim posvetijo največ dnevnega časa anketiranci, ki so brezposelni več kot eno leto. Anketiranci, ki so brezposelni od 6 do 9 mesecev spanju posvetijo največ dnevnega časa.

Statistično pomembne razlike obstajajo tudi med brezposelnimi z različnimi stopnjami strokovne izobrazbe in dnevno porazdelitvijo časa za izobraževanje ter družino in družinske obveznosti (glej tabelo 4 v prilogah A). Iz tabele 5 v prilogah A je razvidno, da več časa posvetijo izobraževanju osebe z višjo stopnjo strokovne izobrazbe, medtem ko osebe z nizko stopnjo strokovne izobrazbe več časa posvetijo družini in družinskim obveznostim.

Starostne skupine izkazujejo statistično pomembne razlike pri razporeditvi dnevnega časa za izobraževanje, družino in družinske obveznosti, spanje in pri porabi časa za prijatelje, hobije, šport in rekreacijo (tabela 6 v prilogah A). Stari od 27 do 39 let, znotraj starostnih skupin, največ časa posvetijo izobraževanju. Najmanj dnevnega časa posveti za izobraževanje skupina od 40. do 65. leta starosti. Podobna razporeditev dnevnega časa je tudi za družino in družinske obveznosti. Stari od 27 do 39 let kar 9,111 ur v povprečju posvetijo družini. Spanju, prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim, največ dnevnega časa posveti skupina od 15. do 26. leta starosti (glej tabelo 7 v prilogah A).

Pri testiranju razlik med spoloma in razporeditvijo dnevnega časa nam rezultati pokažejo pomembne statistične razlike pri porabi časa za iskanje zaposlitve, družino in družinske obveznosti, prijatelje, hobije, šport in rekreacijo, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim in času za družabne dejavnosti (tabela 8 v prilogah A). Iskanju zaposlitve več časa posvetijo moški, medtem ko ženske svoj čas posvečajo družini in družinskim obveznostim. Moški več časa posvetijo tudi prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim in družabnim dejavnostim (tabela 9 v prilogah A).

Pri testiranju razlik med skupinami brezposelnih glede na zakonski stan so se pokazale statistično pomembne razlike pri porazdelitvi dnevnega časa za izobraževanje, družino in družinske obveznosti, spanje in pri času namenjenemu prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim (tabela 10 v prilogah A). Samske brezposelne osebe več časa kot ostali posvetijo izobraževanju in spanju, poročeni v povprečju več kot 10 ur dnevno posvetijo družini in družinskim obveznostim, medtem ko vdove oz. vdovci, znotraj skupin glede na zakonski stan, največ časa posvetijo prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim (tabela 11 v prilogah A).

Prosti čas

Tabela: 4.24: Ali imate kaj prostega časa?

	f	%
Da	387	83,59
Ne	76	16,41
SKUPAJ:	463	100,00

Velika večina – 83,59% anketirancev ima prosti čas, medtem ko le 16,41% anketirancev ocenjuje, da prostega časa nima.

Tabela 4.25: Skupne aktivnosti s člani družine

	f	%
Skoraj nič	109	23,70
Nekaj aktivnosti je bilo skupnih	238	51,74
Večina aktivnosti je bila skupnih	113	24,57
SKUPAJ:	460	100,00

23,70% anketirancev ni imela skoraj nič skupnih aktivnosti s člani družine, 51,74% anketirancev ocenjuje, da je imela nekaj skupnih aktivnosti in 24,57% anketirancev je večinoma aktivnosti opravila skupaj s člani družine.

Za merjenje aktivnosti v prostem času sem uporabila lestvico spremenljivk, ki so bile uporabljene v raziskavi »Kakovost življenja v Sloveniji«, izvedena leta 1994 (Černigoj Sadar; 1996, 197-212). Nekatero dobljene rezultate primerjam z rezultati navedene raziskave, ki je bila opravljena na reprezentativnem vzorcu za Slovenijo.

Socialni stiki

Kot v raziskavi kakovosti življenja v Sloveniji me zanimajo socialni stiki, ki jih brezposelne osebe ohranjajo s sorodniki, prijatelji in znanci.

Tabela 4.26: Obiskujete sorodnike, prijatelje in znance

SSI	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
	f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
I. in II.	11	44,00	102	37,23	43	34,40		
III. in IV.	7	28,00	76	27,74	37	29,60		
V.	5	20,00	77	28,10	42	33,60		
VI. in VII.	2	8,00	19	6,93	3	2,40		
SKUPAJ:	25	100,00	274	100,00	125	100,00	5,706	0,457
Spol								
Moški	13	52,00	112	40,88	51	40,80		
Ženske	12	48,00	162	59,12	74	59,20		
SKUPAJ:	25	100,00	274	100,00	125	100,00	1,204	0,548
Starostna skupina								
Od 15. do 26. leta	4	16,00	63	23,33	51	41,46		
Od 27. do 39. leta	7	28,00	54	20,00	23	18,70		
Od 40. do 65. leta	14	56,00	153	56,67	49	39,84		
SKUPAJ:	25	100,00	270	100,00	123	100,00	16,874	0,002
Zakonski stan								
Poročen	9	36,00	154	56,20	54	43,20		
Živim v izvenzakonski skupnosti	2	8,00	22	8,03	20	16,00		
Vdovec			8	2,92	1	0,80		
Razvezan	2	8,00	14	5,11	8	6,40		
Samski	12	48,00	76	27,74	42	33,60		
SKUPAJ:	25	100,00	274	100,00	125	100,00	15,890	0,044

Čas brezposelnosti	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
	f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
0 do 3 mesece	4	19,05	44	18,26	34	31,19		
od 3 do 6 mesecev	2	9,52	18	7,47	10	9,17		
od 6 do 9 mesecev	1	4,76	14	5,81	9	8,26		
od 9 do 12 mesecev	2	9,52	19	7,88	8	7,34		
nad eno leto	12	57,14	146	60,58	48	44,04		
SKUPAJ:	21	100	241	100	109	100	10,720	0,218

Iz tabele 4.26 je razvidno, da 94,14% anketiranih brezposelnih oseb v prostem času obiskuje sorodnike, prijatelje in znance, vendar kar 64.87% le včasih. Dobljeni rezultat je primerljiv z rezultati raziskave o kakovosti življenja v Sloveniji (Černigoj Sadar; 1996). Odstopanj skoraj ni.

Statistično pomembne povezave pri obiskovanju sorodnikov, prijateljev in znancev so se pokazale pri brezposelnih glede na starostno skupino in zakonski stan (tabela 4.26). Najpogostejše stike imajo osebe v starostni skupini od 15 do 26 let, sledijo osebe stare od 40 do 65 let, najmanj pogosto obiskujejo sorodnike prijatelje in znance osebe stare od 27 do 39 let. Vdove in vdovci, znotraj skupine anketirancev glede na zakonski stan, najpogosteje obiskujejo sorodnike, prijatelje in znance, sledijo jim poročeni anketiranci in tisti, ki živijo v izvenzakonski skupnosti. Razvezane in samske anketirane osebe ohranjajo najmanj stikov z bližjo okolico.

Statistično pomembnih povezav ni v primerjanju ohranjanja socialnih stikov glede na spol, stopnjo strokovne izobrazbe in časom brezposelnosti.

Če povzamemo po Černigoj Sadarjevi (Černigoj Sadar; 1996) je kljub dobri integriranosti v okolje z vidika socialnih stikov, delež socialne izolacije sorazmerno visok. Raziskava kakovosti življenja v Sloveniji je pokazala, da je kar 5,6% oseb, ki nima stika s sorodniki, medtem ko je iz mojih rezultatov razvidno, da je ta procent le nekoliko višji. 5,85% anketiranih brezposelnih oseb nima stikov s sorodniki, prijatelji in znanci. Rezultati so primerljivi, zato lahko sklepamo, da med celotno populacijo v Sloveniji in brezposelnimi osebami ni statistično pomembnih razlik pri navezovanju socialnih stikov.

Brezposelne osebe v individualnih razgovorih ocenjujejo, da se jih v času brezposelnosti sorodniki, prijatelji in znanci izogibajo. To oceno sem testirala z obrnjenim vprašanjem in sicer: » Kako pogosto vas sorodniki, prijatelji in znanci obiskujejo?« Rezultati odgovorov se razlikujejo od predhodnega vprašanja. Skoraj 8% anketirancev (tabela 18 v prilogah A) ocenjuje, da jih sorodniki, prijatelji in znanci nikoli ne obiskujejo. Iz tega lahko sklepamo, da njihova ocena deloma drži. Predvidevamo lahko, da obiskovanje s strani sorodnikov, prijateljev in znancev ni tako pogosto zaradi nemoči pri nudenju pomoči v smislu pridobitve zaposlitve za brezposelne osebe. Razvidnih ni statistično pomembnih povezav pri vračanju obiskov glede na stopnjo strokovne izobrazbe, spol, starost in zakonski stan (tabela 12 v prilogah A).

Rezultati tabele št. 4.26, ki prikazuje socialne stike brezposelnih oseb s sorodniki, prijatelji in znanci potrjujejo zmanjševanje kontaktov brezposelnih oseb z nižjo stopnjo strokovne izobrazbe, saj po njihovi oceni kar 72% anketirancev (I., II., III. in IV. SSI) nikoli ne obiskuje sorodnikov, prijateljev in znancev. Podobno je pri uporabi neformalnih virov iskanja zaposlitve. Anketiranci s I., II., III. in IV. SSI se sorodnikov in znancev ne poslužujejo kot vira iskanja zaposlitvenih možnosti, kot je razvidno iz tabele 20 v prilogah A- povezanost načinov iskanja zaposlitve s stopnjo strokovne izobrazbe.

Kulturne in izobraževalne aktivnosti

Tabela 4.27: Kulturne in izobraževalne aktivnosti v prostem času

		Ne, nikoli	Da, včasih	Da, pogosto	SKUPAJ
Berete knjige	f	100,00	215,00	102,00	417
	%	23,98	51,56	24,46	100
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	f	336,00	45,00	29,00	410
	%	81,95	10,98	7,07	100
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	f	311,00	61,00	37,00	409
	%	76,04	14,91	9,05	100
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	f	276,00	116,00	14,00	406
	%	67,98	28,57	3,45	100

»Med kulturnimi in izobraževalnimi aktivnostmi je v Sloveniji najpogostejše branje knjig« (Černigoj Sadar; 1996). Tudi med brezposelnimi osebami je največ oseb, ki pogosto berejo knjige – 24,46%, čeprav je po moji oceni zelo pomemben tudi podatek, da skoraj enak procent anketirancev - 23,98% nikoli ne bere knjig. Procent anketirancev, ki nikoli ne obiskuje gledališča, koncertov ali muzejev, ki nikoli ne obiskuje izobraževalnih tečajev ali študijskih krožkov in ne igra na inštrument, ne piše proze, pesmi ali slika je povsod precej nad polovico anketirancev.

Rekreacija, šport in hobiji

Tabela 4.28: Rekreacija, šport in hobiji

		Ne, nikoli	Da, včasih	Da, pogosto	SKUPAJ
Hodite v kino	f	254,00	135,00	13,00	402
	%	63,18	33,58	3,23	100
Gledate televizijo	f	40,00	241,00	158,00	439
	%	9,11	54,90	35,99	100
Hodite v gostinske lokale	f	203,00	181,00	29,00	413
	%	49,15	43,83	7,02	100
Hodite na ples	f	310,00	85,00	13,00	408
	%	75,98	20,83	3,19	100
Hodite na izlete	f	141,00	214,00	53,00	408
	%	34,56	52,45	12,99	100
Hodite na daljša potovanja izven Slovenije	f	278,00	119,00	11,00	408
	%	68,14	29,17	2,70	100
Se ukvarjate s športom	f	190,00	155,00	67,00	412
	%	46,12	37,62	16,26	100

		Ne, nikoli	Da, včasih	Da, pogosto	SKUPAJ
Hodite na sprehode	f	40,00	227,00	168,00	435
	%	9,20	52,18	38,62	100
Se ukvarjate s hobijem (pletanjem, šivanjem, oblikovanjem lesa, zbiranjem znamk, ipd.)	f	201,00	124,00	87,00	412
	%	48,79	30,10	21,12	100

Med rekreacijskimi, športnimi aktivnostmi in hobiji brezposelne osebe v največji meri izbirajo sprehode. Za 38,62% anketirancev je tovrstna sprostitev najpogostejša. Tudi gledanje televizije je pogosto – za 35,99% anketirancev.

Rezultati ankete o kakovosti življenja v Sloveniji (Černigoj Sadar; 1996) kažejo na to, da se 36,7% anketirancev ukvarja s hobiji, medtem ko je ta procent veliko manjši pri brezposelnih osebah, če vzamemo samo tiste brezposelne osebe, ki se s hobiji ukvarjajo pogosto. Teh je med brezposelnimi le 21,12%. Samo občasno se s hobiji ukvarja dodatno še 30,10% anketirancev.

4.5.3. Zmanjševanje samospoštovanja

Tretji pritisk prihaja iz počasnega spodkopavanja samospoštovanja in s tem povezanimi družabnimi zvezami. Nakopičene odklonitve, nekatere kot opravičilo, druge ostre, toda vse služijo isti stvari – nisi potreben, ne želimo te – uničujejo samo-spoštovanje tudi tistih maloštevilnih srečnežev, ki imajo nezlomljivo podporo svoje družine.

Kljub spremembam, ki naj bi se dogodile v odnosu družbe do brezposelnih od leta 1930, pa novejšje študije nakazujejo, da so občutki ožigosanosti in pričakovanje družbene kritike še vedno prisotni. Eden od železničarjev Dorothy Wedderburn (v Ashton, 1986) je izrazil skoraj enake občutke.

“Počutim se osramočenega. Hodim po stranskih ulicah in ne želim srečevati ljudi. Pravijo, “ali še nimaš službe?” in sram me je. Nočem več hoditi ven.”

V resnici izgleda jasno, da je delo še vedno množično sprejeto kot družbena in moralna dolžnost, in da lahko trajajoča brezposelnost prinese družbeno nasprotovanje celotni družini, včasih tudi otrokom. Nakopičenje odklanjanja in družbenega neodobravanja je lahko prav demoralizirajoča kombinacija. Rastoči občutek izgube, ki iz tega nastane, povezano s povečanim finančnim pritiskom, vodi v naraščajočo družbeno izoliranost.

Brezposelni je vedno manj pripravljen pozdraviti stare prijatelje; če se jim pridruži v gostilni pomeni, da mora plačati »rundo«, kar pa je vedno težje zaradi znižanega prihodka. Vendar so posebno za nekvalificirane delavce slučajni družbeni kontakti ključni vir informacij o možnih službah.

4.5.4. Dobiti drugo službo

Zadnji pritisk prihaja iz dejstva, da dalj kot se podaljšuje brezposelnost, manj so ljudje zanimivi za možnega delodajalca.

Bill Daniel (v Ashton, 1986) je oktobra 1979 izbral nekaj ljudi za razgovor, ponovno se je z njimi pogovarjal med štirimi in šestimi tedni kasneje. Ugotovil je, da dalj ko so bili ljudje

brez dela v času, ko jih je izbral za razgovor, manj so imeli možnosti, da bi si našli službo v času do ponovljenega razgovora. Kot sta ugotovili študiji v Manchestru in v Liverpoolu (v Ashton, 1986), dolgotrajno brezposelni pod pritiskom iskanja nove zaposlitve v resnici niso prišli niti tako daleč, da bi se srečali s kakšnim delodajalcem. Tistim, ki so bili dolgo na spisku, manjkrat ponudijo delo kot tistemu, ki je krajši čas brez dela. Olive Stevenson (v Ashton, 1986) je v podrobni analizi dolgotrajne brezposelnosti podskupine v Coventryju, ki jo je izvedel Michael Hill, poudarila stanje ujetosti "Catch-22", v katerem so se znašli ti ljudje.

Situacija zaposlovanja, kjer je ponudba večja od povpraševanja, omogoča delodajalcem, da so bolj selektivni, in jih vzpodbuja, da spregledajo takšne ljudi. Prav tako bodo delodajalci, ki ponujajo dobre službe, posebno službe, ki nudijo varnost in mogoče možnost napredovanja, verjetno bolj skrbno izbrali možne kandidate. V tem primeru, vzemimo, da naši ljudje v nobenem primeru niso entuziastični delavci, so v situaciji, ko jim ponujajo samo najslabše službe. To jih lahko napelje do tega, da takšno priložnost zaposlitve odklonijo ali pa jih pregovorijo, da službo zavrnejo.

Še več, od časa do časa bodo tem ljudem ponudili službo delodajalci, ki nimajo predsodkov. Toda ko bodo enkrat v službi, bosta njihov odnos in vedenje pripeljala do hitrega zaključka njihove zaposlitve. Tudi nediskriminatorni delodajalci ponujajo nezanesljivo delo. Na ta način si bodo delavci nabrali slabo zaposlitveno kartoteko, ki bo delovala proti njim še dalje v prihodnosti pri prošnjah za zaposlitev. Istočasno bodo ti nadaljnji neuspehi v svetu dela vplivali na njihovo samo-podobo in še naprej spodkopavali njihovo voljo.

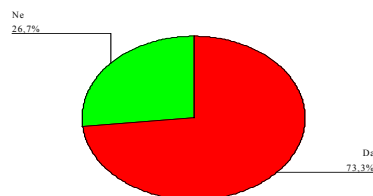
Tabela 4.29: Želite imeti plačano zaposlitev

	Število	%
Da	416	94,3
Ne	25	5,7
SKUPAJ:	441	100

Anketiranci si, ne glede na trajanje brezposelnosti, v 94,3% želijo imeti plačano zaposlitev, bodisi sedaj ali pa kdaj v prihodnosti.

Za razliko med željo po plačani zaposlitvi, kjer kar 94,3% anketirancev odgovarja pozitivno, jih le 73,3% trenutno išče zaposlitev, 26,7% pa trenutno zaposlitve ne išče.

Graf 4.2: Ali trenutno iščete zaposlitev?

Poglavitni razlogi (glej tabelo 1 v prilogah A), ki jih anketiranci navajajo, za to, da zaposlitve ne iščejo so v oceni, da so nezmožni za delo (bolezen, invalidnost). To navaja kar 36,97% anketirancev, ki trenutno zaposlitve ne išče. Naslednji odgovor je v čakanju na

upokojitev – 32,77%. 8,40% anketirancev kot poglavitni razlog za to, da zaposlitve ne išče, navaja izobraževanje in usposabljanje, sledijo osebni in družinski razlogi v višini 5,88%. 2,52% anketirancev meni, da dela ni na voljo, 1,68% anketirancev čaka, da jih bodo poklicali nazaj na delo in 0,84% ne želi takoj začeti iskati dela. 10,92% anketirancev navaja druge razloge, ki pa jih ne definirajo.

» Brezposelni za iskanje zaposlitve najpogosteje uporabljajo kanale, za katere predpostavljajo, da bodo preko njih najlažje in najhitreje našli sebi (glede na svojo izobrazbo, izkušnje, aspiracije) primerno zaposlitev oz. zaposlitev sploh« (Trbanc, 1992, 51-67).

Tabela 4.30: Ste v obdobju zadnjega meseca naredili kaj od naštetega, da bi našli zaposlitev?

		Ne	Da 1. ali 2 x	Da, več kot 2x	SKUPAJ
Vprašal pri ZRSZ	f	110	160	88	358
	%	30,73	44,69	24,58	100
Čakam na odgovor na prošnjo (prijavo) za zaposlitev	f	105	114	113	332
	%	31,63	34,34	34,04	100
Bil sem na razgovoru ali testiranju pri delodajalcu	f	170	104	57	331
	%	51,36	31,42	17,22	100
Čakam, da me pokličejo iz ZRSZ	f	179	110	44	333
	%	53,75	33,03	13,21	100
Vprašal sem neposredno pri delodajalcu	f	113	138	105	356
	%	31,74	38,76	29,49	100
Vprašal sem sorodnike, prijatelje in znance	f	84	116	166	366
	%	22,95	31,69	45,36	100
Priglasil sem se na oglas v časopisu ali reviji	f	141	75	127	343
	%	41,11	21,87	37,03	100
Intenzivno sem pregledoval oglase v časopisih, revijah in na internetu	f	79	91	185	355
	%	22,25	25,63	52,11	100
Vprašal sem pri zasebnih agencijah za zaposlovanje	f	235	59	37	331
	%	71,00	17,82	11,18	100
Dal sem oglas v časopise ali revije	f	284	21	12	317
	%	89,59	6,62	3,79	100

Tabela 4.31: Delež brezposelnih, ki so uporabljali posamezne kanale za iskanje zaposlitve v letih 1984, 1989, 1990 in 2000 (lahko so iskali zaposlitev preko več kanalov)

v %	Služba za zaposlovanje	Privatna agencija	Prijava na razpis v časopisu	Dal je oglas v časopis	Vprašal je neposredno pri delodajalcu	Pomoč sorodnikov, prijateljev
leto 1984*	48,70		33,30	10,30	61,50	59,00
leto 1989*	71,00		43,50	10,10	58,00	55,10
leto 1990*	76,10	14,20	40,30	10,40	47,80	59,70
leto 2000**	69,30	29,00	59,00	10,41	68,26	77,05

* Vir: Trbanc, 1992, 59; ** rezultati iz raziskave

Delež brezposelnih oseb, ki iščejo zaposlitev s pomočjo Zavoda RS za zaposlovanje je med letom 1990 in 2000 v precejšnji meri padel. Delež oseb, ki so dale oglas v časopis, je ostal

na isti ravni, pri vseh drugih, v tabeli navedenih kanalih, se je delež bistveno zvišal. Skoraj za 20% se je povečalo neformalno iskanje zaposlitve s pomočjo sorodnikov in prijateljev in za isti delež tudi iskanje zaposlitvenih možnosti neposredno pri delodajalcu. Razlike pri uporabi različnih kanalov iskanja zaposlitve med leti 1990 in 2000 je možno pripisati:

- prevzeti odgovornosti brezposelnih oseb za rešitev problema njihove brezposelnosti
- različnemu vzorcu anketirancev, ki sva ga pri raziskovanju imeli.

Rezultati tabele 19 v prilogah A nam pokažejo statistično pomembne razlike med skupinami iskalcev zaposlitve z različnim časom brezposelnosti in načini iskanja zaposlitve pri uporabi naslednji kanalov:

- vprašal sem neposredno pri delodajalcu,
- vprašal sem sorodnike in znance
- priglasil sem se na oglas v časopisu ali reviji in
- bil sem na razgovoru ali testiranju pri delodajalcu.

Za vse štiri kanale je značilno, da jih brezposelne osebe, ki so prijavljene na ZRSZ več kot eno leto, ne uporabljajo v tolikšni meri kot vir informacij o možnih zaposlitvah kot ostale skupine brezposelnih.

Pri uporabi ostalih načinov oz. kanalov iskanja zaposlitve razlik med skupinami brezposelnih oseb glede na čas brezposelnosti statistično pomembnih razlik ni.

Pokazala se je še ena zakonitost, ki je po moji oceni pomembna. Iz tabele povezanosti načinov iskanja zaposlitve in časa brezposelnosti (tabela 19 v prilogah A) je razvidno, da se pri skoraj vseh kanalih iskanja zaposlitve procent anketirancev, ki so uporabili posamezni kanal več kot 2x bistveno poveča pri skupini, ki je brezposelna od 6 do 9 mesecev in 9 do 12 mesecev. Prepričana sem, da je ta skok rezultat vključitve brezposelnih oseb v programe aktivne politike zaposlovanja, ki imajo namen usposobiti brezposelne osebe za aktivno nastopanje na trgu delovne sile.

Rezultati tabele 20 v prilogah A nam pokažejo statistično pomembne razlike med skupinami iskalcev zaposlitve z različno stopnjo strokovne izobrazbe in načini iskanja zaposlitve pri uporabi naslednji kanalov:

- priglasil sem se na oglas v časopisu ali reviji
- intenzivno sem pregledoval oglase v časopisih, revijah in Internetu in
- čakam na odgovor na prošnjo za zaposlitev.

Z višanjem stopnje strokovne izobrazbe se viša tudi procent anketirancev, ki so zaposlitev iskali preko teh treh kanalov več kot 2x.

Pri uporabi ostalih načinov oz. kanalov iskanja zaposlitve razlik med skupinami brezposelnih oseb glede na stopnjo strokovne izobrazbe statistično pomembnih razlik ni.

Tabela 4.32: Ali bi sprejeli službo, če se vam ponudi zaposlitev:

		DA	NE	SKUPAJ
S skrajšanim delovnim časom	f	281	125	406
	%	69,21	30,79	100
Za določen čas	f	316	92	408
	%	77,45	22,55	100
Izmensko delo	f	185	210	395
	%	46,84	53,16	100
Z deljenim delovnim časom	f	160	237	397
	%	40,30	59,70	100

		DA	NE	SKUPAJ
Kjer se dela ob sobotah	f	246	153	399
	%	61,65	38,35	100
Kjer se dela ob nedeljah	f	121	275	396
	%	30,56	69,44	100
V oddaljenem kraju, kamor bi se vozili do 1 ure vožnje v eno smer	f	132	268	400
	%	33	67	100
V oddaljenem kraju, zaradi česar bi se morali preseliti	f	45	355	400
	%	11,25	88,75	100
Kjer bi delali za nižjo plačo kot do sedaj	f	148	243	391
	%	37,85	62,15	100
Kjer ne bi delali v svojem poklicu, ampak na manj vrednotenem delovnem mestu	f	216	181	397
	%	54,41	45,59	100

Brezposelne osebe iščejo zaposlitev tudi za določen čas. 77,45% anketirancev bi sprejelo zaposlitev za določen čas, s skrajšanim delovnim časom je zaposlitev pripravljeno sprejeti 69,21% anketirancev. Sprejemljive so tudi zaposlitve, kjer se dela ob sobotah in to za 61,65% anketirancev. 54,41% anketirancev je pripravljeno sprejeti zaposlitev, kjer ne bi delali v svojem poklicu, ampak na manj vrednotenem delovnem mestu. Vse ostale oblike zaposlitve za več kot polovico anketirancev niso sprejemljive, še najmanj zaposlitev v oddaljenem kraju, zaradi česar bi se morali preseliti.

Tabela 4.33. Kakšno zaposlitev so iskali brezposelni (v%):

v %	leto 1984*	leto 1989*	leto 1990*	leto 2000**
Redna zaposlitev skrajšani d. čas	2,6	0,0	1,5	69,21
Zaposlitev za določen čas	5,1	4,4	4,5	77,45

*Vir: Trbanc, 1992, 62; ** rezultati iz raziskave

Razhajanja pri rezultatih v tabeli 4.33 pripisujem različno zastavljenemu vprašanju. Trbančeva (Trbanc, 1992) je za dobljene rezultate raziskovala kakšno zaposlitev so brezposelne osebe iskale, medtem ko je bilo vprašanje v moji raziskavi zastavljeno drugače, in sicer: » Ali bi sprejeli zaposlitev, če se vam ponudi?«

Rezultati tabele 21 v prilogah A, ki prikazujejo povezanost oblik zaposlitve in časa brezposelnosti nam pokažejo, da je skupina anketirancev, ki je brezposelna od 0 do 3 mesece in skupina, ki je brezposelna nad eno leto najbolj selektivna pri sprejemu ponujene zaposlitve. Pri teh dveh skupinah ugotavljamo najmanjši % pozitivnih odgovorov znotraj skoraj vseh oblik zaposlitve. Sklepamo lahko, da so kratkotrajne brezposelne osebe v začetku prepričane o hitri rešitvi problema brezposelnosti in vidijo v dani situaciji izziv za boljšo zaposlitev, medtem ko dolgotrajno brezposelne osebe v zaposlitev dvomijo in vanjo ne verjamejo več. Če že, potem iščejo možnost zaposlitve za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Primerjanje povezav oblik zaposlitve in stopnje strokovne izobrazbe pa pokaže dejstvo, da se z večanjem stopnje strokovne izobrazbe veča tudi pripravljenost za zaposlitev pod različnimi pogoji. Tako lahko iz tabele 22 v prilogah A vidimo, da anketiranci s VI. in VII. stopnjo strokovne izobrazbe v največjem deležu sprejemajo različne oblike zaposlitve, razen zaposlitve, kjer se dela izmensko - dopoldne, popoldne ali ponoči. Pri tej obliki zaposlitve v % vodijo brezposelne osebe s končano poklicno šolo ali s III. in IV. SSI.

Človek je delavno bitje z lastnimi prepričanji, vrednotami, sposobnostmi ter potenciali, ki jih z delom razvija in izpopolnjuje. Z institucionalizacijo dela v obliki zaposlitve ali samozaposlitve zadovoljuje svoje fiziološke – materialne, societalne in personalne potrebe. Ob izgubi dela in zaposlitve posameznik pridobi poseben družbenoekonomski položaj – status brezposelne osebe.

V času brezposelnosti so osebe podvržene različnim pritiskom in posledicam. Rezultati raziskave kažejo, da se v času brezposelnosti finančno stanje brezposelnih oseb poslabšuje. Odvisni so od nadomestila za čas brezposelnosti, socialnih pomoči in dohodkov zakonskega partnerja in drugih družinskih članov (tabela 4.14). V veliki večini morajo zelo skrbno gospodariti in se omejevati pri nakupih opreme, obleke in več kot tretjina anketirancev se omejuje tudi pri nakupih hrane, živijo v pomanjkanju osnovnih dobrin oziroma živi v revščini (tabela 4.15). Obstajajo statistično pomembne negativne povezanosti med anketirančevimi ocenami materialnih razmer (tabela 4.16), dohodkom na osebo (tabela 4.21) in časom brezposelnosti.

Zdravstveno stanje, kot element kakovosti življenja, se s trajanjem brezposelnosti statistično pomembno poslabšuje (tabela 4.9). Brezposelne osebe ocenjujejo, da so bolj utrujene, imajo bolečine v ramenih, križu, prsih, rokah, imajo živčne težave, občutijo nemir in napetost, imajo težave z glavobolom in migreno, ... (tabela 4.8).

Brezposelne osebe s trajanjem brezposelnosti postajajo depresivne, kar so pokazali rezultati povezanosti spremenljivk za merjenje depresije s časom brezposelnosti (tabela 4.11), hkrati pa obstajajo tudi statistično pomembne razlike depresivnega stanja med skupinami z različno dolгим časom brezposelnosti (tabela 4.12).

Velika večina anketirancev ocenjuje, da ima prosti čas, ki ga najpogosteje zapolnijo z obiskovanjem sorodnikov, prijateljev in znancev, gledanjem televizije, sprehodi, branjem knjig, vrtnarjenjem, ... (tabela 18 v prilogah A). Pri primerjanju dobljenih rezultatov z raziskavo Kakovost življenja v Sloveniji (Černigoj Sadar, 1996) ni bistvenih odstopanj, zato ne moremo trditi, da se brezposelne osebe dolgočasijo.

Rezultati delno potrjujejo prvo hipotezo. V času brezposelnosti so osebe podvržene

- **finančnim pritiskom**
- **slabšanju zdravstvenega stanja in**
- **depresivnim stanjem**

Dolgočasje brezposelnih oseb ni potrjeno.

4.6. MORALA

V psihologiji so znane teorije moralnega faznega razvoja. Najbolj znani teoriji sta nastali v tridesetih (Piagetova) in koncem šestdesetih (Kohlbergova). Piaget loči faze moralnega realizma (od 7. do 11. leta), tako imenovanega egalitarianizma in fazo enakosti (od 11. leta naprej). V prvi fazi je moralno to, kar je dovoljeno od staršev. V drugi fazi prihaja do redukcij egocentrizma in otrok se začne zavedati, da so potrebe drugih ljudi prav tako pomembne. Od 11. leta naprej pa to že začne presegati, kajti ugotavlja, da vsi ne potrebujejo isto in instega. V tem času se začne oblikovati koncept enakosti (v smislu dodeljevanja resursov in socialne izmenjave) in pravičnosti.

Moralni razvoj je za Piageta postopni razvoj od heteronomne k avtonomni moralnosti. Prva temelji na zunanjih pravilih, druga pa na ponotranjenih pravilih tega, kaj je prav in kaj narobe.

Tudi Kohlbreg (v Rus 1997; 190-198) govori o treh fazah moralnega razvoja. To so predmoralna faza, konvencionalna ter avtonomna morala. Moralno presojanje v prvi fazi še vedno temelji na zunanjih zapovedih, ubogljivost pa je predvsem posledica strahu pred kaznovanjem. Druga faza se začne kot faza intencionalnosti (vedenje se presoja kot dobro oz. slabo glede na namene, ki jih ima "izvajalec"), končuje pa se z moralnimi sodbami v smislu socialnega soglasja (v kolikšni meri se določeno vedenje ali dejanje prilega temu, kar je treba narediti). V fazi avtonomne moralnosti se postopoma oblikuje internalizirana, avtonomna oblika moralnega presojanja. Razvil naj bi se tudi univerzalni princip resnice, ki pa upošteva raznolikost konvenc in pluralizem v družbi nasploh.

Ob povzetku glavnih značilnosti brezposelnih oseb, iz dotedanjih raziskav in pri pripravi diagrama, Harrison ni definirala elementov morale, katerih nihanje v diagramu primerja s časom trajanja brezposelnosti. Iz, v uvodnem delu predstavljene teorije faznega modela, poglobitnih opredelitev dejavnosti brezposelnih oseb, počutja iskalcev zaposlitve in opažanj raziskovalcev o reakcijah brezposelnih oseb, sem se odločila definirati moralo kot oceno lastne vrednosti, ki jo opredeljujem v nadaljevanju in jo tudi merim.

4.6.1. OBČUTEK LASTNE VREDNOSTI

“Izraz občutek lastne vrednosti se nanaša na oceno o sebi, ki jo posameznik sprejme in ohranja. Vključuje strinjanje ali nestrinjanje in stopnjo, do katere se posameznik čuti vrednega, sposobnega, pomembnega in učinkovitega. Razlikuje se od samopodobe, saj se slednja nanaša na predstavo o sebi, ki pogosto temelji na našem prepričanju o tem, kako nas vidijo drugi. Občutek lastne vrednosti je skupek čustev, ki jih ima posameznik o svojih različnih samopodobah.” (Reasoner R.W.; Dusa G.; 1999).

Občutek lastne vrednosti vzpodbuja vse vidike življenja, saj omogoča večjo osebno ustvarjalnost in boljše medsebojne odnose. Posamezniki, ki pozitivno čutijo o sebi, lažje definirajo svojo usmerjenost in cilje, poznajo svoje sposobnosti in bolje prenesejo poraze. Temelj, iz katerega raste občutek lastne vrednosti, je prava mešanica sprejetosti, osebnih meja in samospoštovanja.

Ljudje z razvitim občutkom lastne vrednosti se ne bojijo tvegati in se samozavestno soočajo z izzivi, saj zaupajo vase in svoje sposobnosti. Imajo zdrav odnos do neuspehov in se

trudijo, da bi se iz svojih napak nekaj naučili. Pogosto uživajo pri odkrivanju neznanega in širjenju svojih meja. Ker čutijo, da obvladujejo svoje življenje, prevzemajo odgovornost za svoje ravnanje, zavedajo se svoje vloge pri doseganju uspehov. Običajno se vedejo v skladu s sprejetimi družbenimi normami. Ne bojijo se prevzeti iniciativo in preiti k dejanjem. Motivira jih želja, da bi nekaj postali ali dosegli. Vedno si postavijo natančno določene cilje.

Ljudi, s pomanjkanjem občutka lastne vrednosti, bolj skrbi ohranjanje samospoštovanja kot pa to, da bi dosegli uspeh, zato so manj pripravljeni tvegati. Običajno si nadenejo masko, ki naj bi drugim preprečila spoznati, kdo so v resnici. Čutijo se bolj nadzorovani ali manipulirani s strani drugih, zato so nezaupljivi in zamerljivi. Običajno igrajo vlogo žrtve v prepričanju, da so se svet in okoliščine zarotile proti njim. Nagnjeni so k odlašanju, izmišljevanju izgovorov ali zvrčanju krivde za lastne neuspehe, na druge. Ker so nesposobni, da bi se soočili z zahtevami okolice, skrivajo svoje občutke za masko zdolgočasnosti in brezbriznosti.

Občutek lastne vrednosti anketiranih brezposelnih oseb testiram na sklopu štirih elementov lastne vrednosti:

1. aktivnosti posameznika
2. samopodobe posameznika
3. samozavesti posameznika
4. vztrajnosti posameznika

Za vsakega izmed elementov lastne vrednosti je pripravljen sklop spremenljivk oziroma trditev, na katere so anketiranci odgovarjali na petstopenjski lestvici, kjer je 1 pomenila, da trditev sploh ne drži in 5, da trditev popolnoma drži. Pri negativnih trditvah je obrnjeno točkovanje upoštevano le pri pripravi tabel in grafov z aritmetičnimi sredinami.

4.6.1.1. Aktivnost

Aktivnost posameznika lahko uvrstimo v sklop značajskih oz. karakternih osebnostnih lastnosti, ki zajemajo predvsem voljne in etično-moralne značilnosti življenja.

Aktivnost anketirancev merim z naslednjimi spremenljivkami:

S1: Sem dejavna oseba

S2: Izogibam se dela, pri katerem se moram naprezati

S3: Ukvarjam se z veliko stvarmi

S4: Nimam časa za gledanje televizije in

S5: Vsakega dela se lotim z navdušenjem

Tabela 4.34: Ocena anketirancev o aktivnosti

Aktivnost		Sploh ne drži	Ne drži	Deloma drži, deloma ne drži	Drži	Popolnoma drži	SKUPAJ
Sem dejavna oseba	f	27	25	83	105	151	391
	%	6,91	6,39	21,23	26,85	38,62	100,00
Izogibam se dela, pri katerem se moram naprezati	f	173	50	74	37	57	391
	%	44,25	12,79	18,93	9,46	14,58	100,00
Ukvarjam se z veliko stvarmi	f	42	39	109	88	111	389
	%	10,80	10,03	28,02	22,62	28,53	100,00
Nimam časa za gledanje televizije	f	81	67	142	51	39	380
	%	21,32	17,63	37,37	13,42	10,26	100,00
Vsakega dela se lotim z navdušenjem	f	15	37	128	103	104	387
	%	3,88	9,56	33,07	26,61	26,87	100,00

Iz tabele 4.34 je razvidno, da se kar 65,47% anketirancev ocenjuje kot dejavno osebo, le 24,04% anketirancev ocenjuje, da se izogiba dela, pri katerem se morajo naprezati, 51,15% anketirancev ocenjuje, da se ukvarja z veliko stvarmi, 23,68% jih nima časa za gledanje televizije in kar 53,48% se vsakega dela loti z navdušenjem.

Tabela 4.35: Povezanost trajanja brezposelnosti z aktivnostjo

Aktivnost		Čas brezposelnosti	S1	S2	S3	S4	S5
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	0,031	0,058	-0,094	0,012	-0,023
	S1	0,031	1,000	-0,189**	0,420**	0,043	0,399**
	S2	0,058	-0,189**	1,000	-0,052	0,068	-0,118*
	S3	-0,094	0,420**	-0,052	1,000	0,159**	0,336**
	S4	0,012	0,043	0,068	0,159**	1,000	0,061
	S5	-0,023	0,399**	-0,118*	0,336**	0,061	1,000

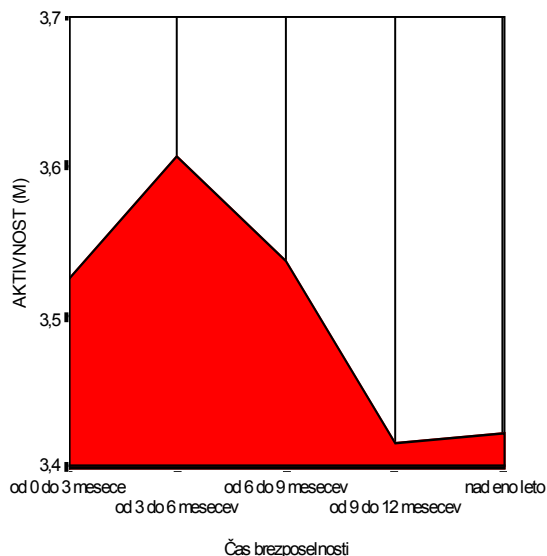
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,574	0,282	0,084	0,820	0,668
	S1	0,574	,	0,000	0,000	0,402	0,000
	S2	0,282	0,000	,	0,316	0,189	0,022
	S3	0,084	0,000	0,316	,	0,002	0,000
	S4	0,820	0,402	0,189	0,002	,	0,237
	S5	0,668	0,000	0,022	0,000	0,237	,

** p < 0,01 * p < 0,05

Pri preverjanju povezanosti posameznih spremenljivk za merjenje aktivnosti anketirancev s časom trajanja brezposelnosti ni statistično pomembnih povezav. Pri dveh spremenljivkah oz. trditvah pa je opazen negativni trend. S trajanjem brezposelnosti se zanimanje za stvari zmanjšuje, hkrati pa se zmanjšuje tudi navdušenje anketirancev za kakršnokoli delo.

Pri pripravi grafa je upoštevano povprečje vseh spremenljivk ter obrnjeno točkovanje za spremenljivko S2 – izogibam se dela, pri katerem se moram naprezati.

Graf 4.2: Aktivnost glede na trajanje brezposelnosti

Iz grafa je razviden negativni trend aktivnosti brezposelnih oseb. Anketiranci, ki so brezposelni od 3 do 6 mesecev so najbolj aktivni. Njihova aktivnost pada iz meseca v mesec in ob letu je aritmetična sredina vseh spremenljivk, s katerimi sem mirila aktivnost, najnižja.

Graf je primerljiv z diagramom Harrisonovega cikla prikazanega v poglavju 4.4.

4.6.1.2. Samopodoba

Samopodoba je predstava posameznika o samem sebi, o svojih sposobnostih, uspehih in neuspehih, zadolžitvah, ki ga vodijo v njegovem delovanju v določeni situaciji (Ule, 1997). Vsak posameznik podzavestno deluje v skladu s svojo samopodobo, ki pa je različna na različnih življenjskih področjih. Kdo in kaj gradi našo samopodobo? Vsaka informacija, ki jo naš razum sprejme, oblikuje miselne vzorce, ki samopodobo izgrajujejo in dopolnjujejo. Bolj je intenzivna, večkrat jo obravnavamo, bolj smo prepričani v njeno resničnost.

Samopodobo anketirancev merim z naslednjimi spremenljivkami:

S1: V življenju imam jasno določene cilje

- S2: Strah me je prihodnosti
 S3: Naredim vse, da bi ustregel drugim
 S4: Za moje neuspehe so krive okoliščine
 S5: Občutek imam, da nadzorujem in usmerjam svoje življenje
 S6: Odkrito izražam svoje potrebe in branim svoje pravice

Tabela 4.36: Ocena anketirancev o samopodobi

Samopodoba		Sploh ne drži	Ne drži	Deloma drži, deloma ne drži	Drži	Popolnoma drži	SKUPAJ
V življenju imam jasno določene cilje	f	32	29	92	92	145	390
	%	8,21	7,44	23,59	23,59	37,18	100,00
Strah me je prihodnosti	f	142	42	69	52	111	416
	%	34,13	10,10	16,59	12,50	26,68	100,00
Naredim vse, da bi ustregel drugim	f	47	59	132	65	97	400
	%	11,75	14,75	33,00	16,25	24,25	100,00
Za moje neuspehe so krive okoliščine	f	106	72	94	47	67	386
	%	27,46	18,65	24,35	12,18	17,36	100,00
Občutek imam, da nadzorujem in usmerjam svoje življenje	f	33	52	125	90	91	391
	%	8,44	13,30	31,97	23,02	23,27	100,00
Odkrito izražam svoje potrebe in branim svoje pravice	f	20	40	91	97	150	398
	%	5,03	10,05	22,86	24,37	37,69	100,00

V življenju ima, po oceni anketirancev, jasno določene cilje 60,77% respondentov. Prihodnosti je strah 39,18% anketirancev, 44,23% jih nima strahu pred prihodnostjo. Anketiranci ocenjujejo v 40,50%, da naredijo vse, da bi ustregli drugim. Za neuspehe krivi zunanje okoliščine 29,54% anketirancev in 46,29% anketirancev ima občutek, da nadzoruje in usmerja svoje življenje. Svoje potrebe odkrito izraža in brani svoje pravice 62,06% anketirancev, tega ne počne 15,08% anketirancev.

Tabela 4.37: Povezanost časa brezposelnosti s samopodobo

Samopodoba	Čas brezposelnosti	S1	S2	S3	S4	S5	S6	
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	-0,039	0,156**	0,102	0,247**	-0,022	0,007
	S1	-0,039	1,000	-0,135**	-0,036	-0,009	0,458**	0,394**
	S2	0,156**	-0,135**	1,000	0,343**	0,380**	-0,210**	-0,083
	S3	0,102	-0,036	0,343**	1,000	0,283**	0,006	0,019
	S4	0,247**	-0,009	0,380**	0,283**	1,000	-0,004	0,042
	S5	-0,022	0,458**	-0,210**	0,006	-0,004	1,000	0,559**
	S6	0,007	0,394**	-0,083	0,019	0,042	0,559**	1,000

Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti		0,478	0,003	0,057	0,000	0,686	0,902
	S1	0,478		0,008	0,485	0,855	0,000	0,000
	S2	0,003	0,008		0,000	0,000	0,000	0,103
	S3	0,057	0,485	0,000		0,000	0,903	0,716
	S4	0,000	0,855	0,000	0,000		0,943	0,410
	S5	0,686	0,000	0,000	0,903	0,943		0,000
	S6	0,902	0,000	0,103	0,716	0,410	0,000	

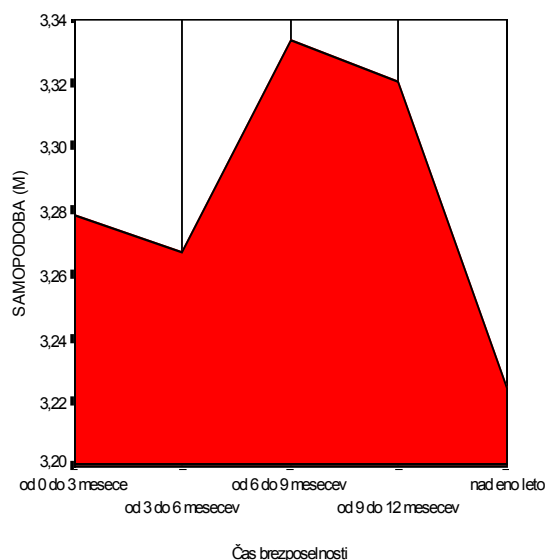
** p < 0,01; * p < 0,05

Statistično pomembna povezava obstaja med časom brezposelnosti in spremenljivkama strah me je prihodnosti in za moje neuspehe so krive okoliščine, kot je razvidno iz tabele 4.37. Iz tega lahko sklepamo, da je anketirance, ki so brezposelni dalj časa, bolj strah prihodnosti, kot anketirance, ki so brezposelni krajši čas. S trajanjem brezposelnosti anketiranci tudi v večji meri pričnejo pripisovati odgovornost za neuspehe okoliščinam.

Iz tabele 4.37 je razviden tudi negativni trend, ki sicer ni statistično pomemben, pri spremenljivkah jasno določenih ciljev in občutku za usmerjanje in nadzorovanje življenja. Po ocenah anketirancev lahko sklepamo, da z daljšanjem brezposelnosti, izgubljajo jasnost definiranih ciljev in pričnejo dvomiti o tem, da sami usmerjajo in nadzorujejo svoje življenje.

Za pripravo grafa je upoštevano povprečje vseh spremenljivk ter obrnjeno točkovanje spremenljivk S3 – strah me je prihodnosti in S3 – naredim vse, da bi ustregel drugim

Graf 4.3: Samopodoba glede na trajanje brezposelnosti

Tudi graf, ki prikazuje oceno samopodobe (aritmetična sredina in trajanja brezposelnosti) je primerljiv s Harrisonovim ciklom prikazanim v poglavju 4.4. Negativni trend samopodobe anketirancev se pojavi dvakrat in sicer delni takoj ob izgubi zaposlitve, medtem ko je ta trend večji pri brezposelnih nad 9 mesecev.

4.6.1.3. Samozavest

Samozavest se ne pojavi sama od sebe ali zato, ker bi si tako želeli. Treba si jo je ustvariti in gojiti. Neuspehi lahko pričnejo samozavest spodjedati in strah pred prihodnostjo se lahko začne razraščati.

Samozavest anketirancev merim z naslednjimi spremenljivkami:

- S1: V družbi nekaterih ljudi se počutim neprijetno, ne glede na to, kaj naredim
 S2: Čeprav bi morda nekatere stvari lahko izboljšal, sem si vseč, takšen kot sem
 S3: Ko se končno odločim, da bi nekaj naredil, naletim na ovire.
 S4: Če pri delu naletim na večji problem, mi to vzame voljo do dela
 S5: Zaupam v svoje sposobnosti

Tabela 4.38: Ocena anketirancev o samozavesti

Samozavest		Sploh ne drži	Ne drži	Deloma drži, deloma ne drži	Drži	Popolnoma drži	SKUPAJ
V družbi nekaterih ljudi se počutim neprijetno, ne glede na to, kaj naredim	f	118	59	123	44	57	401
	%	29,43	14,71	30,67	10,97	14,21	100,00
Čeprav bi morda nekatere stvari lahko izboljšal, sem si vseč, takšen kot sem	f	50	38	131	83	101	403
	%	12,41	9,43	32,51	20,60	25,06	100,00
Ko se končno odločim, da bi nekaj naredil, naletim na ovire	f	85	57	136	73	50	401
	%	21,20	14,21	33,92	18,20	12,47	100,00
Če pri delu naletim na večji problem, mi to vzame voljo do dela	f	153	68	88	51	40	400
	%	38,25	17,00	22,00	12,75	10,00	100,00
Zaupam v svoje sposobnosti	f	16	15	52	105	227	415
	%	3,86	3,61	12,53	25,30	54,70	100,00

Tudi pri spremenljivkah za merjenje samozavesti so anketiranci odgovarjali na trditve na petstopenjski lestvici od negativne, sploh ne drži, do pozitivne ocene, popolnoma drži.

V družbi nekaterih ljudi se počuti neprijetno, ne glede na to, kaj naredi 25,18% anketirancev. Čeprav bi morda nekatere stvari lahko izboljšali, so si vseč, takšni kot so v 45,66%. 30,67% anketirancev naleti na ovire, ko se končno odločijo, da bi nekaj naredili. Voljo do dela izgubi 22,75% anketirancev, če naletijo pri delu na večji problem. V svoje sposobnosti zaupa 80% anketirancev.

Tabela 4.39: Povezanost časa brezposelnosti s posameznikovo samozavestjo

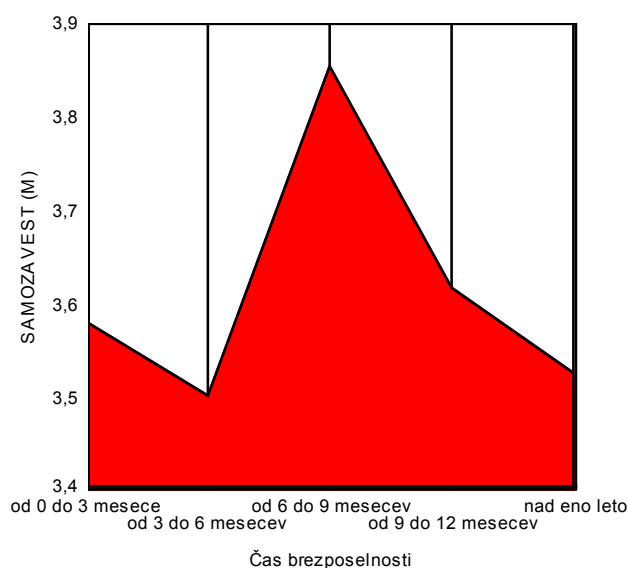
Samozavest		Čas brezposelnosti	S1	S2	S3	S4	S5
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	0,028	-0,018	0,021	-0,015	0,051
	S1	0,028	1,000	-0,031	0,305**	0,356**	-0,119*
	S2	-0,018	-0,031	1,000	0,024	-0,022	0,311**
	S3	0,021	0,305**	0,024	1,000	0,403**	0,010
	S4	-0,015	0,356**	-0,022	0,403**	1,000	-0,159**
	S5	0,051	-0,119*	0,311**	0,010	-0,159**	1,000
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,598	0,737	0,698	0,774	0,336
	S1	0,598	,	0,539	0,000	0,000	0,018
	S2	0,737	0,539	,	0,641	0,663	0,000
	S3	0,698	0,000	0,641	,	0,000	0,838
	S4	0,774	0,000	0,663	0,000	,	0,002
	S5	0,336	0,018	0,000	0,838	0,002	,

** p < 0,01 * p < 0,05

Pri primerjanju povezave med spremenljivkami za merjenje samozavesti in časom brezposelnosti ni zaslediti statistično pomembnih povezav, pojavlja pa se negativni trend pri spremenljivki S2- čeprav bi morda nekatere stvari lahko izboljšal, sem si všeč, takšen kot sem in pri spremenljivki S4 - če pri delu naletim na večji problem, mi to vzame voljo do dela.

Za pripravo grafa je upoštevano povprečje vseh spremenljivk ter obrnjeno točkovanje spremenljivk S1 – v družbi nekaterih ljudi se počutim neprijetno, ne glede na to, kaj naredim, S3 – ko se končno odločim, da bi nekaj naredil, naletim na ovire in S4 – če pri delu naletim na večji problem, mi to vzame voljo do dela.

Graf 4.4: Samozavest glede na trajanje brezposelnosti

Samozavest anketirancev je primerljiva s Harrisonovim diagramom (poglavje 4.4). V začetku brezposelnosti (v fazi šoka) samozavest pade in se v fazi optimizma strmo dvigne. Pri približno osmih mesecih samozavest ponovno prične upadati in ta padec je viden ves čas nadaljnje brezposelnosti.

4.6.1.3. Vztrajnost

Vztrajnost anketirancev merim z naslednjimi spremenljivkami:

S1: Če mi je nekaj všeč ali si to želim, ne odneham, dokler tega ne dobim

S2: Končam, kar sem se namenil narediti

S3: Čeprav so prvi rezultati slabi, nadaljujem z delom, ki sem se ga lotil

S4: V plačano delo sem pripravljen vložiti vse svoje moči

S5: Če menim, da imam prav, se trudim o tem prepričati druge

Tabela 4.40: Ocena anketirancev o njihovi vztrajnosti

Vztrajnost		Sploh ne drži	Ne drži	Deloma drži, deloma ne drži	Drži	Popolnoma drži	SKUPAJ
Če mi je nekaj všeč ali si to želim, ne odneham, dokler tega ne dobim	f	26	40	111	92	120	389
	%	6,68	10,28	28,53	23,65	30,85	100,00
Končam, kar sem se namenil narediti	f	12	14	75	98	193	392
	%	3,06	3,57	19,13	25,00	49,23	100,00
Čeprav so prvi rezultati slabi, nadaljujem z delom, ki sem se ga lotil	f	16	18	99	130	133	396
	%	4,04	4,55	25,00	32,83	33,59	100,00
V plačano delo sem pripravljen vložiti vse svoje moči	f	10	15	52	91	233	401
	%	2,49	3,74	12,97	22,69	58,10	100,00
Če menim, da imam prav, se trudim o tem prepričati druge	f	13	27	76	99	182	397
	%	3,27	6,80	19,14	24,94	45,84	100,00

Več kot polovica anketirancev (54,50%) ocenjuje da za njih drži oz. popolnoma drži, da ne odnehajo, dokler tega ne dobijo, če jim je nekaj všeč ali si želijo. Še večji % anketirancev 74,23 ocenjuje, da konča kar so se namenili storiti. Čeprav so prvi rezultati slabi, nadaljuje z delom, ki so se ga lotili kar 66,42% anketirancev. V plačano delo je pripravljenih vložiti vse svoje moči 80,79% anketirancev. Če anketiranci menijo, da imajo prav, se trudijo o tem prepričati druge kar 70,78% vprašanih.

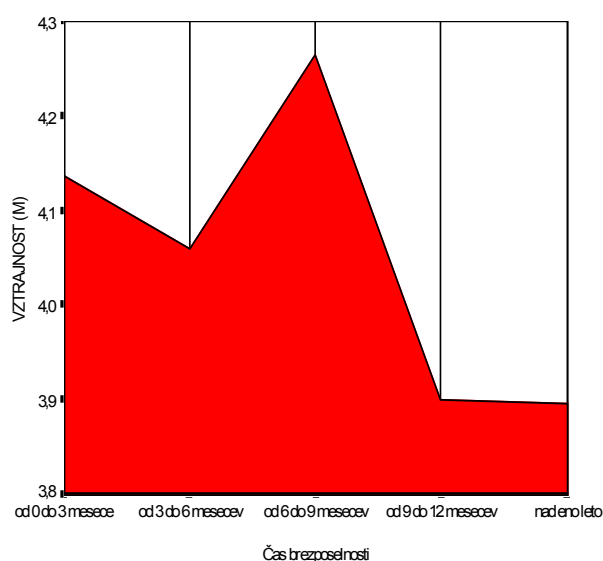
Tabela 4.41: Povezanost časa brezposelnosti z vztrajnostjo anketirancev

Vztrajnost		Čas brezposelnosti	S1	S2	S3	S4	S5
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1,000	-0,160**	-0,013	-0,057	-0,069	-0,039
	S1	-0,160**	1,000	0,489**	0,376**	0,268**	0,278**
	S2	-0,013	0,489**	1,000	0,543**	0,414**	0,279**
	S3	-0,057	0,376**	0,543**	1,000	0,391**	0,276**
	S4	-0,069	0,268**	0,414**	0,391**	1,000	0,380**
	S5	-0,039	0,278**	0,279**	0,276**	0,380**	1,000
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,003	0,805	0,290	0,203	0,473
	S1	0,003	,	0,000	0,000	0,000	0,000
	S2	0,805	0,000	,	0,000	0,000	0,000
	S3	0,290	0,000	0,000	,	0,000	0,000
	S4	0,203	0,000	0,000	0,000	,	0,000
	S5	0,473	0,000	0,000	0,000	0,000	,

** $p < 0,01$ * $p < 0,05$

Spremenljivka, če mi je nekaj všeč ali si to želim, ne odneham, dokler tega ne dobim je statistično pomembno negativno povezana s časom trajanja brezposelnosti. S trajanjem brezposelnosti se vztrajnost za želje po doseganju stvari, ki so anketirancem všeč zmanjšuje. Rezultati korelacij ostalih spremenljivk za merjenje vztrajnosti anketirancev in trajanja brezposelnosti niso statistično pomembni, so pa vsi negativni, kar je nazorno videti tudi iz grafa št 4.5.

Graf 4.5: Vztrajnost glede na trajanje brezposelnosti

Graf 4.5 prikazuje povezavo med aritmetičnimi sredinami spremenljivk, ki merijo vztrajnost in trajanje brezposelnosti. Graf je primerljiv s Harrisonovim diagramom.

Vztrajnost anketirancev v prvih mesecih brezposelnosti upada in se v času od 3. do 6. mesecev ponovno poveča. Drugi negativni trend je prisoten po devetih mesecih brezposelnosti.

4.6.2. MORALA BREZPOSELNIH

V točki 4.6. sem definirala moralo, ki jo opredeljujem z lastno vrednostjo posameznika, le to pa sem merila z aktivnostjo, samopodobo, samospoštovanjem in vztrajnostjo anketirancev. V nadaljevanju jo prikazujem kot seštevek vseh spremenljivk (pri vseh negativnih trditvah so upoštevana obrnjena točkovanja).

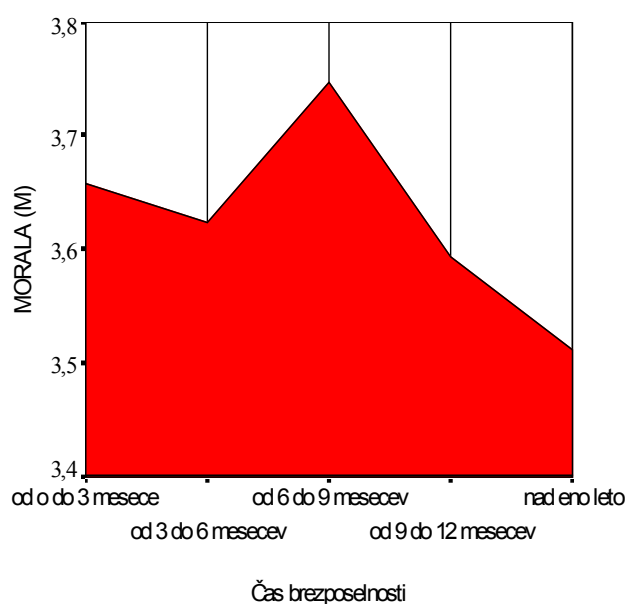
Tabela 4.42: Povezanost časa brezposelnosti z moralo brezposelnih oseb

Morala		Čas brezposelnosti	Morala
Spearman's rho	Čas brezposelnosti	1	-0,118
	Morala	-0,118*	1
Sig. (2-tailed)	Čas brezposelnosti	,	0,042
	Morala	0,042	,
N	Čas brezposelnosti	474	296
	Morala	296	474

* $p < 0,05$

Iz tabele 4.42 je razvidno, da je morala negativno statistično pomembno povezana s časom brezposelnosti posameznikov. Čim dlje je oseba brezposelna, toliko bolj negativna je njegova morala., kar je nazorno razvidno tudi iz grafa 4.6.

Graf 4.6: Gibanje morale glede na čas brezposelnosti

Graf 4.6 prikazuje gibanje aritmetične sredine morale glede na trajanje brezposelnosti posameznika in je primerljiv z diagramom Harrisonovega cikla. Ob izgubi zaposlitve in v prvih štirih mesecih prične morala brezposelnih oseb padati. Pri petih mesecih se začne aritmetična sredina morale dvigati in se dviga nekje do 8 meseca brezposelnosti. Po 8 mesecih brezposelnosti je opazen stalen padec morale.

Z upoštevanjem postavljene definicije morale lahko 2. hipotezo sprejmemo. **Morala brezposelnih oseb se giblje v smislu Harrisonovega cikla.** V fazi šoka morala brezposelnih oseb prične padati. S pričetkom aktivnega iskanja zaposlitve, v fazi optimizma, prične morala naraščati in se s trajanjem brezposelnosti ponovno obrne v negativno smer, ki pada ves čas faze pesimizma in fatalizma.

Tabela 4.43: Testiranje razlik nihanje morale med skupinama glede na spol:

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Morala	Med skupinami	0,540	1	0,540	2,168	0,142
	Znotraj skupin	83,425	335	0,249		
	SKUPAJ:	83,965	336			

Tabela 4.44: Aritmetične sredine morale glede na spol

	MORALA		SKUPAJ
	Spol		
	Moški	Ženske	
N	132	205	337
M	3,628	3,546	3,578
SD	0,479	0,511	0,500

Tabela 4.45: Testiranje razlik med moralo in skupinami glede na stopnjo strokovne izobrazbe

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Morala	Med skupinami	3,757	3	1,252	5,200	0,002
	Znotraj skupin	80,208	333	0,241		
	SKUPAJ:	83,965	336			

Tabela 4.46: Aritmetične sredine morale glede na stopnjo strokovne izobrazbe

	MORALA				SKUPAJ
	SSI				
	I.,II.	III.,IV.	V.	VI.,VII.	
N	114	90	109	24	337
M	3,460	3,554	3,673	3,794	3,578
SD	0,532	0,456	0,464	0,533	0,500

Tabela 4.47: Testiranje razlik morale med skupinami glede na starost

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Morala	Med skupinami	1,308	2	1	2,612	0,075
	Znotraj skupin	82,362	329	0		
	SKUPAJ:	83,670	331			

Tabela 4.48: Aritmetične sredine morale glede na starost

	MORALA			SKUPAJ
	Starostna skupina			
	Od 15. do 26. leta	Od 27. do 39. leta	Od 40. do 65. leta	
N	108	71	153	332
M	3,603	3,677	3,518	3,580
SD	0,470	0,453	0,541	0,503

Tabela 4.49: Testiranje razlik morale med skupinami glede na zakonski stan

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Morala	Med skupinami	1,008	4	0	1,008	0,403
	Znotraj skupin	82,957	332	0		
	SKUPAJ:	83,965	336			

Tabela 4.50: Aritmetične sredine morale glede na zakonski stan

	MORALA					SKUPAJ
	Zakonski stan					
	Poročen/a	Izvenzakonska zveza	Vdovec/a	Razvezan/a	Samski/a	
N	161	34	4	19	119	337
M	3,584	3,629	3,598	3,361	3,589	3,578
SD	0,505	0,351	0,320	0,631	0,510	0,500

S primerjanjem razlik gibanja morale med skupinami glede na spol, stopnjo strokovne izobrazbe, starost in zakonski stan ugotovimo, da tretjo hipotezo:

Pričakujem pomembne razlike pri gibanju morale med skupinami glede na:

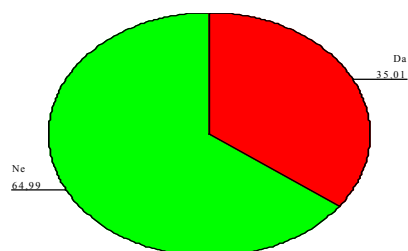
- Spol
- Stopnjo strokovne izobrazbe
- Starost
- Zakonski stan

lahko samo delno sprejmemo.

Razlike gibanja morale med skupinami glede na spol, ki nam jih prikazujeta tabeli 4.43. in 4.44 niso statistično pomembne, ravno tako niso razvidne statistično pomembne razlike gibanja morale med skupinami glede na starost (tabeli 4.47. in 4.48) ter zakonski stan (tabeli 4.49 in 4.50). Statistično pomembne razlike pa se kažejo pri gibanju morale med skupino brezposelnih oseb z različno stopnjo strokovne izobrazbe (tabeli št. 4.45. in 4.46). Brezposelne osebe z nizko stopnjo strokovne izobrazbe izkazujejo statistično pomembno manjšo vrednost aritmetične sredine morale, kot brezposelne osebe z višjo in visoko stopnjo strokovne izobrazbe.

»Temeljna pravica brezposelne osebe je vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja z namenom povečanja zaposlitvenih možnosti. Zavod ali druga pooblaščen organizacija najkasneje v dveh mesecih po prijavi brezposelnosti pripravi zaposlitveni načrt, ki je podlaga za vključitev brezposelne osebe v program ukrepov aktivne politike zaposlovanja« (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, 1999).

Graf 4.7: Vključenost anketirancev v programe ZRSZ

Kot je razvidno iz grafa 4.7 je bilo v programe aktivne politike zaposlovanja (javna dela, izobraževanje, usposabljanje) vključenih 35,01% anketirancev in skoraj 2/3 anketirancev teh programov ni obiskovala.

Vključenost v programe aktivne politike zaposlovanja statistično značilno ne vpliva na stopnjo morale brezposelnih oseb, kar je razvidno iz tabel 4.51 in 4.52. Predvidevam da je to posledica kasne vključitve brezposelnih oseb v posamezne programe aktivne politike zaposlovanja. Najbolj razširjeni programi – javna dela, klubi za iskanje zaposlitve, usposabljanje z delovnim razmerjem so namenjeni težje zaposljivim osebam ali osebam, ki so prijavljeni na ZRSZ več kot 6 mesecev. V tem času pa je v upadanju tudi morala brezposelnih oseb.

Tabela 4.51: Testiranje razlik morale med skupinami glede na vključenost v programe ZRSZ

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Morala	Med skupinami	0,091	1	0	0,373	0,542
	Znotraj skupin	80,017	330	0		
	SKUPAJ:	80,107	331			

Tabela 4.52: Aritmetične sredine morale glede vključenost v programe ZRSZ

	MORALA		SKUPAJ
	Vključenost v programe ZRSZ		
	DA	NE	
N	124	208	332
M	3,604	3,570	3,583
SD	0,482	0,498	0,491

5. ZAKLJUČEK

Tako testi kot pogovori z brezposelnimi potrjujejo, da je delo vir človekove identitete: vzemi človeku njegovo delo in oropal si ga njegove identitete. Z izgubo dela se zamaje človekov socialni in družbeni položaj, njegov odnos do prijateljev in družine. Ni čudno, če tak človek podvomi vase in v svoje sposobnosti: spodkopani so vsi nosilci njegove osebne in družbene identitete (Bohak, 1982).

Brezposelni postanejo posamezniki, s svojimi posebnimi osebnostnimi lastnosti, pričakovanji, prejšnjimi izkušnjami in z določeno mrežo odnosov. Rezultate dobljene z raziskavo, glede na velikost vzorca, statistično nepomembne povezanosti morale z demografskimi dejavniki – razen stopnje strokovne izobrazbe, pa kljub temu lahko posplošimo na celotno populacijo brezposelnih.

»Brezposelnost ne vpliva le na ekonomski in socialni položaj osebe v družbi. Ima močnejše vplive, ki jih vsekakor ne gre prezreti. Poznamo dve vrsti posledic brezposelnosti: prikrite in odkrite. Glede na čas trajanja jih lahko označimo kot kratkoročne in dolgoročne.« (Ule M., 1998).

Finančne pritiske vsekakor lahko pripišemo kratkoročnim posledicam brezposelnosti, saj lahko domnevamo, da se bo s pridobitvijo zaposlitve in s tem plače za opravljeno delo, finančno stanje družin in brezposelnih oseb izboljšalo. S trajanjem brezposelnosti se finančno stanje brezposelnih oseb in materialno stanje njihovih družin statistično značilno poslabšuje. To so pokazali rezultati dejanskega stanja neto dohodka na osebo v družinah iz katerih anketiranci prihajajo in tudi iz subjektivnih ocen posameznikov o materialnem stanju družin in ocene omejevanja pri nakupih.

Tudi statistično značilnem slabšanju zdravstvenega stanja in depresivnim stanjem brezposelnih oseb lahko pripišemo kratkoročne posledice brezposelnosti. S trajanjem brezposelnosti se zdravstveno stanje in depresivnost brezposelnih oseb poslabšuje, medtem ko se anksioznost, ki ni statistično značilna, zmanjšuje. Temu dejstvu lahko pripišemo, da dolgotrajno brezposelne osebe prevzamejo drugačne vrednote, drugačen način življenja. Brezposelnost je zanje dokončna in zaradi tega se ne vznemirjajo oz. obremenjujejo več.

Človek je socialno bitje, zato za normalno funkcioniranje potrebuje soljudi, s katerimi med drugim izmenjuje mnenja, stališča, izkušnje. Ohranjanje socialnih stikov brezposelnih oseb se bistveno ne razlikuje od socialnih stikov, ki jih ohranjamo in gojimo Slovenci. Organiziranje vsakdanjika je odvisno tako od spola, stopnje strokovne izobrazbe, starosti in zakonskega stana. Zaskrbljujoče je, po moji oceni, da brezposelne osebe zelo malo dnevnega časa posvetijo izobraževanju, družabnim dejavnostim in iskanju zaposlitve. Znotraj prostočasnih dejavnosti izbirajo aktivnosti, ki niso povezane z dodatnim finančnimi sredstvi in so bolj pasivnega tipa in individualne narave, kot je gledanje televizije, branje knjig in hoja na sprehode.

Prikrite oz. dolgoročne posledice brezposelnosti lahko vidimo v upadanju morale oziroma lastne vrednosti brezposelnih oseb, ki je statistično povezana s časom brezposelnosti in je

identična zaključkom Harrisonovega cikla oz. faznemu modelu brezposelnosti. Poudarek je v delnem upadu morale ali lastne vrednosti takoj ob izgubi zaposlitve, v času šoka. Ko posameznik aktivno pristopi k reševanju lastne brezposelnosti (faza optimizma) se le ta bistveno dvigne in traja nekako od 5. do 8. meseca brezposelnosti. Po stalnih zavrnitvah vlog in prijav na prosta delovna mesta po 8. mesecih brezposelnosti morala brezposelnih oseb prične upadati. Fazi pesimizma in fatalizma sta zaznamovani z nizko stopnjo morale brezposelnih oseb.

Gibanje morale se statistično ne razlikuje med skupinami glede na spol, starost in zakonski stan brezposelnih oseb in tudi ne glede na vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja. Statistično pomembne razlike v gibanju morale so razvidne le glede na stopnjo strokovne izobrazbe. Pomemben podatek, ki ga je po moji oceni potrebno podrobneje proučiti, tako iz vidika izobraževalnega sistema (drop out), kot iz vidika zaposlovanja, saj skoraj tretjina anketirancev ne dokonča šole, za katero so se odločili (tabela 23 v prilogah A) in kar 6.68% anketirancev išče prvo zaposlitev po zaključku šole (tabela 24 v prilogah A). V proces vseživljenjskega učenja je potrebno pritegniti brezposelne osebe, ki bodo z dopolnjevanjem obstoječega znanja, znotraj formalnega in neformalnega izobraževanja, večali svojo konkurenčnost na trgu delovne sile, kar je že pogoj tehnološkega razvoja in posodabljanja gospodarstva, tako v Sloveniji, kot v večini razvitih evropskih državah.

V programe aktivne politike zaposlovanja bi, poleg priprave zaposlitvenega načrta v obdobju prvih dveh mesecev brezposelnosti, vsaj skupine brezposelnih z nizko stopnjo strokovne izobrazbe in skupino starih nad 40 let, morali vključevati takoj, saj rezultati raziskave kažejo, da aktivnost, znotraj elementov morale ali lastne vrednosti, brezposelnih oseb prične najhitreje padati. Krivulja se v negativno smer obrne že nekako pri štirih mesecih brezposelnosti in strmo pada ves nadaljnji čas. Moja ocena je, da je lažje in hitreje motivirati brezposelne osebe za posamezne aktivnosti v času, ko še imajo dokaj dobro samopodobo, samozavest in so še vztrajni, kot pa potem, ko je njihova morala na tleh in v celoti zgubijo zaupanje v lastno vrednost. V tem primeru je potrebno delovanje v obrnjenem vrstnem redu, kar pa ima za posledice dolgotrajno skupinsko in individualno delo z brezposelnimi osebami.

V diplomskem delu sem prikazala le nekatere pritiske in posledice, ki jih brezposelnost pusti na posamezniku. Osredotočila sem se na pritiske, ki jih je opredelil Harrison (1976) v faznem modelu, niso pa edini, katerim so brezposelne osebe izpostavljene. Za podrobnejšo analizo in primerjavo faz v diagramu Harrisonovega cikla bi bilo potrebno razširiti vprašalnik s specifičnimi vprašanji in dobiti obsežnejši vzorec anketirancev, kjer bi bilo možno opazovati rezultate na krajšem časovnem razdobju brezposelnosti.

Vsekakor pa rezultati raziskovalnega in diplomskega dela kažejo, da brezposelnost ni nekaj lepega. »Brezposelnost povzroča bolezen!« Zmanjševanje brezposelnosti in reševanje posledic brezposelnosti mora imeti prednostno mesto v vsaki družbi, posebej še v tisti, ki priznava človeka za najvišjo vrednoto (Bohak, 1982).

6. LITERATURA

1. Ashton D. N. (1986); **Unemployment under Capitalism, The Sociology of British & American Labour Markets**; Greenwood Publishing Group, Brighton.
2. Bohak J. (1982): **Psihofiziološki vidiki brezposelnosti**, Znamenje, leto XXI, št. 6, str. 516-527.
3. Bubnov-Škoberne (1997); **Pravni vidiki socialne varnosti za brezposelne**, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
4. Cink T. (2001); **Stres kot funkcija kulture**, Socialno delo, letnik 40, št. 1, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana, str. 43-57.
5. Černigoj Sadar N. (1996); **Prosti čas**. V Kakovost življenja v Sloveniji; (ur. Svetlik I.), Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
6. Haralambos M.; Holborn M. (1999); **Sociologija, Teme in pogledi**; 1. natis, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 254-255.
7. Harrison R. (1976); **The demoralizing effect of prolonged unemployment**, Department of Education Gazette, 84, str. 339-348.
8. Jahoda M. (1981): **Work, employment and unemployment: values, theories and approaches in social research**, American Psychologist, 36, str. 184-191.
9. Lamovec T. (1988); **Priročnik za psihologijo motivacije in emocij**, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Ljubljana.
10. Lindemann H. (1997), **Premagani stres**, Cankarjeva založba, Ljubljana.
11. Mandić S. (1977); **Sociologijski aspekt nezaposlenosti i psihologijske reakcije**, Naše teme, god. XXI, br.5, str. 1020-1039.
12. Nastran Ule M. (1997): **Temelji socialne psihologije**, 2. dopolnjena izdaja, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
13. Preželj B, Svetlik I. (ur.), (1992); **Zaposlovanje: perspektive, priložnosti, tveganja**, zbornik, Znanstveno in publicistično središče, Zbirka forum:1, Ljubljana.
14. Reasoner R.W.; Dusa G. (1999); **Razvijanje pozitivnega samovrednotenja mladostnikov**, Inštitut za razvijanje osebne kakovosti; Ljubljana.
15. Rus V. (1998/1999): **Sociologija dela**, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

16. Rus V. (1997): **Etika in morala v sodobni družbi**, Društvo T.G-Masaryk za filozofsko antropologijo, etiko ter za humanistične in družbene vede; Ljubljana.
17. Svetlik, I. (1985); **Brezposelnost in zaposlovanje**, Delavska enotnost, Ljubljana, str. 32-33.
18. Trbanc, M. (1992); **Poti zaposlovanja**. V Zaposlovanje – perspektive, priložnosti tveganja; zbornik (ur. Preželj B. in Svetlik I.), Forum 1/92, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
19. Ule M. (1998): Vstop v delo – vstop v odraslost, Delo & kadri, letnik VI, številka 7.
20. Ule M. (1999): **Brez dela, a ne brez možnosti**, Priloga revije Naša žena, januar 1999.
21. Vilič Klenovšek; Predstavitev programa: **Brezposelnost je lahko izziv**, Andragoški center Slovenije, Ljubljana.
22. (2002) **Informacije - julij 2002**, Združenje delodajalcev Slovenije, Ljubljana
23. (2000) **Poročilo za leto 1999**, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Območna enota Ljubljana, Ljubljana.
24. (2001) **Statistični letopis RS 2001**, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
25. (2000) **Šifrant poklicne in strokovne izobrazbe**, Zavod RS za zaposlovanje, Ljubljana.
26. (1999) **Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti**, Gospodarski vestnik, Ljubljana.

7. PRILOGE

7.1. PRILOGE A - tabele

Tabela1: Poglavitni razlog za neiskanje dela

Poglavitni razlog, da dela ne iščete	f	%
Čakam, da me pokličejo nazaj na delo (osebe na čakanju)	2	1,68
Nezmožen sem za delo (bolezen, invalidnina)	44	36,97
Osebni ali družinski razlogi	7	5,88
Izobraževanje, usposabljanje	10	8,40
Upokojitev	39	32,77
Menim, da dela ni na voljo	3	2,52
Ne želim takoj začeti iskati dela	1	0,84
Drugo	13	10,92
SKUPAJ:	119	100,00

Tabela2: Prikaz testiranja razlik razporeditve dnevnega časa med skupinami brezposelnih glede na čas brezposelnosti.

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Iskanju zaposlitve	Med skupinami	51,847	5	10,369	1,145	0,336
	Znotraj skupin	3.196,762	353	9,056		
	SKUPAJ:	3.248,609	358			
Izobraževanju	Med skupinami	122,891	5	24,578	5,963	0,000
	Znotraj skupin	1.306,656	317	4,122		
	SKUPAJ:	1.429,547	322			
Družini in družinskim obveznostim	Med skupinami	1.051,747	5	210,349	5,679	0,000
	Znotraj skupin	13.370,515	361	37,037		
	SKUPAJ:	14.422,262	366			
Spanju	Med skupinami	113,578	5	22,716	3,943	0,002
	Znotraj skupin	2.022,136	351	5,761		
	SKUPAJ:	2.135,714	356			
Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in pristočnim dejavnostim	Med skupinami	9,843	5	1,969	0,326	0,897
	Znotraj skupin	2.050,383	340	6,031		
	SKUPAJ:	2.060,226	345			
Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)	Med skupinami	13,034	5	2,607	1,183	0,317
	Znotraj skupin	676,308	307	2,203		
	SKUPAJ:	689,342	312			

Tabela 3: Prikaz aritmetičnih sredin razporeditve dnevnega časa glede na čas brezposelnosti

Čas brezposelnosti		Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini in družinskim obveznostim	Spanju	Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)
od 0 do 3 mesece	M	2,747	1,480	5,493	6,919	2,961	0,754
	N	79	75	73	74	76	69
	SD	4,156	1,934	4,936	2,363	2,773	1,735
od 3 do 6 mesecev	M	2,667	2,000	5,923	7,760	2,833	0,348
	N	24	23	26	25	24	23
	SD	2,959	2,431	5,336	1,640	3,060	0,885
od 6 do 9 mesecev	M	1,652	1,300	7,429	7,700	2,476	1,150
	N	23	20	21	20	21	20
	SD	1,748	1,380	6,209	1,593	1,806	2,758
od 9 do 12 mesecev	M	2,679	1,696	8,444	7,481	2,520	0,217
	N	28	23	27	27	25	23
	SD	2,389	2,010	6,357	1,221	1,661	0,671
nad eno leto	M	2,040	0,931	9,405	6,728	2,576	0,683
	N	159	141	173	169	158	139
	SD	2,777	1,466	6,721	2,402	2,491	1,394
SKUPAJ:	M	2,295	1,253	8,019	6,981	2,681	0,668
	N	313	282	320	315	304	274
	SD	3,117	1,758	6,379	2,237	2,509	1,551

Tabela 4: Prikaz testiranja razlik razporeditve dnevnega časa med skupinami brezposelnih glede na stopnjo strokovne izobrazbe.

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Iskanju zaposlitve	Med skupinami	41,841	3	13,947	1,540	0,204
	Znotraj skupin	3.206,183	354	9,057		
	SKUPAJ:	3.248,024	357			
Izobraževanju	Med skupinami	55,559	3	18,520	4,293	0,005
	Znotraj skupin	1.371,877	318	4,314		
	SKUPAJ:	1.427,436	321			
Družini in družinskim obveznostim	Med skupinami	455,824	3	151,941	4,055	0,007
	Znotraj skupin	13.526,971	361	37,471		
	SKUPAJ:	13.982,795	364			
Spanju	Med skupinami	16,911	3	5,637	0,960	0,412
	Znotraj skupin	2.067,639	352	5,874		
	SKUPAJ:	2.084,551	355			
Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Med skupinami	49,584	3	16,528	2,813	0,039
	Znotraj skupin	2.003,404	341	5,875		
	SKUPAJ:	2.052,988	344			

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)	Med skupinami	1,862	3	0,621	0,278	0,841
	Znotraj skupin	687,058	308	2,231		
	SKUPAJ:	688,920	311			

Tabela 5: Prikaz aritmetičnih sredin razporeditve dnevnega časa glede na stopnjo strokovne izobrazbe

Stopnja strokovne izobrazbe		Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini in družinskim obveznostim	Spanju	Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)
I. in II. SSI	M	2,131	1,071	8,992	6,932	2,942	0,598
	N	118	99	130	118	112	97
	SD	2,933	2,196	7,274	3,220	2,674	1,505
III. In IV. SSI	M	2,721	1,203	7,729	7,439	2,104	0,640
	N	101	90	96	98	96	89
	SD	3,897	2,044	6,184	2,026	1,657	1,611
V. SSI	M	1,864	1,801	6,748	7,233	2,974	0,650
	N	114	109	115	116	114	103
	SD	1,967	2,041	4,622	1,756	2,789	1,384
VI. In VII. SSI	M	2,440	2,417	5,333	6,833	2,565	0,913
	N	25	24	24	24	23	23
	SD	3,190	1,840	5,247	2,099	1,779	1,443
SKUPAJ:	M	2,234	1,455	7,712	7,163	2,694	0,651
	N	358	322	365	356	345	312
	SD	3,016	2,109	6,198	2,423	2,443	1,488

Tabela 6: Prikaz testiranja razlik razporeditve dnevnega časa med skupinami brezposelnih glede na starost

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Iskanju zaposlitve	Med skupinami	9,015	2	4,507	0,487	0,615
	Znotraj skupin	3.220,093	348	9,253		
	SKUPAJ:	3.229,108	350			
Izobraževanju	Med skupinami	92,878	2	46,439	11,052	0,000
	Znotraj skupin	1.323,550	315	4,202		
	SKUPAJ:	1.416,428	317			

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Družini in družinskim obveznostim	Med skupinami	1.051,413	2	525,706	14,474	0,000
	Znotraj skupin	12.930,325	356	36,321		
	SKUPAJ:	13.981,738	358			
Spanju	Med skupinami	86,241	2	43,121	7,451	0,001
	Znotraj skupin	2.013,918	348	5,787		
	SKUPAJ:	2.100,160	350			
Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Med skupinami	55,035	2	27,517	4,657	0,010
	Znotraj skupin	1.997,053	338	5,908		
	SKUPAJ:	2.052,088	340			
Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)	Med skupinami	2,220	2	1,110	0,508	0,602
	Znotraj skupin	666,777	305	2,186		
	SKUPAJ:	668,997	307			

Tabela 7: Prikaz aritmetičnih sredin razporeditve dnevnega časa glede na starost

Starost		Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini in družinskim obveznostim	Spanju	Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)
Od 15. do 26. leta	M	2,382	1,823	5,098	7,840	3,111	0,657
	N	108	104	102	106	104	99
	SD	3,193	2,387	4,996	1,821	2,806	1,540
Od 27. do 39. leta	M	2,408	2,134	9,111	7,191	1,956	0,476
	N	71	67	72	68	68	63
	SD	3,516	2,354	6,786	1,789	1,705	0,931
Od 40. do 65. leta	M	2,073	0,884	8,795	6,701	2,704	0,699
	N	172	147	185	177	169	146
	SD	2,719	1,594	6,229	2,871	2,429	1,620
SKUPAJ:	M	2,236	1,455	7,808	7,140	2,679	0,640
	N	351	318	359	351	341	308
	SD	3,037	2,114	6,249	2,450	2,457	1,476

Tabela 8: Prikaz testiranja razlik razporeditve dnevnega časa med skupinami brezposelnih glede na spol

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Iskanju zaposlitve	Med skupinami	25,147	1	25,147	2,777	0,096
	Znotraj skupin	3.223,406	356	9,055		
	SKUPAJ:	3.248,553	357			
Izobraževanju	Med skupinami	3,332	1	3,332	0,749	0,388
	Znotraj skupin	1.424,104	320	4,450		
	SKUPAJ:	1.427,436	321			
Družini in družinskim obveznostim	Med skupinami	321,050	1	321,050	8,433	0,004
	Znotraj skupin	13.819,701	363	38,071		
	SKUPAJ:	14.140,751	364			
Spanju	Med skupinami	3,174	1	3,174	0,526	0,469
	Znotraj skupin	2.131,063	353	6,037		
	SKUPAJ:	2.134,237	354			
Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Med skupinami	31,558	1	31,558	5,329	0,022
	Znotraj skupin	2.025,337	342	5,922		
	SKUPAJ:	2.056,895	343			
Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)	Med skupinami	18,539	1	18,539	8,551	0,004
	Znotraj skupin	669,956	309	2,168		
	SKUPAJ:	688,495	310			

Tabela 9: Prikaz aritmetičnih sredin razporeditve dnevnega časa glede na spol

Spol		Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini in družinskim obveznostim	Spanju	Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)
Mošli	M	2,538	1,336	6,601	7,027	3,057	0,939
	N	156	135	148	149	141	131
	SD	3,532	2,092	5,779	2,804	2,893	1,753
Ženske	M	2,004	1,542	8,512	7,218	2,441	0,444
	N	202	187	217	206	203	180
	SD	2,533	2,122	6,423	2,172	2,056	1,229
SKUPAJ:	M	2,237	1,455	7,737	7,138	2,693	0,653
	N	358	322	365	355	344	311
	SD	3,017	2,109	6,233	2,455	2,449	1,490

Tabela 10: Prikaz testiranja razlik razporeditve dnevnega časa med skupinami brezposelnih glede na zakonski stan

	Izvor variabilnosti	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Iskanju zaposlitve	Med skupinami	44,484	4	11,121	1,222	0,301
	Znotraj skupin	3.202,535	352	9,098		
	SKUPAJ:	3.247,019	356			
Izobraževanju	Med skupinami	84,941	4	21,235	5,014	0,001
	Znotraj skupin	1.342,495	317	4,235		
	SKUPAJ:	1.427,436	321			
Družini in družinskim obveznostim	Med skupinami	2.977,214	4	744,303	23,994	0,000
	Znotraj skupin	11.167,570	360	31,021		
	SKUPAJ:	14.144,784	364			
Spanju	Med skupinami	96,336	4	24,084	4,162	0,003
	Znotraj skupin	2.031,192	351	5,787		
	SKUPAJ:	2.127,528	355			
Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Med skupinami	64,153	4	16,038	2,780	0,027
	Znotraj skupin	1.955,648	339	5,769		
	SKUPAJ:	2.019,802	343			
Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)	Med skupinami	11,836	4	2,959	1,342	0,254
	Znotraj skupin	677,084	307	2,205		
	SKUPAJ:	688,920	311			

Tabela 11: Prikaz aritmetičnih sredin razporeditve dnevnega časa glede na zakonski stan

Zakonski stan		Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini in družinskim obveznostim	Spanju	Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in prostočasnim dejavnostim	Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)
Poročen	M	2,026	1,006	10,067	6,724	2,349	0,684
	N	173	159	194	181	172	152
	SD	2,986	1,798	5,938	2,413	2,068	1,576
Živim v izvenzakonski skupnosti	M	1,792	1,433	9,194	7,257	2,943	0,200
	N	37	33	36	35	35	30
	SD	2,036	1,707	7,103	1,990	3,253	0,761
Vdovec	M	3,143	0,250	5,400	7,500	3,750	0,000
	N	7	4	5	4	4	4
	SD	2,478	0,500	4,336	2,082	2,363	0,000

Zakonski stan		Iskanju zaposlitve	Izobraževanju	Družini in družinskim obveznostim	Spanju	Prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in pristočnim dejavnostim	Družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti, delo v društvih, prostovoljno delo, politično udejstvovanje)
Razvezan	M	3,158	2,000	4,778	6,474	1,925	0,353
	N	19	17	18	19	20	17
	SD	3,184	3,536	6,025	2,144	2,515	0,862
Samski	M	2,488	2,076	3,884	7,829	3,168	0,798
	N	121	109	112	117	113	109
	SD	3,292	2,231	4,141	2,547	2,549	1,592
SKUPAJ:	M	2,240	1,455	7,759	7,135	2,670	0,651
	N	357	322	365	356	344	312
	SD	3,020	2,109	6,234	2,448	2,427	1,488

Tabela 12: Sorodniki, prijatelji in znanci prihajajo k vam na obisk

SSI	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
	f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
I. in II.	17	50,00	98	35,90	40	33,90		
III. in IV.	8	23,53	76	27,84	36	30,51		
V.	7	20,59	81	29,67	38	32,20		
VI. in VII.	2	5,88	18	6,59	4	3,39		
SKUPAJ:	34	100,00	273	100,00	118	100,00	5,145	0,525
Spol								
Moški	16	47,06	117	42,86	44	37,29		
Ženske	18	52,94	156	57,14	74	62,71		
SKUPAJ:	34	100,00	273	100,00	118	100,00	1,497	0,473
Starostna skupina								
Od 15. do 26. leta	9	26,47	66	24,63	44	37,61		
Od 27. do 39. leta	6	17,65	56	20,90	22	18,80		
Od 40. do 65. leta	19	55,88	146	54,48	51	43,59		
SKUPAJ:	34	100,00	268	100,00	117	100,00	7,172	0,127
Zakonski stan								
Poročen	11	32,35	148	54,21	59	50,00		
Živim v izvenzakonski skupnosti	1	2,94	27	9,89	15	12,71		
Vdovec	2	5,88	4	1,47	3	2,54		
Razvezan	4	11,76	13	4,76	7	5,93		
Samski	16	47,06	81	29,67	34	28,81		
SKUPAJ:	34	100,00	273	100,00	118	100,00	14,153	0,078

Tabela 13: Povezanost kulturnih in izobraževalnih aktivnosti v prostem času glede na stopnjo strokovne izobrazbe

SSI	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square		
	f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.	
Berete knjige	I. in II.	51	51,52	76	35,51	22	21,78		
	III. in IV.	29	29,29	62	28,97	25	24,75		
	V.	17	17,17	65	30,37	43	42,57		
	VI. in VII.	2	2,02	11	5,14	11	10,89		
	SKUPAJ:	99	100,00	214	100,00	101	100,00	30,626	0,000
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	I. in II.	130	38,92	10	22,22	7	24,14		
	III. in IV.	95	28,44	10	22,22	9	31,03		
	V.	94	28,14	21	46,67	8	27,59		
	VI. in VII.	15	4,49	4	8,89	5	17,24		
	SKUPAJ:	334	100,00	45	100,00	29	100,00	17,684	0,007
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	I. in II.	134	43,37	5	8,20	6	16,22		
	III. in IV.	87	28,16	14	22,95	13	35,14		
	V.	77	24,92	33	54,10	13	35,14		
	VI. in VII.	11	3,56	9	14,75	5	13,51		
	SKUPAJ:	309	100,00	61	100,00	37	100,00	51,891	0,000
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	I. in II.	106	38,55	33	28,70	2	14,29		
	III. in IV.	89	32,36	21	18,26	4	28,57		
	V.	72	26,18	46	40,00	7	50,00		
	VI. in VII.	8	2,91	15	13,04	1	7,14		
	SKUPAJ:	275	100,00	115	100,00	14	100,00	30,498	0,000

Tabela 14: Povezanost kulturnih in izobraževalnih aktivnosti v prostem času glede na spol

	Spol	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Berete knjige	moški	50	50,00	87	41,04	28	27,45		
	ženske	50	50,00	125	58,96	74	72,55		
	SKUPAJ:	100	100,00	212	100,00	102	100,00	10,964	0,004
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	moški	130	39,04	20	44,44	17	58,62		
	ženske	203	60,96	25	55,56	12	41,38		
	SKUPAJ:	333	100,00	45	100,00	29	100,00	4,471	0,107
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	moški	136	44,01	18	30,00	11	29,73		
	ženske	173	55,99	42	70,00	26	70,27		
	SKUPAJ:	309	100,00	60	100,00	37	100,00	6,099	0,047
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	moški	111	40,51	46	40,00	6	42,86		
	ženske	163	59,49	69	60,00	8	57,14		
	SKUPAJ:	274	100,00	115	100,00	14	100,00	0,044	0,978

Tabela 15: Povezanost kulturnih in izobraževalnih aktivnosti v prostem času glede na starostno skupino

	Starostna skupina	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Berete knjige	Od 15. do 26. leta	33	33,33	59	28,10	26	26,26		
	Od 27. do 39. leta	16	16,16	42	20,00	24	24,24		
	Od 40. do 65. leta	50	50,51	109	51,90	49	49,49		
	SKUPAJ:	99	100,00	210	100,00	99	100,00	2,651	0,618
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	Od 15. do 26. leta	94	28,66	18	40,91	6	20,69		
	Od 27. do 39. leta	59	17,99	10	22,73	11	37,93		
	Od 40. do 65. leta	175	53,35	16	36,36	12	41,38		
	SKUPAJ:	328	100,00	44	100,00	29	100,00	11,032	0,026
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	Od 15. do 26. leta	83	27,39	17	27,87	18	50,00		
	Od 27. do 39. leta	48	15,84	17	27,87	15	41,67		
	Od 40. do 65. leta	172	56,77	27	44,26	3	8,33		
	SKUPAJ:	303	100,00	61	100,00	36	100,00	34,098	0,000
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	Od 15. do 26. leta	86	31,85	30	26,32	2	15,38		
	Od 27. do 39. leta	49	18,15	27	23,68	3	23,08		
	Od 40. do 65. leta	135	50,00	57	50,00	8	61,54		
	SKUPAJ:	270	100,00	114	100,00	13	100,00	3,391	0,495

Tabela 16: Povezanost kulturnih in izobraževalnih aktivnosti v prostem času glede na zakonski stan

Zakonski stan		Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Berete knjige	Poročen	52	52,00	108	50,70	51	50,50		
	Živim v izvenzakonski skupnosti	9	9,00	25	11,74	9	8,91		
	Vdovec			5	2,35	4	3,96		
	Razvezan	7	7,00	10	4,69	6	5,94		
	Samski	32	32,00	65	30,52	31	30,69		
	SKUPAJ:	100	100,00	213	100,00	101	100,00	5,222	0,734
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	Poročen	172	51,50	19	42,22	14	50,00		
	Živim v izvenzakonski skupnosti	35	10,48	5	11,11	2	7,14		
	Vdovec	6	1,80			1	3,57		
	Razvezan	20	5,99	2	4,44	1	3,57		
	Samski	101	30,24	19	42,22	10	35,71		
	SKUPAJ:	334	100,00	45	100,00	28	100,00	4,645	0,795
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	Poročen	167	54,22	25	40,98	13	35,14		
	Živim v izvenzakonski skupnosti	29	9,42	9	14,75	4	10,81		
	Vdovec	6	1,95			1	2,70		
	Razvezan	17	5,52	6	9,84				
	Samski	89	28,90	21	34,43	19	51,35		
	SKUPAJ:	308	100,00	61	100,00	37	100,00	15,809	0,045
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	Poročen	140	50,91	58	50,88	7	50,00		
	Živim v izvenzakonski skupnosti	29	10,55	12	10,53	1	7,14		
	Vdovec	6	2,18	1	0,88				
	Razvezan	14	5,09	7	6,14	1	7,14		
	Samski	86	31,27	36	31,58	5	35,71		
	SKUPAJ:	275	100,00	114	100,00	14	100,00	1,515	0,992

Tabela 17: Povezanost kulturnih in izobraževalnih aktivnosti v prostem času glede na čas brezposelnosti

Čas brezposelnosti	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square	
	f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
0 do 3 mesece	22	24,72	40	21,74	20	22,73		
3 do 6 mesecev	7	7,87	17	9,24	7	7,95		
6 do 9 mesecev	2	2,25	12	6,52	6	6,82		
9 do 12 mesecev	5	5,62	14	7,61	10	11,36		
nad eno leto	53	59,55	101	54,89	45	51,14		
SKUPAJ:	89	100,00	184	100,00	88	100,00	5,217	0,734

Čas brezposelnosti	Ne, nikoli		Da, včasih		Da, pogosto		Pearson Chi-Square		
	f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.	
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	0 do 3 mesece	65	21,74	11	32,35	5	22,73		
	3 do 6 mesecev	28	9,36	2	5,88	1	4,55		
	6 do 9 mesecev	17	5,69	2	5,88	2	9,09		
	9 do 12 mesecev	23	7,69	4	11,76	2	9,09		
	nad eno leto	166	55,52	15	44,12	12	54,55		
SKUPAJ:	299	100,00	34	100,00	22	100,00	4,178	0,841	
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	0 DO 3 MESECE	65	24,07	12	22,64	5	15,15		
	3 do 6 mesecev	19	7,04	6	11,32	6	18,18		
	6 do 9 mesecev	11	4,07	4	7,55	6	18,18		
	9 do 12 mesecev	18	6,67	8	15,09	3	9,09		
	nad eno leto	157	58,15	23	43,40	13	39,39		
SKUPAJ:	270	100,00	53	100,00	33	100,00	23,066	0,003	
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	0 do 3 mesece	54	22,04	23	23,96	4	33,33		
	3 do 6 mesecev	21	8,57	10	10,42				
	6 do 9 mesecev	14	5,71	6	6,25				
	9 do 12 mesecev	19	7,76	10	10,42				
	nad eno leto	137	55,92	47	48,96	8	66,67		
SKUPAJ:	245	100,00	96	100,00	12	100,00	5,365	0,718	

Tabela: 18: Prikaz rezultatov aktivnosti brezposelnih oseb v prostem času

		Ne, nikoli	Da, včasih	Da, pogosto	SKUPAJ	
		f	%	f	%	f
Vrtnarite	f	132,00	160,00	126,00	418	
	%	31,58	38,28	30,14	100	
Hodite v kino	f	254,00	135,00	13,00	402	
	%	63,18	33,58	3,23	100	
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	f	276,00	116,00	14,00	406	
	%	67,98	28,57	3,45	100	
Berete knjige	f	100,00	215,00	102,00	417	
	%	23,98	51,56	24,46	100	
Gledate televizijo	f	40,00	241,00	158,00	439	
	%	9,11	54,90	35,99	100	
Hodite v gostinske lokale	f	203,00	181,00	29,00	413	
	%	49,15	43,83	7,02	100	
Hodite na ples	f	310,00	85,00	13,00	408	
	%	75,98	20,83	3,19	100	
Hodite na izlete	f	141,00	214,00	53,00	408	
	%	34,56	52,45	12,99	100	
Hodite na daljša potovanja izven Slovenije	f	278,00	119,00	11,00	408	
	%	68,14	29,17	2,70	100	
Obiskujete sorodnike, prijatelje in znance	f	25,00	277,00	125,00	427	
	%	5,85	64,87	29,27	100	
Sorodniki, prijatelji in znanci prihajajo k vam na obisk	f	34,00	276,00	118,00	428	
	%	7,94	64,49	27,57	100	

		Ne, nikoli	Da, včasih	Da, pogosto	SKUPAJ
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	f	336,00	45,00	29,00	410
	%	81,95	10,98	7,07	100
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	f	311,00	61,00	37,00	409
	%	76,04	14,91	9,05	100
Se ukvarjate s športom	f	190,00	155,00	67,00	412
	%	46,12	37,62	16,26	100
Hodite na sprehode	f	40,00	227,00	168,00	435
	%	9,20	52,18	38,62	100
Se ukvarjate s hobijem (pletanjem, šivanjem, oblikovanjem lesa, zbiranjem znamk, ipd.)	f	201,00	124,00	87,00	412
	%	48,79	30,10	21,12	100

Tabela 19: Povezanost načinov iskanja zaposlitve in časa brezposelnosti

	Čas brezposelnosti	Ne, nikoli		Da 1 ali 2 x		Da več kot 2x		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
		Vprašal sem pri ZRSZ	0 do 3 mesece	22	29,33	39	52,00	14	18,67
	3 do 6 mesecev	7	25,93	12	44,44	8	29,63		
	6 do 9 mesecev	2	11,11	7	38,89	9	50,00		
	9 do 12 mesecev	8	28,57	10	35,71	10	35,71		
	nad eno leto	60	37,04	69	42,59	33	20,37		
	SKUPAJ:	99	31,94	137	44,19	74	23,87	14,878	0,062
Čakam da me pokličejo iz ZRSZ	0 do 3 mesece	45	62,50	17	23,61	10	13,89		
	3 do 6 mesecev	17	65,38	9	34,62				
	6 do 9 mesecev	10	62,50	4	25,00	2	12,50		
	9 do 12 mesecev	9	37,50	9	37,50	6	25,00		
	nad eno leto	81	54,73	51	34,46	16	10,81		
	SKUPAJ:	162	56,64	90	31,47	34	11,89	11,891	0,156
Vprašal sem neposredno pri delodajalcu	0 do 3 mesece	19	23,75	28	35,00	33	41,25		
	3 do 6 mesecev	7	25,93	15	55,56	5	18,52		
	6 do 9 mesecev	5	26,32	6	31,58	8	42,11		
	9 do 12 mesecev	4	14,81	12	44,44	11	40,74		
	nad eno leto	63	39,62	58	36,48	38	23,90		
	SKUPAJ:	98	31,41	119	38,14	95	30,45	19,011	0,015
Vprašal sem sorodnike in znance	0 do 3 mesece	18	22,22	19	23,46	44	54,32		
	3 do 6 mesecev	7	23,33	7	23,33	16	53,33		
	6 do 9 mesecev	1	5,26	5	26,32	13	68,42		
	9 do 12 mesecev	2	7,14	11	39,29	15	53,57		
	nad eno leto	48	30,38	54	34,18	56	35,44		
	SKUPAJ:	76	24,05	96	30,38	144	45,57	20,104	0,01

	Čas brezposelnosti	Ne, nikoli		Da 1 ali 2 x		Da več kot 2x		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Priglasil sem se na oglas v časopisu ali reviji	0 do 3 mesece	27	36,49	13	17,57	34	45,95		
	3 do 6 mesecev	8	30,77	9	34,62	9	34,62		
	6 do 9 mesecev	6	27,27	6	27,27	10	45,45		
	9 do 12 mesecev	5	19,23	5	19,23	16	61,54		
	nad eno leto	71	47,02	36	23,84	44	29,14		
	SKUPAJ:	117	39,13	69	23,08	113	37,79	17,85	0,022
Intenzivno sem pregledoval oglase v časopisih, revijah in Internetu	0 do 3 mesece	15	18,75	17	21,25	48	60,00		
	3 do 6 mesecev	4	14,29	9	32,14	15	53,57		
	6 do 9 mesecev	5	23,81	5	23,81	11	52,38		
	9 do 12 mesecev	2	8,00	5	20,00	18	72,00		
	nad eno leto	41	26,45	45	29,03	69	44,52		
	SKUPAJ:	67	21,68	81	26,21	161	52,10	11,445	0,178
Vprašal sem pri zasebnih agencijah za zaposlovanje	0 do 3 mesece	57	76,00	12	16,00	6	8,00		
	3 do 6 mesecev	17	70,83	4	16,67	3	12,50		
	6 do 9 mesecev	11	64,71	3	17,65	3	17,65		
	9 do 12 mesecev	16	69,57	6	26,09	1	4,35		
	nad eno leto	103	70,55	24	16,44	19	13,01		
	SKUPAJ:	204	71,58	49	17,19	32	11,23	4,267	0,832
Dal sem oglas v časopise ali revije	0 do 3 mesece	68	93,15	4	5,48	1	1,37		
	3 do 6 mesecev	21	84,00	3	12,00	1	4,00		
	6 do 9 mesecev	15	88,24	2	11,76				
	9 do 12 mesecev	23	100,00						
	nad eno leto	120	87,59	10	7,30	7	5,11		
	SKUPAJ:	247	89,82	19	6,91	9	3,27	7,453	0,489
Iskal sem zemljo, zgradbe, opremo, dovoljenje, denar za samozaposlitev	0 do 3 mesece	65	90,28	4	5,56	3	4,17		
	3 do 6 mesecev	22	95,65	1	4,35				
	6 do 9 mesecev	15	88,24	1	5,88	1	5,88		
	9 do 12 mesecev	21	91,30	2	8,70				
	nad eno leto	125	87,41	8	5,59	10	6,99		
	SKUPAJ:	248	89,21	16	5,76	14	5,04	4,154	0,843
Čakam na odgovor na prošnjo za zaposlitev	0 do 3 mesece	24	32,43	24	32,43	26	35,14		
	3 do 6 mesecev	4	16,67	10	41,67	10	41,67		
	6 do 9 mesecev	6	31,58	7	36,84	6	31,58		
	9 do 12 mesecev	3	12,00	8	32,00	14	56,00		
	nad eno leto	57	39,31	50	34,48	38	26,21		
	SKUPAJ:	94	32,75	99	34,49	94	32,75	14,363	0,073

	Čas brezposelnosti	Ne, nikoli		Da 1 ali 2 x		Da več kot 2x		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Bil sem na razgovoru ali testiranju pri delodajalcu	0 do 3 mesece	30	40,54	29	39,19	15	20,27		
	3 do 6 mesecev	7	29,17	13	54,17	4	16,67		
	6 do 9 mesecev	9	47,37	6	31,58	4	21,05		
	9 do 12 mesecev	11	44,00	9	36,00	5	20,00		
	nad eno leto	92	63,89	34	23,61	18	12,50		
SKUPAJ:		149	52,10	91	31,82	46	16,08	19,267	0,013

Tabela 20: Povezanost načinov iskanja zaposlitve in stopnje strokovne izobrazbe

	SSI	Ne, nikoli		Da, 1 ali 2x		Da več kot 2x		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Vprašal sem pri ZRSZ	I. in II.	33	26,61	58	46,77	33	26,61		
	III. in IV.	30	30,93	44	45,36	23	23,71		
	V.	34	29,82	50	43,86	30	26,32		
	VI. in VII.	11	55,00	8	40,00	1	5,00		
	SKUPAJ:	108	30,42	160	45,07	87	24,51	8,324	0,215
Čakam da me pokličejo iz ZRSZ	I. in II.	52	48,15	39	36,11	17	15,74		
	III. in IV.	53	56,99	32	34,41	8	8,60		
	V.	60	55,56	31	28,70	17	15,74		
	VI. in VII.	13	61,90	6	28,57	2	9,52		
	SKUPAJ:	178	53,94	108	32,73	44	13,33	4,963	0,549
Vprašal sem neposredno pri delodajalcu	I. in II.	39	34,21	45	39,47	30	26,32		
	III. in IV.	28	26,92	39	37,50	37	35,58		
	V.	37	32,46	46	40,35	31	27,19		
	VI. in VII.	8	38,10	7	33,33	6	28,57		
	SKUPAJ:	112	31,73	137	38,81	104	29,46	3,464	0,749
Vprašal sem sorodnike in znance	I. in II.	32	25,81	44	35,48	48	38,71		
	III. in IV.	19	18,45	35	33,98	49	47,57		
	V.	26	22,41	31	26,72	59	50,86		
	VI. in VII.	5	23,81	6	28,57	10	47,62		
	SKUPAJ:	82	22,53	116	31,87	166	45,60	5,159	0,524
Priglasil sem se na oglas v časopisu ali reviji	I. in II.	58	53,70	25	23,15	25	23,15		
	III. in IV.	40	39,60	21	20,79	40	39,60		
	V.	34	30,91	25	22,73	51	46,36		
	VI. in VII.	7	31,82	4	18,18	11	50,00		
	SKUPAJ:	139	40,76	75	21,99	127	37,24	17,157	0,009

SSI		Ne, nikoli		Da, 1 ali 2x		Da več kot 2x		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	f	%	Vrednost	Sig.
Intenzivno sem pregledoval oglase v časopisih, revijah in Internetu	I. in II.	40	35,09	28	24,56	46	40,35		
	III. in IV.	18	17,31	31	29,81	55	52,88		
	V.	16	14,16	29	25,66	68	60,18		
	VI. in VII.	3	14,29	2	9,52	16	76,19		
SKUPAJ:		77	21,88	90	25,57	185	52,56	23,323	0,001
Vprašal sem pri zasebnih agencijah za zaposlovanje	I. in II.	72	66,06	22	20,18	15	13,76		
	III. in IV.	66	69,47	19	20,00	10	10,53		
	V.	78	75,00	17	16,35	9	8,65		
	VI. in VII.	17	80,95	1	4,76	3	14,29		
SKUPAJ:		233	70,82	59	17,93	37	11,25	5,097	0,531
Dal sem oglas v časopise ali revije	I. in II.	88	88,00	6	6,00	6	6,00		
	III. in IV.	80	85,11	10	10,64	4	4,26		
	V.	96	94,12	4	3,92	2	1,96		
	VI. in VII.	18	94,74	1	5,26				
SKUPAJ:		282	89,52	21	6,67	12	3,81	6,976	0,323
Iskal sem zemljo, zgradbe, opremo, dovoljenje, denar za samozaposlitev	I. in II.	90	90,91	6	6,06	3	3,03		
	III. in IV.	82	89,13	5	5,43	5	5,43		
	V.	94	89,52	7	6,67	4	3,81		
	VI. in VII.	17	80,95	2	9,52	2	9,52		
SKUPAJ:		283	89,27	20	6,31	14	4,42	2,655	0,851
Čakam na odgovor na prošnjo za zaposlitev	I. in II.	38	35,85	43	40,57	25	23,58		
	III. in IV.	28	28,28	38	38,38	33	33,33		
	V.	29	27,88	26	25,00	49	47,12		
	VI. in VII.	8	40,00	7	35,00	5	25,00		
SKUPAJ:		103	31,307	114	34,65	112	34,043	15,245	0,018
Bil sem na razgovoru ali testiranju pri delodajalcu	I. in II.	64	60,952	25	23,81	16	15,238		
	III. in IV.	50	50	29	29	21	21		
	V.	43	40,952	45	42,857	17	16,19		
	VI. in VII.	11	57,895	5	26,316	3	15,789		
SKUPAJ:		168	51,064	104	31,611	57	17,325	12,063	0,061

Tabela 21: Povezanost oblik zaposlitve in časa brezposelnosti

	Čas brezposelnosti	DA		NE		Pearson Chi-Square	
		f	%	f	%	Vrednost	Sig.
S skrajšanim delovnim časom	0 do 3 mesece	48	58,54	34	41,46		
	3 do 6 mesecev	19	65,52	10	34,48		
	6 do 9 mesecev	14	66,67	7	33,33		
	9 do 12 mesecev	23	76,67	7	23,33		
	nad eno leto	135	71,43	54	28,57		
	SKUPAJ:	239	68,09	112	31,91	5,538	0,236
Za določen čas	0 do 3 mesece	70	82,35	15	17,65		
	3 do 6 mesecev	24	82,76	5	17,24		
	6 do 9 mesecev	18	90,00	2	10,00		
	9 do 12 mesecev	28	90,32	3	9,68		
	nad eno leto	138	71,88	54	28,13		
	SKUPAJ:	278	77,87	79	22,13	9,895	0,042
Izmensko delo (dopoldne, popoldne, ponoči)	0 do 3 mesece	42	50,60	41	49,40		
	3 do 6 mesecev	12	41,38	17	58,62		
	6 do 9 mesecev	10	52,63	9	47,37		
	9 do 12 mesecev	18	62,07	11	37,93		
	nad eno leto	74	40,44	109	59,56		
	SKUPAJ:	156	45,48	187	54,52	6,562	0,161
Z deljenim delovnim časom (4 ure dopoldne, 4 ure popoldne)	0 do 3 mesece	27	32,93	55	67,07		
	3 do 6 mesecev	12	40,00	18	60,00		
	6 do 9 mesecev	8	42,11	11	57,89		
	9 do 12 mesecev	14	48,28	15	51,72		
	nad eno leto	81	43,09	107	56,91		
	SKUPAJ:	142	40,80	206	59,20	3,203	0,524
Kjer se dela ob sobotah	0 do 3 mesece	52	61,90	32	38,10		
	3 do 6 mesecev	24	80,00	6	20,00		
	6 do 9 mesecev	14	70,00	6	30,00		
	9 do 12 mesecev	21	67,74	10	32,26		
	nad eno leto	102	55,74	81	44,26		
	SKUPAJ:	213	61,21	135	38,79	7,994	0,092
Kjer se dela ob nedeljah	0 do 3 mesece	19	22,62	65	77,38		
	3 do 6 mesecev	6	20,00	24	80,00		
	6 do 9 mesecev	5	26,32	14	73,68		
	9 do 12 mesecev	13	41,94	18	58,06		
	nad eno leto	61	33,89	119	66,11		
	SKUPAJ:	104	30,23	240	69,77	7,09	0,131
V oddaljenem kraju, kamor bi se vozili do 1 ure vožnje v eno smer	0 do 3 mesece	32	38,10	52	61,90		
	3 do 6 mesecev	9	30,00	21	70,00		
	6 do 9 mesecev	3	15,00	17	85,00		
	9 do 12 mesecev	11	35,48	20	64,52		
	nad eno leto	62	33,70	122	66,30		
	SKUPAJ:	117	33,52	232	66,48	4,09	0,394

ČAS BREZPOSELNOSTI	DA		NE		Pearson Chi-Square		
	f	%	f	%	Vrednost	Sig.	
V oddaljenem kraju, zaradi česar bi se morali preseliti	0 do 3 mesece	10	11,90	74	88,10		
	3 do 6 mesecev	3	10,00	27	90,00		
	6 do 9 mesecev	3	15,79	16	84,21		
	9 do 12 mesecev	2	6,45	29	93,55		
	nad eno leto	20	10,81	165	89,19		
	SKUPAJ:	38	10,89	311	89,11	1,214	0,876
Kjer bi delali za nižjo plačo kot do sedaj	0 do 3 mesece	35	42,17	48	57,83		
	3 do 6 mesecev	6	20,00	24	80,00		
	6 do 9 mesecev	8	42,11	11	57,89		
	9 do 12 mesecev	15	50,00	15	50,00		
	nad eno leto	69	38,33	111	61,67		
	SKUPAJ:	133	38,89	209	61,11	6,544	0,162
Kjer ne bi delali v svojem poklicu, ampak na manj vrednotenem delovnem mestu	0 do 3 mesece	47	55,95	37	44,05		
	3 do 6 mesecev	13	43,33	17	56,67		
	6 do 9 mesecev	13	68,42	6	31,58		
	9 do 12 mesecev	16	55,17	13	44,83		
	nad eno leto	99	54,40	83	45,60		
	SKUPAJ:	188	54,65	156	45,35	3,07	0,546

Tabela 22: Povezanost oblik zaposlitve in stopnja strokovne izobrazbe

SSI	DA		NE		Pearson Chi-Square		
	f	%	f	%	Vrednost	Sig.	
S skrajšanim delovnim časom	I. in II.	95	65,97	49	34,03		
	III. in IV.	73	65,18	39	34,82		
	V.	93	75,00	31	25,00		
	VI. in VII.	19	76,00	6	24,00		
	SKUPAJ:	280	69,14	125	30,86	4,048	0,256
	Za določen čas	I. in II.	101	70,14	43	29,86	
III. in IV.		85	75,22	28	24,78		
V.		106	86,18	17	13,82		
VI. in VII.		24	88,89	3	11,11		
SKUPAJ:		316	77,64	91	22,36	12,182	0,007
Izmensko delo (dopolodne, popoldne, ponoči)		I. in II.	65	47,45	72	52,55	
	III. in IV.	55	48,67	58	51,33		
	V.	57	47,50	63	52,50		
	VI. in VII.	8	33,33	16	66,67		
	SKUPAJ:	185	46,95	209	53,05	1,949	0,583

SSI	DA		NE		Pearson Chi-Square		
	f	%	f	%	Vrednost	Sig.	
Z deljenim delovnim časom (4 ure dopoldne, 4 ure popoldne)	I. in II.	51	36,43	89	63,57		
	III. in IV.	47	43,12	62	56,88		
	V.	48	39,67	73	60,33		
	VI. in VII.	13	52,00	12	48,00		
	SKUPAJ:	159	40,25	236	59,75	2,675	0,444
Kjer se dela ob sobotah	I. in II.	71	51,45	67	48,55		
	III. in IV.	79	69,30	35	30,70		
	V.	76	63,33	44	36,67		
	VI. in VII.	20	76,92	6	23,08		
	SKUPAJ:	246	61,81	152	38,19	11,617	0,009
Kjer se dela ob nedeljah	I. in II.	41	29,71	97	70,29		
	III. in IV.	36	31,86	77	68,14		
	V.	33	27,73	86	72,27		
	VI. in VII.	11	44,00	14	56,00		
	SKUPAJ:	121	30,63	274	69,37	2,709	0,439
V oddaljenem kraju, kamor bi se vozili do 1 ure vožnje v eno smer	I. in II.	35	25,18	104	74,82		
	III. in IV.	34	29,31	82	70,69		
	V.	48	40,34	71	59,66		
	VI. in VII.	15	60,00	10	40,00		
	SKUPAJ:	132	33,08	267	66,92	15,677	0,001
V oddaljenem kraju, zaradi česar bi se morali preseliti	I. in II.	12	8,70	126	91,30		
	III. in IV.	14	12,07	102	87,93		
	V.	15	12,50	105	87,50		
	VI. in VII.	4	16,00	21	84,00		
	SKUPAJ:	45	11,28	354	88,72	1,728	0,631
Kjer bi delali za nižjo plačo kot do sedaj	I. in II.	43	31,16	95	68,84		
	III. in IV.	36	32,43	75	67,57		
	V.	56	47,86	61	52,14		
	VI. in VII.	13	54,17	11	45,83		
	SKUPAJ:	148	37,95	242	62,05	11,701	0,008
Kjer ne bi delali v svojem poklicu, ampak na manj vrednotenem delovnem mestu	I. in II.	80	57,55	59	42,45		
	III. in IV.	55	49,11	57	50,89		
	V.	69	57,98	50	42,02		
	VI. in VII.	11	44,00	14	56,00		
	SKUPAJ:	215	54,43	180	45,57	3,528	0,317

Tabela 23: Zaključena šola

	f	%
Nedokončana osnovna šola	62	13,25
Dokončana osnovna šola	74	15,81
Nedokončana strokovna ali srednja šola	47	10,04
Dokončana 2. ali 3. letna strokovna šola	127	27,14
Dokončana 4. letna srednja šola	101	21,58
Nedokončana višja ali visoka šola	30	6,41
Dokončana 2. letna višja šola	13	2,78
Dokončana visoka šola, fakulteta, akademija	14	2,99
SKUPAJ:	468	100,00

Tabela 24: Vzrok prenehanja delovnega razmerja

	f	%
Podjetje je šlo v stečaj	115	25,61
Moje delovno mesto je bilo ukinjeno - bil sem opredeljen med	114	25,39
Bil sem odpuščen	24	5,35
Moja pogodba o zaposlitvi se je iztekla	101	22,49
Sam sem dal odpoved	27	6,01
Družinske obveznosti	5	1,11
Poročil sem se	3	0,67
Zaključil sem redno šolanje	30	6,68
Drugo	30	6,68
SKUPAJ:	449	100,00

7.2. PRILOGE B – dopis

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE
CENTRALNA SLUŽBA
GLINŠKA ULICA 12
1000 LJUBLJANA

TEL: 01 200 23 50
FAX: 01 425 98 23
WWW.ESS.GOV.SI

DATUM: 5. OKTOBER 2001

Spoštovani!

Na Fakulteti za družbene vede pripravljajo raziskavo o brezposelnosti. Raziskavo, ki ima za cilj ugotoviti posledice, ki jih brezposelnost povzroča pri posamezniku, ocenjujemo kot zanimivo in aktualno, saj je tema v Sloveniji še dokaj neraziskana. Za izvedbo raziskave je Zavod izdelal vzorec 1200 naključno izbranih brezposelnih oseb, med katerimi ste tudi Vi.

Prosimo Vas, da v raziskavi sodelujete in izpolnite priložen vprašalnik, ki je povsem anonimen.

Izpolnjen vprašalnik pošljite nazaj v priloženi kuverti, ki je že opremljena z naslovom in poštno znamko. Prosimo Vas, da izpolnjene vprašalnike vrnete najkasneje **do 26.10.2001**. Vse vrnjene vprašalnike bo Zavod izročil nosilki raziskave. Rezultati raziskave bodo koristili tako za boljše načrtovanje politike zaposlovanja kot tudi za izboljšanje dela s strankami na Zavodu.

Dodatne informacije o raziskovalni nalogi lahko dobite pri nosilki naloge Martini Podržaj, ki je dosegljiva telefonski številki 041/897 061 ali na elektronskem naslovu: podrzaj.martina@siol.net.

V naprej hvala za Vaše sodelovanje in lepo pozdravljeni!

Generalni direktor:
Jože Glazer

Priloga:

- Vprašalnik
- Kuverta za vračilo izpolnjenega vprašalnika

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE

7.3. PRILOGE C – vprašalnik

*DOŽIVLJANJE
BREZPOSELNOSTI*

VPRAŠALNIK

Pred vami je vprašalnik, s katerim želim ugotoviti posledice, ki jih brezposelnost povzroči pri posamezniku.

Vaši odgovori so za raziskavo zelo pomembni. Prosim, da pri reševanju sledite navodilom pri posameznih vprašanjih.

Lepo pozdravljeni,

nosilka raziskovalne naloge Martina Podržaj

Vprašanja so oblikovana tako, da na večino vprašanj odgovarjate z obkroževanjem številke pred trditvijo, na nekaj vprašanj je potrebno izpisati ustrezen podatek na prazno črto. Ker želim dobiti tudi vaša stališča pa so nekatere trditve oblikovane tako, da je potrebno oceniti vaše strinjanje z oceno, kjer 1 pomeni, da se z trditvijo sploh ne strinjate, 5 pa, da se s trditvijo v celoti strinjate.

Še enkrat poudarjam, da je vprašalnik anonimen.

A1. Katerega spola ste: 1. *moški* 2. *ženska*

A2. Koliko ste stari? _____ let

A3. Koliko let je trajalo vaše redno šolanje? _____ let

A4. Spodaj obkrožite številko pred zadnjo šolo, ki ste jo končali (redno ali izredno):

1. *nedokončana osnovna šola*
2. *dokončana osnovna šola*
3. *nedokončana strokovna ali srednja šola*
4. *dokončana 2. ali 3. letna strokovna šola*
5. *dokončana 4. letna srednja šola*
6. *nedokončana višja ali visoka šola*
7. *dokončana 2. letna višja šola*
8. *dokončana visoka šola, fakulteta, akademija*

A5. Kakšen je vaš zakonski stan?

1. *poročen/a*
2. *živim v izvenzakonski skupnosti*
3. *vdovec/a*
4. *razvezan/a*
5. *samski/a*

A6. Napišite število oseb, s katerimi živite v skupnem gospodinjstvu (vključno z vami):

1. *skupaj: _____ oseb*
2. *od tega otrok mlajših od 6 let: _____ oseb*
3. *od tega šolajočih otrok: _____ oseb*
4. *od tega odraslih nezaposlenih: _____ oseb*
5. *od tega odraslih zaposlenih: _____ oseb*
6. *od tega upokojencev: _____ oseb*

A7. Pred kolikimi meseci je prenehala vaša zadnja zaposlitev? _____ meseci

A8. Koliko let skupne delovne dobe imate?

Skupaj: _____ let in _____ mesecev

A9. Kateri je bil poglobitni razlog, da je vaša zadnja zaposlitev prenehala:

1. podjetje je šlo v stečaj
2. moje delovno mesto je bilo ukinjeno – bil/a sem opredeljen/a med trajne presežke
3. bil/a sem odpuščen/a
4. moja pogodba o zaposlitvi se je iztekla
5. sam/a sem dal/a odpoved
6. družinske obveznosti
7. poročil/a sem se
8. zaključil/a sem redno šolanje
9. drugo, kaj: _____

A10. Vaši zadnji dve zaposlitvi. Izpišite podjetji, kjer ste bili nazadnje zaposleni, ste bili zaposleni za določen ali nedoločen čas in koliko časa sta ti dve zaposlitvi trajali.

Naziv podjetja	Oblika del.razmerja	Trajanje zaposlitve
	1. Določen 2. Nedoločen čas	___ let in ___ mesecev
	1. Določen 2. Nedoločen čas	___ let in ___ mesecev

B11. Kako visok je bil mesečni skupni neto (izplačani) dohodek vseh članov vašega gospodinjstva v zadnjem mesecu? Seštejte vse oblike dohodka: nadomestila in pomoči, plače, štipendije, pokojnine, otroški dodatki... Skupaj: _____ SIT.**B12. Ali imate vi redne mesečne prihodke (nadomestilo, pomoč)?**

1. ne
2. da; kolikšen je bil vaš zadnji mesečni prihodek: _____ SIT

B13. Kaj oziroma kdo je za vas poglobitni vir sredstev za preživljanje?

1. nadomestilo za čas brezposelnosti
2. denarna pomoč priznana s strani Zavoda RS za zaposlovanje
3. socialna podpora
4. zakonec, partner
5. drugi družinski člani
6. občasno delo
7. drugo: _____

B14. Če bi se znašli v situaciji, da morate v tednu dni zbrati dvestotisoč tolarjev, ali bi vam to uspelo?

1. Da
2. Ne

B15. Kako bi zbrali to vsoto?

1. Dvignil bi z lastnega bančnega računa.
2. Sposodil bi si pri drugih družinskih članih.
3. Sposodil bi si pri prijateljih in znancih.
4. Sposodil bi si pri banki ali kje drugje.
5. Drugače, kako _____

B16. Ali živite v lastnem stanovanju ali kako drugače?

1. lastna hiša
2. lastno stanovanje
3. solidarnostno stanovanje
4. neprofitno najemno stanovanje
5. podnajemnik, plačujete najemnino v zasebnem stanovanju
6. stanujete brez plačevanja najemnine (pri starših, sorodnikih,)
7. drugo: _____

B17. Povprečna plača v Sloveniji je trenutno 131.269,00 SIT. Ali imate vsaj toliko prihrankov?

1. Da, imam _____ SIT prihrankov.
2. Ne

B18. Ali ste v letošnjem letu

1. povečali privarčevano vsoto
2. zmanjšali privarčevano vsoto
3. ostali na istem
4. nimam prihrankov
5. sposodili denar

B19. Kateremu družbenemu razredu po vašem mnenju pripadate?

1. spodnji razred
2. spodnji srednji razred
3. srednji razred
4. zgornji srednji razred
5. zgornji razred

C20. Koliko ur dnevno v povprečju posvetite:

1. iskanju zaposlitve _____ ur
2. izobraževanju _____ ur
3. družini in družinskim obveznostim _____ ur
4. spanju _____ ur
5. prijateljem, hobijem, športu in rekreaciji, sprostitvi in
prostočasnim dejavnostim _____ ur
6. družabnim dejavnostim (delo v lokalni skupnosti,
delo v društvih, prostovoljno delo, politično
udejstvovanje) _____ ur

D21. Ali si želite imeti (plačano) zaposlitev, bodisi sedaj ali pa kdaj v prihodnosti?

1. Da
2. Ne

D22. Kako verjetno se vam zdi, da boste našli zaposlitev?

1. zelo verjetno
2. verjetno
3. ne preveč verjetno
4. zelo malo je verjetno

D23. V kolikem času boste, po vašem mnenju, dobili zaposlitev:

1. v manj kot enem mesecu
2. v roku enega meseca
3. v roku dveh mesecev
4. v roku pol leta
5. v roku enega leta
6. je ne bom dobil

D24. Ali trenutno iščete zaposlitev?

1. Da
2. Ne

D25. Zaposlitev mi omogoča (razvrstite po pomembnosti od 1 do 5).

	- ◀ 1	2	3	4	5 ▶+
Socialno varnost	1	2	3	4	5
Socialne stike	1	2	3	4	5
Neodvisnost	1	2	3	4	5
Status	1	2	3	4	5
Moč in vplivnost	1	2	3	4	5
Ugled	1	2	3	4	5
Samospoštovanje	1	2	3	4	5
Samoizpopolnjevanje	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

D26. Če ne iščete dela, kaj je poglobitni razlog za to?

1. Čakam, da me pokličejo nazaj na delo (osebe na čakanju)
2. Nezmožen sem za delo (bolezen, invalidnost)
3. Osebni ali družinski razlogi
4. Izobraževanje, usposabljanje
5. Upokojitev
6. Menim, da dela ni na voljo
7. Ne želim takoj začeti iskati dela
8. Drugo, kaj _____

D27. Ste v obdobju zadnjega meseca naredili kaj od naštetega, da bi našli zaposlitev?
(Pri vsaki trditvi označite številko, ki ustreza vaši aktivnosti)

	Ne	Da 1 ali 2 x	Da več kot 2 x
Vprašal sem pri zavodu za zaposlovanje.	1	2	3
Čakam, da me pokličejo iz zavoda za zaposlovanje.	1	2	3
Vprašal sem neposredno pri delodajalcu.	1	2	3
Vprašal sem sorodnike, prijatelje, znance.	1	2	3
Priglasil sem se na oglas v časopisu ali reviji.	1	2	3
Intenzivno sem pregledoval oglase v časopisih revijah in na Internetu..	1	2	3
Vprašal sem pri zasebnih agencijah za zaposlovanje.	1	2	3
Dal sem oglas v časopise ali revije.	1	2	3
Iskal sem zemljo, zgradbe, opremo, dovoljenje, denar za samozaposlitev.	1	2	3
Čakam na odgovor na prošnjo (prijavo) za zaposlitev.	1	2	3
Bil sem na razgovoru ali testiranju pri delodajalcu.	1	2	3
Uporabil sem drugo metodo, katero _____.	1	2	3

D28. Ali ste bili v času brezposelnosti vključeni v katerega od programov zavoda za zaposlovanje (javna dela, izobraževanje, usposabljanje)?

1. Da
2. Ne

D29. Ali ste iskali informacije ali pomoč na zavodu za zaposlovanje?

- Da
Ne

D30. V primeru, da se vam ponudi delo ali bi sprejeli delo: (pri vsaki trditvi obkrožite Da ali Ne)

	DA	NE
S skrajšanim delovnim časom.	DA	NE
Za določen čas.	DA	NE
Izmensko delo (dopoldne, popoldne in ponoči).	DA	NE
Z deljenim delovnim časom (4 ure dopoldne, 4 popoldne).	DA	NE
Kjer se dela ob sobotah.	DA	NE
Kjer se dela ob nedeljah.	DA	NE
V oddaljenem kraju, kamor bi se vozili do 1 ure vožnje v eno smer.	DA	NE
V oddaljenem kraju, zaradi česar bi se morali preseliti.	DA	NE
Kjer bi delali za nižjo plačo kot ste delali do sedaj.	DA	NE
Kjer ne bi delali v svojem poklicu, ampak na manj vrednotenem delovnem mestu.	DA	NE

F31. Spodaj je navedenih nekaj trditev. Prosim ocenite, v kolikšni meri za vas držijo.

	-	1	2	3	4	5	+
V družbi nekaterih ljudi se počutim neprijetno, ne glede na to, kaj naredim.		1	2	3	4	5	
Čeprav bi morda nekatere stvari lahko izboljšal/a, sem si vseč takšen/na, kot sem.		1	2	3	4	5	
Ko se končno odločim, da bi nekaj naredil/a, naletim na ovire.		1	2	3	4	5	
Če pri delu naletim na večji problem, mi to vzame voljo do dela.		1	2	3	4	5	
Zaupam v svoje sposobnosti.		1	2	3	4	5	
V življenju imam jasno določene cilje.		1	2	3	4	5	
Strah me je prihodnosti.		1	2	3	4	5	
Naredim vse, da bi ustregel drugim.		1	2	3	4	5	
Za moje neuspehe so krive okoliščine.		1	2	3	4	5	
Občutek imam, da nadzorujem in usmerjam svoje življenje.		1	2	3	4	5	
Odkrito izražam svoje potrebe in branim svoje pravice.		1	2	3	4	5	
Sem dejavna oseba.		1	2	3	4	5	
Izogibam se dela, pri katerem se moram naprezati.		1	2	3	4	5	
Ukvarjam se z veliko stvarmi.		1	2	3	4	5	
Nimam časa za gledanje televizije.		1	2	3	4	5	
Vsakega dela se lotim z navdušenjem.		1	2	3	4	5	
Če mi je nekaj vseč ali si to želim, ne odneham, dokler tega ne dobim.		1	2	3	4	5	
Končam, kar sem se namenil/a narediti.		1	2	3	4	5	
Čeprav so prvi rezultati slabi, nadaljujem z delom, ki sem se ga lotil/a.		1	2	3	4	5	
V plačano delo sem pripravljen vložiti vse svoje moči.		1	2	3	4	5	
Če menim, da imam prav, se trudim o tem prepričati druge.		1	2	3	4	5	

G32. Ali ste vi tista oseba, ki v vašem gospodinjstvu opravlja domača opravila, kot na primer kuhanje, likanje, pranje in manjša popravila?

1. *da, v glavnem to postorim jaz*
2. *to v enakem deležu postoriva jaz in še nekdo drug*
3. *ne, v glavnem to postori nekdo drug*

G33. Ali imate kaj prostega časa?

Da

Ne

G34. Kaj počnete v svojem prostem času in kako pogosto? Pri vsaki trditvi obkrožite ustrezno številko.

	Ne Nikoli	Da včasih	Da pogosto
Vrtnarite	1	2	3
Hodite v kino	1	2	3
Obiskujete gledališče, koncerte, muzeje	1	2	3
Berete knjige	1	2	3
Gledate televizijo	1	2	3
Hodite v gostinske lokale	1	2	3
Hodite na ples	1	2	3
Hodite na izlete	1	2	3
Hodite na daljša potovanja izven Slovenije	1	2	3
Obiskujete sorodnike, prijatelje in znance	1	2	3
Sorodniki, prijatelji in znanci prihajajo k vam na obisk	1	2	3
Igrate kakšen instrument, pišete prozo, pesmi ali slikate	1	2	3
Hodite na kakšen izobraževalni tečaj ali študijski krožek	1	2	3
Se ukvarjate s športom	1	2	3
Hodite na sprehode	1	2	3
Se ukvarjate s hobijem (pletanjem, šivanjem, oblikovanjem lesa, zbiranjem znamk, ipd.)	1	2	3
Se ukvarjate s kakšno aktivnostjo, ki je nisem navedla. Katero?	1	2	3

H35. Ali bi zase in za svojo družino lahko rekli, da

1. *vam ničesar posebej ne primanjkuje.*
2. *ste bolj varčni in da se omejujete v manj pomembnih stvareh.*
3. *morate zelo skrbno gospodariti in da se omejujete pri nakupih opreme, obleke, ipd.*
4. *se močno omejujete, tudi pri nakupih hrane.*
5. *živite v pomanjkanju osnovnih dobrin.*
6. *živite v revščini.*

H36. Sedaj pa materialne razmere, v katerih živite vi in vaša družina, ocenite še na spodnji lestvici. Povejte v kolikšni meri ste z njimi zadovoljni oz. nezadovoljni, pri čemer 1 pomeni zelo nezadovoljen, 10 pa zelo zadovoljen.

Zelo nezadovoljen

Zelo zadovoljen

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

I37. Ali ste imeli v zadnjem letu v prostem času veliko, malo ali skoraj nič skupnih aktivnosti s člani vaše družine?

1. skoraj nič
2. nekaj aktivnosti je bilo skupnih
3. večina aktivnosti je bila skupnih

I38. Kako bi ocenili vaše odnose s člani vaše družine?

1. zelo slabi
2. slabi
3. niti dobri, niti slabi
4. dobri
5. zelo dobri

J39. Kako bi opisali svoje zdravstveno stanje v teh dneh?

1. Zelo dobro
2. Dobro
3. Kar v redu
4. Slabo
5. Zelo slabo

J40. Ali ste v zadnjih 12 mesecih imeli kakšno od naslednjih bolezni ali težav?

	Ne	Da manjše težave	Da večje težave
Glavobol, migrena	1	2	3
Bolečine v ramenih, križu, prsih, rokah, revmatične bolezni	1	2	3
Težave s srcem, previsok ali prenizek krvni pritisk, razširjene vene, otekline na nogah, vrtoglavica	1	2	3
Težave s prebavo, želodcem, mehurjem, ledvicami, žolčem ali jetri	1	2	3
Splošna utrujenost	1	2	3
Nespečnost	1	2	3
Živčne težave, anksioznost, nemir, napetost	1	2	3

J41. Pred vami so različne misli, ki ljudem včasih padejo v glavo. Preberite vsako misel in označite, kako pogosto, če sploh, se vam je ta misel pojavila v obdobju zadnjega meseca.

	◀ 1	2	3	4	5 ▶
Tako sem nesrečen, da občutim to kot bolečino.	1	2	3	4	5
Menim, da iz mojih skrbi ni več izhoda.	1	2	3	4	5
Sem umirjen, hladnokrven in zbran.	1	2	3	4	5
Dozdeva se mi, da sem slabše uspel kakor drugi ljudje.	1	2	3	4	5
V ničemer več ne najdem zadovoljstva.	1	2	3	4	5
Počutim se varnega.	1	2	3	4	5
Občutek krivde me teži.	1	2	3	4	5
Mislim, da bi se mi lahko zgodilo kaj hudega.	1	2	3	4	5
Ne prenašam se več.	1	2	3	4	5
Zadovoljen sem s svojim življenjem.	1	2	3	4	5
Brez tuje pomoči se ne morem nič več odločiti.	1	2	3	4	5
Zjutraj se prebujam bolj utrujen, česar prej ni bilo.	1	2	3	4	5
Sem stabilna, trdna osebnost.	1	2	3	4	5

J42. Če danes razmišljate o svojem življenju in če ga ocenjujete v celoti, ali bi rekli, da ste srečni ali nesrečni?

1. Zelo srečen
2. Precej srečen
3. Ne preveč srečen
4. Sploh nisem srečen

J43. Ali kdaj razmišljate o smislu in namenu življenja?

1. Pogosto
2. Redkokdaj
3. Nikoli

PATKI O VPRAŠALNIKU

1. Kakšna se vam zdi tema, ki sem se jo lotila?

1. Popolnoma nezanimiva
1. Nič kaj zanimiva
2. Zanimiva
3. Zelo zanimiva

2. Kako bi ocenili dolžino vprašalnika?

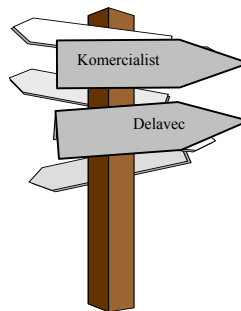
1. Prekratek
2. Ustrezen
3. Predolg

3. Kako bi ocenili razumljivost vprašalnika in posameznih vprašanj?

1. *Vprašanja so nejasna in nerazumljiva*
2. *Navodila pri posameznih vprašanjih so preskopa ali težko razumljiva*
Vprašanja so jasna in razumljiva

Ostali predlogi in pripombe

Preden boste vprašalnik vložili v priloženo pisemsko ovojnico, vas prosim, da še enkrat preverite, če ste odgovorili na vsa vprašanja.

Za sodelovanje in pomoč pri izvedbi raziskave se vam lepo zahvaljujem in vam želim vse dobro pri iskanju zaposlitve.